

Vzgoja

Revija za učitelje,
vzgojitelje in starše

marec 2022

Letnik XXIV/1 ■ številka **93**
cena 5,80 eur

**V žarišču:
Kako ti je ime?**

stran 19

**Naš pogovor:
Gašper Hrastelj**

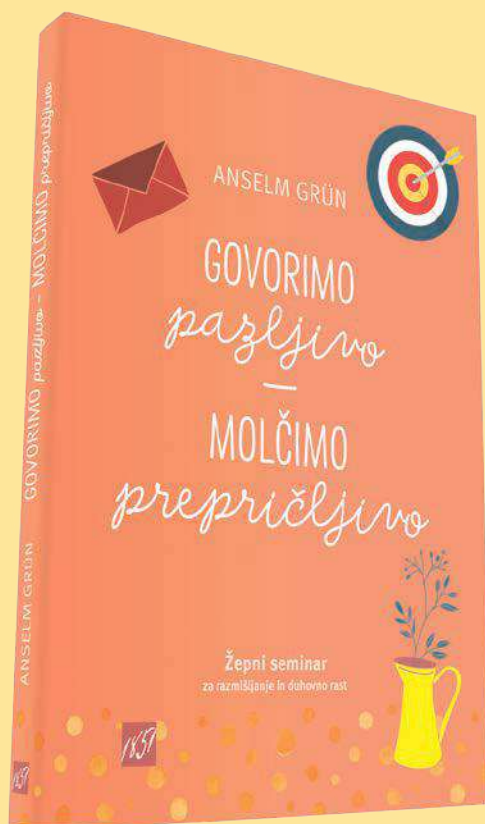
stran 34

**Družinsko učenje
ljudskih in umetnih
otroških pesmic**

stran 40

**Astronomija
v šoli**

www.mohorjeva.org

ANSELM GRÜN

GOVORIMO *pazljivo*
MOLČIMO *prepričljivo*

Žepni
seminar
za razmišljanje
in duhovno rast

Besede lahko prizadenejo, stisnejo v kot ali zavêdejo. Lahko pa krepijo, podpirajo in povezujejo. Vse je odvisno od tega, kako jih uporabimo. Pa se sploh zavedamo, kaj govorimo in kako nas sogovornik razume? Knjižica ponuja obilo koristnih napotkov in se za vsakega bralca spremeni v njegov osebni vodnik po labirintih sporazumevanja.

1837

130 mm x 180 mm; 104 strani; 16 €

Ljubljana, Nazorjeva ulica 1, T 01 244 36 50

CELJSKA MOHORJEVA DRUŽBA
— Prva slovenska založba —

Celje, Prešernova ulica 23, T 03 490 14 20

Nagradni natečaj: KOŠARA – IZDELEK SLOVENSKEGA PLETARSTVA

Natečaj razpisuje Društvo katoliških pedagogov Slovenije
v povezavi z mednarodno konferenco
Vzgoja za ljubezen do domovine in države.

DRUŠTVO
KATOLIŠKIH
PEDAGOGOV
SLOVENIJE
DKPS

Sodelovanje na natečaju

Natečaj razpisujemo za tri starostne in zahtevnostne stopnje.
Košare in peharji naj bodo izdelani iz naravnih materialov,
brez dodatkov. Izdelki naj bodo uporabni, torej v izvirni velikosti.
Zaželeno je, da na natečaju sodelujejo skupine.

Ocenjeni bodo vsi izdelki, katerih pravilno izpolnjene izjave in fotografije izdelkov
bomo prejeli do vključno: 20. 6. 2022 ter so bili izdelani v času trajanja natečaja.

Ustanovitelj in izdajatelj

Društvo katoliških pedagogov Slovenije in
Družba Jezusova

Svet revije

mag. Miran Žvanut
mag. Albert Bačar
dr. Viljem Lovše
Jože Mlakar
Marjan Peneš
dr. Andrej Perko
Marija Šušteršič
Marija Žabjek

Odgovorni urednik

dr. Silvo Šinkovec

Uredniški odbor

Erika Ašič
dr. Janez Gabrijelčič
dr. Dejan Hozjan
dr. Jana Kalin
dr. Vanja Kiswarday
mag. Marijana Kolenko
dr. Nives Ličen
prof. Bernarda Mal
dr. Anton Meden

Naslov uredništva

Vzgoja, Rožna ulica 2,
1000 Ljubljana
01/43-83-983
revija.vzgoja@gmail.com
silvo.sinkovec@rkc.si
http://www.revija-vzgoja.si

ID za DDV

SI64231160

Transakcijski račun

SI56 6100 0000 9750 496
odprt pri Delavski hranilnici d.d.

Oblikovanje in prelom

Tiskarna Oman, Kranj

Tisk

Belin

Lektoriranje

Barbara Rodošek

Revija *Vzgoja* izhaja štirikrat letno. Cena
izvoda v letu 2022 je 5,80 €. Naročnina
za naročnike v Sloveniji je 23 € (tujina 36 €).

DDV in poštnina sta všeta v ceno.

Odpoved naročnine sprejemamo samo
pisno za naslednje obračunsko obdobje.
Navodila za pisanje prispevkov lahko dobite
na uredništvu ali na spletni strani.

Prispevkov ne honoriramo.

Če naročniki svojega izvoda ne prejmete na
dom, prosimo, da nas o tem obvestite.

Natisnjenih 1500 izvodov.

ISSN: 1580-0482

Revijo sofinancirata Javna agencija
za raziskovalno dejavnost RS
in Ministrstvo za kulturo.

Ime

■ **Silvo Šinkovec**, D. J., dr. ped. znanosti, psiholog, defektolog in
teolog, je predavatelj, terapevt, voditelj več seminarjev, šol za starše in
duhovnih vaj, urednik revije *Vzgoja*, duhovni asistent DKPS in direktor
Inštituta Franca Pedička.Ko smo leta 1999 praznovali desetletnico
delovanja Društva katoliških pedagogov Slo-
venije, smo imeli imenitnega gosta, rektorja
Univerze Sophia iz Tokia. Med predavanjem
v Ljubljani je povedal tudi to, da se je pred za-
četkom šolskega leta naučil več kot 300 imen
novih študentov. Zdelo se mu je pomembno,
da lahko vsakega študenta nagovori z njego-
vim osebnim imenom.Ime je nekaj zelo posebnega. Ko me nekdo
pokliče po imenu, vem, da se tiče mene. Tako
je doma, ko mama pokliče svojega otroka; v
partnerstvu, ko mož izgovarja ime svoje žene;
v šoli, ko učitelj izgovarja ime učencev. Pa v
čakalnici, na ulici, na spletu, v časopisu.Z imenom se poistovetimo. To sem jaz. Ime
me identificira. Najde. Odkrije. Na ime se od-
zovemo. Ime predstavlja naše bistvo. Ponava-
di ga radi slišimo, ker čutimo, da nas nekdo
pozna, upošteva, potrebuje, ceni, ljubi. Včasih
pa se raje skrijemo in imena ne bi radi slišali.
Zaradi strahu pred grajo, sramom, obveznost-
mi, odgovornostjo.Ime lahko izgovarjamo na različne načine:
spoštljivo, podcenjujoče, s strahom, z grožnjo,
ljubeče, proseče, jezno, žalostno, veselo. Isto
ime zelo različno zveni in v srcu tako različno
odmeva. Izgovarjanje imena ustvarja odnos.
Barva in ton glasu, čustvo, s katerim je ime
izgovorjeno, prebudi odgovarjajoči odmev v
poslušalcu.Kaj pa ime, ki ga nosim, pomeni? Vsaka bese-
da ima svoj pomen, o nečem govori, z nečim
nas poveže. Uporabljamo zelo različna imena,
v Sloveniji jih je čez 40.000. Nekatera so staro-
slovanska. Večina imen je krščanskih, gre za
imena svetnikov in biblična imena. Potem so
tu različna simbolna imena, tuja imena, ime-
na filmskih igralcev, literarnih likov, imena
živali in rastlin itd. Danes se uporabljajo tudi
imena, ki ne pomenijo nič, dovolj je le to, da
so kratka in izvirna.Nekatera imena nosijo željo, v kaj naj se ose-
ba, ki nosi ime, razvije. Nekatera imena so
preroška, v sebi nosijo napoved prihodnosti;Janez Krstnik je na primer dobil ime zato,
ker je Bog napovedal, da je usmiljen in se je
učlovečil. Janez pomeni 'Bog je izkazal svoje
usmiljenje'. Kristjani so odkrili, da so pokojni
tudi v nebesih. Da bi bili z njimi povezani, so
začeli uporabljati imena svetnikov in svojih
prednikov. Preko imena so se povezovali s kr-
stnim zavetnikom. Mnogi tudi danes čutijo to
veliko povezanost. Določena imena so posta-
la del hišne tradicije. To se zgodi tam, kjer je
prisotno dovolj veliko spoštovanje do sebe in
lastne družine. Tudi izbira imen izraža močne
družinske korenine.Včasih svoje identitete nočemo razkriti. Mno-
gi na Facebooku ali drugih omrežjih upora-
bljajo lažno ime. Zakaj? Za lažnim imenom se
skriva pravi jaz. Uporabljamo krinko, masko,
psevdonim. Včasih zaradi strahu, včasih zara-
di zavajanja in prevare ali manipulacije.Ime skrijemo tudi zaradi potrebne zasebnosti,
osebnega prostora. Ni vse javno, je tudi zaseb-
ni prostor. Iz tega razloga se učimo varovanja
osebne podatkov, zato svoje identitete ne
razkrivamo vsem. Ni vse za javnost. Človek
potrebuje svoj osebni prostor – zaradi svojega
dostojanstva, zaradi svoje vrednosti in zaradi
varnosti.Kaj pa imena podjetij, društev, šol? Tudi tam
se lahko marsičesa naučimo. Včasih ime de-
luje propagandno, drugič modrostno, tretjič
izraža kulturo življenja. Nobeno podjetje ne
želi, da z imenom ne bi povedalo ničesar. Na
nekaterih šolah sem doživel, da so iz imena
šole naredili filozofijo življenja, svojo kulturo,
svoj slog, razvili svojo identiteto. Ime je posta-
lo navdih za pedagoško delo.Ko razmišljamo o imenih, se vedno vprašaj-
mo, kaj pomenijo, kaj sporočajo. Vsaka bese-
da nekaj pomeni. Če jo uporabljamo veliko-
krat, je prav, da pomeni prav tisto, kar želimo.
Ime uporabljamo največkrat, največkrat ga
slišimo. Naj bodo naša imena sporočilna, pol-
na, navdihujoča, naj prebujajo lepoto in sve-
tost posameznika. ◀

Nagovarjanje po imenu v osebnem pogovoru

... Zakaj je nagovarjanje bližnjega z njegovim osebnim imenom tako pomembno? Vzpostavi osebni stik. Ime, ki ga izgovorimo s prijetnim tonom, odpre komunikacijski kanal z nagovorjenim. Nakaže, da bomo povedali nekaj prav njemu. V ospredju bo on kot človek. ...

Analiza imen javnih osnovnih šol v Sloveniji

... Analiza imen javnih osnovnih šol v Sloveniji nas privede do spoznanja, da ima relativno malo osnovnih šol (175 ali 38,9 %) v svojem nazivu ob imenu kraja še dodatno ime, ki bi lahko bilo dodaten element identifikacije zaposlenih in učencev. Pri analizi šol, ki vsebujejo še dodatno ime, pa se velika večina šol imenuje po osebnostih s področja kulture in politike. ...

Spodbudno učno okolje

... Varno in spodbudno učno okolje sproži osebne odzive nanj, ti pa pričajo o tem, kako (dobro) se v njem počutimo oz. kako ga doživljamo. Tukaj se srečamo s pojmom kultura ali klima, ki zaznamuje določeno okolje in je preplet različnih dejavnikov, ki vplivajo na vse vpletene v šoli ali v kakšnem drugem družbenem okolju. ...

Za boljši prenos znanja v prakso

... Vsebine morajo biti fleksibilne, prilagojene potrebam, ki jih zaposleni izrazijo tudi med izobraževanjem. Nesmiselno je togo vztrajati pri načrtovanih vsebinah, če izvajalec izobraževanja ugotovi, da so potrebe zaposlenih nekoliko drugačne od predvidenih. ...

Priložnosti prostoizbirnih besedil

... Pri taki obliki pouka naj bi bil delež frontalne oblike manjši, v ospredju naj bi bilo individualno in skupinsko delo. To je dodatna možnost, da se povečuje dijakova sposobnost kritičnega interpretiranja, utemeljevanja stališč, primerjanja, razvrščanja ter uporabe strokovnih izrazov. ...

Uvodnik

3 *Silvo Šinkovec: Ime*

V žarišču: Kako ti je ime?

- 5 *Jože Ramovš: Nagovarjanje po imenu v osebnem pogovoru*
- 8 *Jože Faganel: Utrinki o imenih in priimkih*
- 10 *Dejan Hozjan: Analiza imen javnih osnovnih šol v Sloveniji*
- 12 *Dragica Motik: Osebno ime*
- 15 *Lidija Golc: Gospod Silvan*
- 16 *Zakonsko občestvo Sončnice: Izbira otrokovega imena je odgovorna naloga*
- 18 *Bernarda Mal: Kako ti je ime?*

Naš pogovor

- 19 *Silvo Šinkovec: Gašper Hrastelj: Omogočiti osebnostni razvoj*
- 22 *Liza Novak: Moja pot*

Biti vzgojitelj

- 23 *Bogomir Novak: Antični, svetopisemski in eksistencialnopedagoški temelji rezilientnosti*
- 25 *Erika Ašič: Odgovorno ohranjanje slovenske identiteto*

Vzgojni načrt

- 28 *Barbara Režek: Spodbudno učno okolje*
- 30 *Eva Zaman: Bralna motivacija*
- 32 *Dragica Motik: Košara – izdelek slovenskega pletarstva*

Starši

- 34 *Bojan Kovačič: Družinsko učenje ljudskih in umetnih otroških pesmic*
- 36 *Jana Mlačnik: Za boljši prenos znanja v prakso*

Področja vzgoje

- 38 *Milček Komelj: Identifikacija umetnikovega imena z drevesnim osamelcem*
- 40 *Zorko Vičar: Astronomija v šoli*

Duhovni izziv

- 42 *Slavko Rebec: Ne boj se*

Izkušnje

- 43 *Nevenka Tomšič-Iskra: Priložnosti prostoizbirnih besedil*
- 46 *Nuša Rutar: Gibalno ovirani učenci v učno-vzgojnem procesu*

48 **Bralni namig**

50 **Iz življenja DKPS**

51 **Napovedni koledar**

52 **Nova spoznanja**

52 **Summary**

Nagovarjanje po imenu v osebnem pogovoru

■ **Jože Ramovš**, prof. dr., antropolog, logoterapevt, ki je opravil specializacijo iz partnerskega komuniciranja, je strokovni predstojnik *Instituta Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje*. Posveča se razvoju metode skupinskega socialnega učenja za osebnostno rast in oblikovanje lepšega sožitja v družini, službi in družbi, posebej med generacijami v današnji demografski tranziciji staranja prebivalstva. V bibliografski bazi COBISS ima več kot tisoč člankov in drugih del, med njimi dvajset samostojnih knjig in osemnajst v soavtorstvu, devetintrideset ponatisov in prevodov v tuje jezike.

V naslovu smo poudarili osebni pogovor. Govorimo torej o nagovarjanju po imenu med družinskimi člani, prijatelji in znanci, ko drug drugemu pripovedujemo o osebnih izkušnjah in doživljanju. To dvoje je najbolj osebna lastnina vsakega človeka. Izkušnje in doživljanje so naša osebna identiteta – po njih smo to, kar smo, po njih se razlikujemo od drugih ljudi.

Osebni pogovor v celoti medčloveškega komuniciranja

Razlikovati je treba med osebnim in intimnim – osebni pogovor namreč ni razgaljanje lastne intimnosti. Intimne izkušnje dobrega in hudega sodijo v *zaklenjeno kamrico*, ki jo je neprekosljivo opisal

Cankar; to odpremo le izjemoma, ko je smiselno in varno. Okrog te kamrice ima vsak človek prostrane shrambe vsakdanjih in vrhunskih osebnih izkušenj, lepih doživetij, dragocenih spoznanj, dobrih hotenj, skrbi in stisk, veselja, načrtov in upov. Vse to je zloženo v naši zavesti, da bi bogatilo in gradilo nas same ter ljudi okrog nas. Če to zanemarjamo, ostaja

nekoristno, tako kakor stvari v kleti, ki jih že leta nismo pogledali. Ko o svojih izkušnjah in doživljanju pripovedujemo drugemu v osebnem pogovoru, se prečiščujejo za nas same, drugi pa jih ima na voljo kot najdragocenejše učno gradivo za svoj razvoj; mi pa enako njegove izkušnje, o katerih nam pripoveduje. Osebni pogovor ob izkušnjah in doživljanju nas od malega do smrti človeško gradi bolj kakor karkoli drugega. To je edini način za pristno medsebojno spoznavanje, ki ljudi povezuje na globoki človeški ravni. Osebni pogovor se dogaja med dvema, tremi bližnjimi – torej v skupini do kakih deset ljudi. Njegovo domovanje je v družini in med prijatelji. Družina in skupine, kjer med člani vlada osebni odnos, prinašajo človeku največ sreče ali največ nesreče, v njih človeško najbolj zori ali se najbolj kvari. Ni čudno, da postaja osebno sožitje cilj intenzivnega raziskovanja. Nova spoznanja in stare izkušnje enoumno govorijo, da je kakovost sožitja v družini in drugih osebnih skupinah premo sorazmerna s kakovostjo osebnega pogovora v njih. Za njegovo učenje se zadnja leta razvijajo učinkovite metode. Ko govorimo o osebnem pogovoru, se zavedamo, da ga je v sožitju najmanj. Podatki kažejo, da že ena ura lepega osebnega pogovora na teden – to je dnevno manj kakor deset minut – zagotavlja zakoncema razvoj njunega sožitja z dobrega na boljše. V vsakdanjosti posvetimo glavnino časa drugima dvema vrstama komuniciranja: klepetu in delovnemu pogovoru. V sožitju imata tudi ta dva enako pomembno mesto, njuna vloga in potek pa sta zelo drugačna od osebnega pogovora.

Delovni pogovor je izmenjava informacij in znanja, ki nam omogoča priskrbiti vse potrebno za materialno preživetje, za razumski razvoj in za varno organizacijo sožitja. V sklop delovnega pogovora spada tudi učno in poslovno komuniciranje. Od kakovosti delovnega pogovora je odvisna kakovost sodelovanja v družini, službi in družbi. Uspešnega delovnega pogovora se lahko kar hitro naučimo; metode za to se razvijajo že dolgo in tisti, ki javno nastopajo ali delajo z ljudmi, zlasti poslovneži, politiki in pedagogi, se ga danes skrbno učijo.

Klepet pa je najširši krog vsakdanjega komuniciranja, ki nima ne osebne ne delovne vsebine; pogovarjamo se o čemerkoli – o vremenu ali politiki. Klepet je vsakodnevna 'malta' v medčloveškem sožitju, ki nas sproščeno povezuje. Kakovostnega klepeta se ne učimo, splača pa se navaditi, da je prijeten in koristen. Biti mora zanimiv. Običajno je tem bolj prijeten, čim bolj uravnovešeno je pripovedovanje in poslušanje porazdeljeno med oba ali več sogovornikov. Ima samo eno, toda odločilno pravilo, ki naredi klepet koristen ali pa škodljiv: da z njim nikomur ne škodimo – ne sebi, ne sogovorniku, ne odsotnim, torej ne obrekujemo, ne opravljamo, ne jamramo in ne obsojamo.

Nagovarjanje bližnjega po imenu

Ko smo razmejili osebni pogovor od ostalih dveh vrst besednega komuniciranja, se vrnimo k nagovarjanju po imenu. Naš naslovni poudarek, da je v osebnem pogovoru treba nagovarjati sogovornika po imenu, je eno od štirih pravil lepega osebnega pogovora. Za kakovost osebnega pogovora so pomembni še dobro pripovedovanje, dobro poslušanje in dobro molčanje.

Šaljiva anekdota pravi, da mož že po prvi besedi, ki mu jo reče žena, ve, kaj bo sledilo. Če ga nagovori »Tone«, ve, da bo nekaj dobrega. Če mu reče »Ti«, ve, da mu bo naročila, naj nekaj naredi. Če pa reče »Vi, moški«, ve, da bo 'nevihta', v kateri rešuje človeka 'debela koža'; kdor je nima, pa v takem primeru rad zbeži v

svojo družbo, na primer gostilniško, ali se utaplja v notranjem malodušju. Seveda velja ta anekdota tudi, če spola zamenjamo.

Zakaj je nagovarjanje bližnjega z njegovim osebnim imenom tako pomembno? Vzpostavi osebni stik. Ime, ki ga izgovorimo s prijetnim tonom, odpre komunikacijski kanal z nagovorjenim. Nakaže, da bomo povedali nekaj prav njemu. V ospredju bo on kot človek.

Navedimo nekaj nasvetov za nagovarjanje po imenu v osebnem pogovoru, ki so se obnesli v praksi sožitja in jih potrjujejo sodobne raziskave.

- Že takoj v začetku prvi nagovori drugega z njegovim osebnim imenom. Pri tem ga toplo pogleda v oči.
- Če je pripoved malo daljša, tudi vmes od časa do časa prijazno izreče ime drugega.

- Sklepni stavek osebne pripovedi nudi pripovedovalcu znova primerno priložnost, da ga okrona z osebnim imenom poslušalca.
- Ko poslušalec poprime besedo, ima ugodno priložnost, da toplo in prijazno izreče osebno ime drugega – z njegovim imenom začne kratek stavek, s katerim se pripovedovalcu hvaležno odzove na to, kar je pravkar poslušal in doživel v njegovi pripovedi.
- Svoje osebno ime vsak sliši tudi ob slovesu ali zaključku pogovora.

Ko se navadimo v osebnem pogovoru spontano uporabljati ime sogovornika, ko to delamo prijazno in spoštljivo, postajajo naši osebni pogovori tudi zaradi tega prijaznejši in plodnejši.

Šola usposabljanju za osebne odnose v družini in prijateljstvu ne posveča pozornosti; doživeli smo celo, da je ura-

dno stališče zašlo v zmotno skrajnost, da šola ni namenjena vzgoji, ampak samo izobraževanju. Za sožitje v skupnosti je to slepa ulica. Vsako izobraževanje, ki hoče ljudi usposabljaati za kakovostno življenje in sožitje, zavestno razvija tako izobraževalno kakor osebnostno etično komponento; seveda pri večini šolanja, zlasti od polnoletnosti naprej, prevladuje izobraževanje za kompetentno poklicno ali drugo delo. Poleg dejstva, da je izobraževanje po svoji naravi delovni pogovor, tudi navedena in podobne strokovne zmotte dodajajo svoje, da šola skorajda ne usposablja sodobnega človeka za osebni pogovor, ampak le za delovno komuniciranje. Ob tem dejstvu se nam postavlja vprašanje, koliko so opisana spoznanja o nagovarjanju po imenu uporabna v delovnem pogovoru.

Pri delovnem komuniciranju sta v ospredju delo, ki ga je treba opraviti, in sodelovanje z drugimi, da bo delo čim prej in čim boljše narejeno; pri izobraževanju je to delo učenje. Delo ljudem omogoča preživetje. Če hočemo biti pri delu uspešni, moramo sodelovati z drugimi ter se dogovarjati. Pri delovnem pogovoru ni v ospredju nobeden od sogovornikov osebno, ampak skupna naloga in delitev vlog pri njej. Zato je v delovnem komuniciranju tudi medsebojno nagovarjanje manj osebno. V gornji anekdoti je žena nagovorila moža s »ti«, sicer pa se v neosebnih razmerjih nagovarjamo s priimkom, z »gospa« ali »gospod«, z nazivi in pogosto z vikanjem. Vsako sodelovanje pa ima tudi nekaj osebne primesi, zato je pomembna sestavina vsakega komuniciranja tudi primeren način medsebojnega nagovarjanja. V življenju imajo svoje mesto tudi razpravljanje o splošnih stvareh, debatiranje, teoretiziranje, modrovanje, filozofiranje, prepričevanje.

Drug drugemu podajamo znanja, mnenja in splošne sodbe, pa tudi stereotipe in predsodke, kakor se zdi, da je bilo pri tretjem primeru navedene anekdote. Ta komunikacija je povsem neosebna. Tu velja opozoriti na past, da nikakor ne gre vnašati splošnih odgovorov in sodb v osebni pogovor – če to storimo, bo naš odnos po pogovoru slabši, kakor je bil pred njim. Prav tako je splošno razpravljanje usodno za delovni pogovor pri sodelovanju – če to storimo, bo delo opravljeno počasneje in slabše. To, da ohranjamo razliko med osebnim in delovnim pogovorom, pa nam omogoča, da je sodelovanje učinkovito in pošteno, osebni odnos pa pristen in globok – slo-

venski pogovor pravi: *Služba je služba, družba je družba.*

V vsakdanjem sožitju imajo svoje mesto vse vrste pogovora: sproščen klepet, delovni in osebni pogovor. Kakšno je mesto osebnega pogovora z nagovarjanjem po imenu? Lep osebni pogovor je srčika sožitja med bližnjimi, ki omogoča človeško zorenje in nas osrečuje.

V razvoju človeka od kamene pradavnine dalje je čedalje močnejša potreba vsakega, da je za druge enkratna in edinstvena oseba s svojim imenom. To potrebo nam

zadovoljuje pristen osebni odnos med dvema, tremi ali nekaj več ljudmi. Razvojna psihologija kaže enoumne podatke, da je razvoj posameznika najodločilneje odvisen od odnosov v njegovi družini in drugih osebnih skupinah, socialnoantropološke vede in zgodovina kultur kažejo na pomen te človeške značilnosti za razvoj človeštva. Vsakdo, ne glede na izobrazbo in druge značilnosti, hrepeni po lepem osebnem odnosu,

ki ga ustvarja tudi spoštljivo in ljubeče nagovarjanje po imenu. Razvoj lepega osebnega pogovora in osebnih odnosov je očitno smer, ki pelje v prihodnji razvoj človeka in človeštva, vse dokler ga lahko vidimo. In čez mejo, do katere sega človeška zavest – pri osebnem odnosu bolj kakor kjerkoli drugod odzvanja v nas slutnja o presežnem dometu čiste ljubezni v absolutnem odnosu, ki ga je mislec medčloveških odnosov Martin Buber izrazil z dvojino jaz – Ti.

Vzdevki

Vzdevki so nastali kasneje kot rojstna imena in so, gledano razvojno, po nastanku pred priimki. Služili so za dodatno označevanje oseb toliko časa, dokler se ni razvil sistem dveh označevanj, tj. imena in priimka. Iz vzdevkov so v priimkovnem procesu pogosto nastali priimki, čeprav je včasih težko določiti, ali je neki priimek po izvoru vzdevka ali pravi priimek.

(Janez Keber: *Leksikon imen*, 2008: 30)

Literatura

- Engl, Joachim; Thurmaier, Franz (2005): *Kako govoriš z menoj? Dobra in slaba partnerska komunikacija*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka.
- Ramovš, Jože (2017): *Sožitje v družini*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka.

Utrinki o imenih in priimkih

■ **Jože Faganel**, prof. slovenščine in francoščine, dolgoletni lektor na AGRFT, gledališki lektor, raziskovalec starejše slovenske književnosti, učitelj govornišva teologov in bralcev Božje besede.

Sivolasec (avtor teh vrstic) si že sme dovoliti tudi za zapis v strokovni reviji uporabiti posebno zvrst, ki je ne najdeš v nobenem priročniku: utrinke. Naj se ne sliši kot opravičilo, če bom zato izbral dva vidika. Prvi se nanaša na mojo poklicno 'deformacijo', saj sem poučeval govor(ništvo) na AGRFT in Teološki fakulteti, tj. na izgovor, drugo na motiviranje mladine za zanimivo osebno ozadje slovenskega imenoslovja.

Foto: Petra Duhanoy

Osebno ime

Izgovor osebnih imen od nekdaj določa pravopis (Slovenski pravopis). Tam je zapisano, kje je naglasno mesto in kakšna je kakovost samoglasnikov. Za imena moških in ženskih nosilcev. Za moje osebno ime se morajo v vseh narečjih v javnosti sprijazniti z ozkim [ó], torej Jóže. Izbire ni ... Prav tako Pólde in Štéřka.

Govorim o slovenskih imenih, čeprav se ob vse pogostejših sodobnih muhah umikajo tujim imenom, pogosto kar iz kakih

risank, ali celo napravijo starši nekaj konstrukt. Nedavno sem se pogovarjal s tržaško novinarko po imenu Mairim in sem se spraševal o poreklu osebnega imena, dokler nisem izvedel, da sta starša babičino ime Miriam prebrala nazaj in tako poimenovala svojo deklco.

Omenimo še naslednjo zakonitost, za katero je prav, da se je zavedamo kristjani. Svetniki prihajajo iz vseh narodov, v katerih imajo osebno ime v svojem jeziku. A ko jih doleti 'čast oltarja', dobe ime v vseh jezikih, tj. tudi v slovenščini. Tako je

župnik iz Arsa v Franciji postal v Sloveniji sv. Janez Vianej (Jean Marie Vianney). Enako lurški svetnici tudi uradno rečemo sv. Bernardka (Bernardette Soubirou). Papežem pa ni treba čakati, da postanejo svetniki, ampak že z izvolitvijo dobijo ime v vsakem nacionalnem jeziku, tj. tudi v slovenščini: Janez XXIII., Pavel VI., Janez Pavel II., a ne zato, ker so postali svetniki, ampak ker so bili papeži, kot sta zaslužni papež Benedik XV. in papež Frančišek, ki (še) nista svetnika.

Priimek

Pri priimkih pa pravopis izgublja svojo moč, razen kadar gre za osebnosti, kot so znanstveniki in umetniki.

Lastnik priimka določi izgovor. In ta izgovor se lahko tudi spremeni ali se spreminja še v aktualnem času. Sprememb je konec, ko nosilec priimka in seveda ime na ob njem postane javna osebnost. Zapleteno? Morda! Zato vam kar razložim na priimkih, ki so del mojih sorodnikov in znancev.

Naglaševanje priimkov

Po prvem letniku slovenistike, daljnjega leta 1965, sem si v župniji Črnič (pri Ajdovščini) ogledal krstno knjigo in med krščenci mojih sorodnikov našel naslednji zapis priimkov: Faganeu, Kosoveu ... 'Nota' mojega očeta sta bila bratranca in le malo je manjkalo, da Srečko v Ljubljani ni stanoval pri Faganelovih. Čez nekaj let, recimo kakih deset let, je krstitelj, več

slovenskega jezika, po zgledu deležnikov »imel, prejel« zapisal krščenčev priimek Faganel, Kosovel, ki se je zanesljivo začel izgovarjati z [l], ko je krstitelj zapisal priimek Faganelj, Kosovelj. Naša družina ga naglašuje na zadnjem zlogu, pesnikovega pa večinoma na prvem [Kósovel].

Ko sporočimo v uradu svoj priimek, jim posredujemo tudi naglasno mesto. Pred dvajsetimi leti pa me je moj študent, zdaj goriški igralec Radoš Bolčina, nagovoril: »Profesor Fáganel, kdaj smem priti na govorno vajo?« Odgovoril sem mu: »Radoš, kot Primorec bi lahko vedel, da se pravilno izgovarja Faganél.« On pa ni odnehal: »Priateljujem s sinom vašega mrzlega bratranca in on se piše Fáganel.« Torej lastnik priimka vendarle določa izgovor. Spomnil sem se, da mi je učiteljica, teta Poldka Faganél, pripovedovala, da je njena sodelavka vztrajala, da se piše Osél in ne z naglasom na prvem zlogu ...

Ko sem o tem pripovedoval študentom teologije pri retoriki, sem zaključil z razmišljanjem, da je zanimivo, da je med priimki veliko živalskih (npr. Maček, Kos, Golob, Šinkovec), a med njimi ni priimka po človekovem najzvestejšem prijatelju (Pes), čeprav o njegovem bivališču obstaja (Pesjak).

»Hudo je, če se učiteljica piše Osel, a danes imamo možnost, da svoj priimek tudi uradno zamenjamo. Tudi sam bi izkoristil to možnost.«

Ožigosanost z imenom in priimkom

Kot šolar sem poslušal radijsko igro na osnovi Cankarjeve črtice *Polikarp*. Kr-

stitelj nezakonskega otroka je v opomin mladim, ki niso spoštovali šeste Božje zapovedi, ožigosal novorojenčka s čudnim imenom, čudnim za miselnost kmečke dekle. Cankarju se je smilil, sam pa nisem mogel razumeti, zakaj bi bilo to ožigosanje, saj je bil moj katehet p. Polikarp Brolih, frančiškan, ki se bliža stoletnici zemeljskega življenja in zadnja desetletja spoveduje na Brezjah. Psihologi bi znali marsikaj povedati o ožigosanosti z imenom in priimkom.

Poimenovanje ustanov

Z osebnimi imeni pomembnežev se praviloma poimenujejo tudi ustanove: od šol do inštitutov. Tudi infrastrukturni objekti, kot so npr. letališča. Čeprav je zapovedano, da mora biti poimenovanje ustanove v roditeljskem (Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša), pa prihaja do zadreg pri internacionalizaciji, ko se poimenovanje brniškega mednarodnega letališča ob napovedih pojavlja v dveh oblikah (slovensko *Letališče Jožeta Pučnika*, angleško *Jože Pučnik airport*).

Tržaški Slovenci že uveljavljajo svojo dvojezičnost v tej smeri, da enovito poimenujejo svojo ugledno sredno šolo po največjem slovenskem pesniku tudi v slovenščini vsaj v nadnaslovu (*Licej France Prešeren*), čeprav se v podnaslovu pokorijo pravopisu vsaj glede roditeljskega, če že ne glede velike začetnice (*Državni Znanstveni licej Franceta Prešerna s slovenskim učnim jezikom*).

Naravoslovni znanstveniki pa so že neomajno suvereni, saj se najuglednejša in največja slovenska znanstvena ustanova

imenuje tudi v slovenščini *Institut Jožef Stefan*. Škoda, da so se ustrašili strešice, ki se je češka tovarna avtomobilov na mednarodnem trgu prav nič ne otepa (Škoda).

Morda bodo nasledniki znamenitega jezikoslovca Frana Ramovša (1890–1952) pravilo vendarle spremenili, da bodo ob vse večji internacionalizaciji slovenska imena in slovenski priimki zablesteli enotno (torej vedno v imenovalniku) tudi v novem pravopisu.

Zadrega s poimenovanji

Mladina naj ob priimkih razmišlja, zakaj je npr. na Dolenjskem polno prebivalcev s priimkom Gorenc, na Gorenjskem pa še več s priimkom Dolenc, kateri poklici so postali priimki (Kovač, Žagar, Ribič ...)! V roke naj vzame leksikalno življenjsko delo jezikoslovca Janeza Kebra *Leksikon priimkov*, ki je izšlo nedavno (Keber, 2021) in v katerem bodo našli prav vse slovenske priimke, zanesljivo tudi svojega.

Če nas bodo vnuki vpraševali glede poimenovanja njihovih šol, znamo biti dedki in babice slovenisti v zadregi. A ne zaradi roditeljskega, ampak kako pojasniti učencu četrtega razreda *Osnovne šole Majde Vrhovnik* v Ljubljani, po kom se šola imenuje. Sam sem se izmotaval, da so včasih poimenovali šole po vojakihi. Na vprašanje, ali so bile tudi ženske vojakinje, sem se v smislu 'sprave' izognil razlagam o partizanih in omenil (da bi vnuka utišal), da je bila M. V. heroj. Vprašanje ni bilo več, a sledila je ugotovitev, da je potem njegova šola res imenitna, saj mu je izraz heroj izzval pozitivne konotacije.

Čemu torej ne bi dosegli, da v želji po miru vsaj šole poimenujemo izključno po umetnikih in znanstvenikih, če morajo skoraj stoletje po koncu komunizma ljudje delati in stanovati na ulici likvidatorjev (Ulica bratov Babnik v Dravljah).

P. S.: Latinski pregovor *Nomen est omen* (*Ime je znamenje*) pač ne drži. Kakor tudi za trpeče v bolniški postelji ne *Mens sana in corpore sano* (*Zdrav duh v zdravem telesu*). Oboje potrjuje življenjska in zgodovinska izkušnja. Gotovo tudi izkušnje duhovnega voditelja krščanskih pedagogov. (Nisem preverjal, ampak slutim ...) ◀

Foto: Petra Duhanoy

Analiza imen javnih osnovnih šol v Sloveniji

■ **Dejan Hozjan** je izredni profesor za področje pedagogike na Pedagoški fakulteti Univerze na Primorskem, koordinator magistrskega študijskega programa *Izobraževanje odraslih in razvoj kariere* ter vodja *Centra za vseživljenjsko učenje Pedagoške fakultete Univerze na Primorskem*. Ukvarja se s kritičnim proučevanjem področja pedagogike, andragogike in menedžmenta v izobraževanju.

Avtor v prispevku izhaja iz premise, da ima imenovanje osnovne šole pomembno identifikacijsko vlogo tako pri zaposlenih kot tudi pri učencih. V skladu s tem raziskuje aktualna poimenovanja slovenskih javnih osnovnih šol, pri čemer posebno pozornost namenja tistim osnovnim šolam, ki so poimenovane po (znanih) osebnostih, dogodkih ali objektih.

Namesto uvoda

Pregled raziskovanja imen javnih osnovnih šol v Sloveniji nas privede do spoznanja, da se s tem področjem dejansko nihče ne ukvarja – ne strokovno in ne znanstveno. O razlogih za pomanjkanje interesa za to lahko le ugibamo, a to ne zmanjšuje vloge, ki jo ima lahko ime šole v šolski politiki in prikritem kurikulumu. Ime šole namreč ni sprejeto naključno, ampak je predmet politično-pedagoških razprav svetov šol in občin. Tako ime javne osnovne šole odraža neko intenco kraja, hkrati pa lahko oblikuje identiteto tako kraju kot tudi vsem akterjem šolskega prostora.

Pričujoči članek odstira osnovo za razumevanje omenjene tematike, saj bo s pomočjo statistične analize pokazano, po katerih osebnostih, dogodkih in objektih se imenujejo slovenske javne šole, s katerim vsebinskim področjem in zgodovinskim obdobjem se povezujejo imena osnovnih šol in kako so le-ta regijsko razporejena.

Prikaz analize imen javnih osnovnih šol v Sloveniji

Osnovni prikaz imen 450 javnih osnovnih šol v Sloveniji¹ kaže, da je mogoče v imenih zaslediti pet kategorij, in sicer navedbo kraja osnovne šole, (znane) osebnosti, (organizirane) skupine ljudi, dogodka in objekta. Iz Tabele 1 je razvidno, da se ime kraja, kjer se nahaja osnovna šola, pojavlja v 427 (94,9 %) primerih. V 163 (36,2 %) primerih se v imenu osnovnih šol pojavlja ime (znane) osebnosti in v 10 (2,2 %) primerih (organizirane)

skupine ljudi, npr. odred, borci itd. V enem primeru se pojavlja ime objekta (ime bolnišnice) in v enem datum znanega dogodka.

Ime šole povezano s/z ...	Število	Odstotek
krajem	427	94,9 %
osebnostjo	163	36,2 %
skupino ljudi	10	2,2 %
dogodkom	1	0,2 %
objektom	1	0,2 %

Tabela 1: Prikaz kategorij imen osnovnih šol

V nadaljevanju se je pojavljalo vprašanje, s čim je povezano ime osnovne šole, ki ne vsebuje le imena kraja. Iz Tabele 1 je bilo razvidno, da se pri 175 osnovnih šolah pojavlja ime, ki vsebuje določen vsebinski kontekst imenovanja. Ta imena je bilo moč kategorizirati v naslednje vsebinske sklope:² poveza imena s kulturo, politiko, znanostjo in izobraževanjem ter drugo (npr. športom, literarnim junakom). Tabela 2 kaže na izrazito izstopanje dveh kategorij. Največ imen osnovnih šol se povezuje s področjem kulture in politike. S področjem kulture je povezanih 79 (45,1 %) imen šol in s področjem politike 76 (43,4 %) šol. Področje znanosti in izobraževanja se pojavlja le v osmih (4,6 %) primerih imen. V štirih (2,3 %) šolah pa se pojavljajo imena, ki se navezujejo predvsem na šport.

Tabela 3 nam prikazuje delitev po statističnih regijah. Primerjava imen osnovnih šol, kjer se ime navezuje na določen vsebinski element, nam pokaže, da se v štirih statističnih regijah imena šol povezujejo le

Ime šole povezano s/z ...	Število	Odstotek
kulturo	79	45,1 %
politiko	76	43,4 %
znanostjo	8	4,6 %
izobraževanjem	8	4,6 %
drugim	4	2,3 %
SKUPAJ	175	100,0 %

Tabela 2: Povezanost kategorij imen osnovnih šol z vsebinskimi področji

s področjem kulture in politike, in sicer v goriški, primorsko-notranjski in zasavski regiji. V primeru primorsko-notranjske in zasavske regije prevladujejo imena, povezana s področjem kulture, v primeru goriške regije pa s političnim področjem. V jugovzhodni Sloveniji, pomurski, obalno-kraški in gorenjski regiji se poleg imen s področja kulture in politike pojavljajo tudi imena šol, ki so povezana s področjem znanosti. V vseh navedenih regijah izrazito prevladujejo imena šol, ki so povezana s politiko, razen v obalno-kraški regiji, kjer prevladujejo

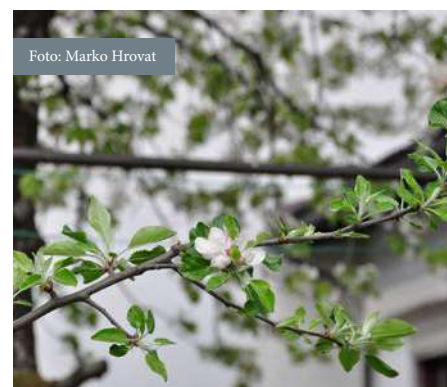

Foto: Marko Hrovat

Regija	Kultura	Politika	Znanost	Izobraževanje	Drugo	SKUPAJ
Goriška	4 (36,4 %)	7 (63,6 %)	0 (0,0 %)	0 (0,0 %)	0 (0,0 %)	11 (100,0 %)
Koroška	2 (50,0 %)	1 (25,0 %)	0 (0,0 %)	0 (0,0 %)	1 (25,0 %)	4 (100,0 %)
Jugovzhodna Slovenija	3 (30,0 %)	6 (60,0 %)	1 (10,0 %)	0 (0,0 %)	0 (0,0 %)	10 (100,0 %)
Pomurska	1 (12,5 %)	6 (75,0 %)	1 (12,5 %)	0 (0,0 %)	0 (0,0 %)	8 (100,0 %)
Obalno-kraška	8 (53,3 %)	6 (40,0 %)	1 (6,7 %)	0 (0,0 %)	0 (0,0 %)	15 (100,0 %)
Primorsko-notranjska	9 (81,8 %)	2 (12,8 %)	0 (0,0 %)	0 (0,0 %)	0 (0,0 %)	11 (100,0 %)
Gorenjska	3 (15,0 %)	15 (75,0 %)	2 (10,0 %)	0 (0,0 %)	0 (0,0 %)	20 (100,0 %)
Osrednjeslovenska	16 (44,4 %)	18 (50,0 %)	1 (2,8 %)	0 (0,0 %)	1 (2,8 %)	36 (100,0 %)
Zasavska	5 (83,3 %)	1 (16,7 %)	0 (0,0 %)	0 (0,0 %)	0 (0,0 %)	6 (100,0 %)
Posavska	3 (33,3 %)	4 (44,4 %)	1 (11,1 %)	1 (11,1 %)	0 (0,0 %)	9 (100,0 %)
Savinjska	3 (21,4 %)	7 (50,0 %)	0 (0,0 %)	4 (28,6 %)	0 (0,0 %)	14 (100,0 %)
Podravska	19 (61,3 %)	6 (19,4 %)	1 (3,2 %)	3 (9,7 %)	2 (6,5 %)	31 (100,0 %)

Tabela 3: Prikaz vsebinskih elementov imen osnovnih šol glede na statistične regije

imena s področja kulture. V koroški regiji se pojavljajo imena s področja kulture, politike in drugo, pri čemer prevladujejo imena s področja kulture. V osrednjeslovenski regiji se pojavljajo imena z vseh področij, razen s področja izobraževanja, pri čemer prevladujeta področji politike in kulture. Podobno je tudi v primeru savinjske regije, s to razliko, da ni zajeto področje znanosti, področje izobraževanja pa je. V posavski in podravske regiji so vključena vsa področja. V slednji regiji izrazito prevladujejo imena šol s področja kulture.

V nadaljevanju nas je zanimalo, v katero zgodovinsko obdobje sodijo politične osebnosti. Analiza aktivnosti političnih osebnosti glede na zgodovinsko obdobje kaže na izrazito dominantnost obdobja druge svetovne vojne. Iz Tabele 4 je razvidno, da je 69 javnih osnovnih šol v Sloveniji povezanih z osebnostjo, ki je bila aktivna v času druge svetovne vojne. Le-te so imele pomembno vlogo v NOB in kasneje v okviru komunistične partije. Šest osnovnih šol se imenuje po političnih osebnostih, aktivnih pred drugo svetovno vojno, in le ena javna osnovna šola nosi ime po osebnosti, ki je imela pomembno politično vlogo pred osamosvojitvijo Slovenije in med njo.

Zgodovinsko obdobje	Število	Odstotek
Pred drugo svetovno vojno	6	7,9 %
Med drugo svetovno vojno	69	90,8 %
V času osamosvojitve	1	1,3 %
SKUPAJ	76	100,0 %

Tabela 4: Prikaz povezanosti imena osnovnih šol z zgodovinskim obdobjem politične osebnosti

V Tabeli 5 je prikazano, kako so prej izpostavljene politične osebnosti razporejene po različnih statističnih regijah v Sloveniji. Iz tabele je razvidno, da v vseh statističnih regijah prevladujejo osnovne šole, v imenih katerih se pojavljajo politične osebnosti iz druge svetovne vojne. V goriški, koroški regiji, jugovzhodni Sloveniji, pomurski, gorenjski, osrednjeslovenski, zasavski in posavski regiji so politične osebe iz druge svetovne vojne edine prisotne v imenih javnih osnovnih šol. Le v treh regijah se pojavljajo hkrati politične osebnosti iz časa pred drugo svetovno vojno in med njo, in sicer: v obalno-kraški, primorsko-notranjski in savinjski regiji. V primeru prvih dveh regij je izrazito prevladovanje političnih osebnosti iz obdobja med drugo svetovno vojno. Le v podravske regiji se pojavljajo politične osebnosti iz vseh treh obdobj,

Regija	Pred drugo svetovno vojno	Med drugo svetovno vojno	Po drugi svetovni vojni	SKUPAJ
Goriška	0 (0,0 %)	4 (100,0 %)	0 (0,0 %)	4 (100,0 %)
Koroška	0 (0,0 %)	2 (100,0 %)	0 (0,0 %)	2 (100,0 %)
Jugovzhodna Slovenija	0 (0,0 %)	3 (100,0 %)	0 (0,0 %)	3 (100,0 %)
Pomurska	0 (0,0 %)	1 (100,0 %)	0 (0,0 %)	1 (100,0 %)
Obalno-kraška	1 (12,5 %)	7 (87,5 %)	0 (0,0 %)	8 (100,0 %)
Primorsko-notranjska	2 (22,2 %)	7 (77,8 %)	0 (0,0 %)	9 (100,0 %)
Gorenjska	0 (0,0 %)	3 (100,0 %)	0 (0,0 %)	3 (100,0 %)
Osrednjeslovenska	0 (0,0 %)	16 (100,0 %)	0 (0,0 %)	16 (100,0 %)
Zasavska	0 (0,0 %)	5 (100,0 %)	0 (0,0 %)	5 (100,0 %)
Posavska	0 (0,0 %)	3 (100,0 %)	0 (0,0 %)	3 (100,0 %)
Savinjska	1 (33,3 %)	2 (66,7 %)	0 (0,0 %)	3 (100,0 %)
Podravska	2 (10,5 %)	16 (84,2 %)	1 (5,3 %)	19 (100,0 %)

Tabela 5: Prikaz imen osnovnih šol po političnih osebnostih glede na statistične regije

vendar s prevlado političnih imen osebnosti, pomembnih med drugo svetovno vojno.

Zaključek

Analiza imen javnih osnovnih šol v Sloveniji nas privede do spoznanja, da ima relativno malo osnovnih šol (175 ali 38,9 %) v svojem nazivu ob imenu kraja še dodatno ime, ki bi lahko bilo dodaten element identifikacije zaposlenih in učencev. Pri analizi šol, ki vsebujejo še dodatno ime, pa se velika večina šol imenuje po osebnostih s področja kulture in politike. Ti dve področji skupaj obsegata kar 155 (88,6 %) imen javnih osnovnih šol. Zanimivo je, da je velika večina (69 ali 90,8 %) javnih osnovnih šol imenovana po osebnostih, ki so povezane z obdobjem druge svetovne vojne in komunistično partijo, in le ena (1,3 %) po osebnosti, ki je bila aktivna pred osamosvajanjem Slovenije in med njo.

Ravno slednje pa omogoča podlago za nadaljnje raziskovanje in iskanje odgovorov na vprašanja, zakaj prav takšna poimenovanja osnovnih šol, kako poimenovanje šol vpliva na identiteto zaposlenih in učencev ter samega kraja in kako poimenovanje javne osnovne šole vpliva na t. i. prikriti kurikulum.

Literatura

- Seznam osnovnih šol Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport. Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. Pridobljeno s spletne strani 28. 12. 2021.

Opombe

- 1 Klasifikacije javnih osnovnih šol temeljijo na Seznamu osnovnih šol Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport (2021).
- 2 V določenih primerih je prihajalo do prepletanja posameznega dela imena šole z dvema kategorijama, predvsem kulturo in politiko. V teh primerih se je upošteval kriterij 'dominantnost kategorije, po kateri je osebnost javno bolj prepoznavna'.

Oseбно ime

■ **Dragica Motik**, prof. zgodovine in geografije, upokojenka. Bila je učiteljica dopolnilnega pouka slovenščine v Nemčiji, vrsto let višja svetovalka za dopolnilni pouk slovenščine v tujini na *Zavodu RS za šolstvo*, od leta 2010 do 2017 je ponovno poučevala dopolnilni pouk slovenščine v Čabru, Tršču, Prezidu, Buzetu, Pulju in na Reki.

Oseбно ime (antroponim)¹ je najpomembnejše identifikacijsko sredstvo, ki ga vsi otroci dobijo ob rojstvu. Oseбно ime je lastno ime in ga poleg drugih podatkov o osebi najdemo v centralnem registru prebivalstva v Sloveniji.

Foto: BS

Zgodovina nastanka imen

Po imenu se ljudje kličejo že tisočletja. O tem nam priča prastari grški ep Odišaja. Oseбно ime je beseda s posebnimi lastnostmi; nastalo je pred priimkom. Ime človeka označuje, po njem sprašujemo, ko se spoznavamo, se vpisujemo v šolo, v razna društva, z njim se kot polnoletni državljani udeležujemo volitev, z osebnim imenom iščemo zaposlitev, sprejememo priporočeno pošto, dedujemo zapuščino svojih prednikov itd. (Keber, 2008: 13). Kako pomembno je ime, nam potrjuje sporočilnost pregovora o osebnem imenu: »Nomen in hereditare superaurum,« ali: »Ime je v dedščini več kot zlato.« Z imenom so povezani številni običaji, ki se v posameznih kulturnih okoljih zelo razlikujejo. Na Kitajskem npr. obstaja običaj, da dojenček dobi ime, ki ga v različnih starostnih obdobjih zamenjajo z novim, dru-

gačnim osebnim imenom. Tudi v našem civilizacijskem oz. krščanskem svetu ljudje s prehodom iz ene vere v drugo lahko sprejmejo drugo oseбно ime. Znano je, da nekateri redovniki s prehodom iz posvetnega v meniško življenje sprejmejo novo ime. Tudi papež ob nastopu svoje službe izbere novo ime (prav tam).

V preteklosti so ljudje ob prehodu iz poganškega življenja in sprejemu krščanstva opuščali poganška imena in sprejemali krščanska. Po tridentinskem koncilu sredi 16. stoletja je Cerkev tudi na slovanskem ozemlju dobila izključno pravico določati ime otroku. Slovanska imena, ki so jih naši predniki po sprejemu krščanstva še uporabljali poleg krščanskih, so bila po tridentinskem koncilu prepovedana. Novorojencem so odslej dajali samo krščanska imena, izbirali so jih po seznamu svetnikov in svetnic (prav tam).

Ime in obenem znamenje:

»Nomen est omen.«

Po svetopisemski tradiciji ime pomeni znamenje, označi človeka, osebo. V preteklosti so imenu pripisovali izjemno moč, ime je nakazovalo značaj nosilca. Starši so otrokom dajali imena, ki bi izražala to, kar so želeli, da bi otroci dosegli. Menili so, da ime veliko pove o značaju in lastnostih osebe, ki ga nosi. Z dajanjem 'živalskih imen' so želeli, da bi lastnosti živali prešle na lastnika imena (Melita v slovenščini pomeni 'čebelica') (Keber, 2008).

V Svetem pismu beremo, da kdor nima imena, ne obstaja. Svetopisemska sporočila so močno vplivala na razvoj evropske kulture, tudi na jezikovno zgodovino, kar se jasno kaže v osebnih imenih. Večina imen v zahodni civilizaciji izvira iz Svetega pisma. Številna od njih so ohranila izvirno fonetično obliko, npr. Adam, Benjamin, David, Gabriel, Jožef, Mihael, Judita, Sara in druga.² Ko smo Slovenci sprejeli krščanstvo, smo sprejeli duhovno, literarno in umetnostno izročilo krščanske kulture, hkrati pa opustili številne specifične prvine slovanskega poganškega izročila. Vstopili smo v svet krščanskega pojmovanja in izražanja resničnosti, ki sta del skupne dedščine vseh srednjeevropskih narodov.³

Izbiranje osebnega imena

Pri izbiranju imena pri evropskih narodih ima vpliv več dejavnikov: tradicija (prenajanje imen z ene generacije na drugo, npr. z očeta na prvorojenca, z matere na hčer ali pa s starega očeta na vnuka, s stare mame na vnukinjo), etični (zavest, da ime določa otrokovo usodo), verski (imena svetnikov ali biblična imena), dinastični, politični in literarni dejavniki (ime po vladarjih, znanih in ugle-

dnih osebah, politikih, pisateljih ...), dejavniki blagoljublja (kakšen vtis bo ime naredilo), dejavniki sosedstva (imena iz sosesčine, npr. italijanska, madžarska, jugoslovanska imena), dejavniki izvirnosti (v novejšem času so to izjemna ali nenavadna imena), dejavniki nevpadljivosti (navadna, že dolgo znana imena) (Keber, 2008).

Ime je bilo treba kot prvo identifikacijsko znamenje, ki ga otrok dobi po rojstvu in s katerim se vključi v skupnost, urediti tudi z zakonom (Zakon o osebnem imenu, 1974: 833). Pravica izbire imena pripada staršem oz. enemu od staršev. Če pa starši niso več živi ali ne morejo izvrševati starševske oz. roditeljske pravice, to namesto njih opravi skrbstveni organ. Vredno je, da otroku premišljeno izberemo ime. Pri odločitvi za ime se je pomembno vprašati, kaj to ime pomeni, zlasti če je nenavadno. V sodobnem času, ki je vsestransko dinamičen, lahko ime človeku v otroški in odrasli dobi povzroča zadrege, posmeh in druge nevšečnosti. Pri tem ima pomembno vlogo kulturna in jezikovna ozaveščenost staršev in okolja (Keber, 2008).

Zakladnice osebnih imen na Slovenskem

Pomembna zakladnica osebnih imen na Slovenskem za srednjeveško obdobje so urbarji, v katerih lahko spremljamo nastanek priimkov. Poleg urbarjev so pomembne matične knjige. Duhovniki so jih skrbno vodili in jih hranili v župnijah. Z letom 1780 je Jožef II. uzakonil obvezno vodenje ma-

tičnih knjig. Večina tega arhivskega gradiva je shranjena v *Državnem arhivu Republike Slovenije*, v *Nadškofijskem arhivu* v Ljubljani ter v župnijskih uradih. Žal je bilo veliko vrednega gradiva med 2. svetovno vojno uničenega in izgubljenega (Keber, 2008).

Družbeno okolje in osebno ime

Slovenci smo bili že v preteklosti in smo še danes preveč navdušeni nad tujimi imeni. To nam zelo nazorno dokazuje zgodovina naših imen. Šele ob koncu 19. stoletja smo se Slovenci s čitalniško dobo in v času odpora proti germanizaciji začeli zavedati tujosti svojih imen. Tudi z vplivom panslovanskih gibanj smo začeli sprejemati slovanska imena od drugih slovanskih narodov. Pravi razmah so slovanska imena pri nas doživela po drugi svetovni vojni. Ta imena lahko upravičeno štejemo za dediščino naših daljnih prednikov (Keber, 2008: 43). Mnogi ljudje danes vneto raziskujejo svoje družinsko drevo in iščejo prednike, želijo

poznati njihova imena, priimke in kraje, od koder so prišli. Rodovniki so čedalje večja vrednota posameznikov in njihovih družin. Tudi to je dediščina zgodovine krščanstva, ki nam preko Markovega evangelija razkriva tudi rodovnik Jezusovih prednikov; tako izvemo o 14 rodovih od Abrahama do Davida, 14 rodovih od Davida do preselitve v Babilon in 14 rodovih od preselitve v

Babilon do Jezusa. Judovski in krščanski svet cenita ime in rodbino, ker cenita osebo in družino. Tega se moramo zavedati in krepiti svojo identiteto.

Na našem ozemlju srečujemo imena hebrejskega izvora (Adam, Eva, Elizabeta, Abraham, Ana, Gabrijel, Izak, Jakob, Janez, Mihael, Samuel, Rebeka, Sara, Suzana ...), imena grškega izvora (Aleksander, Andrej, Helena, Filip, Agata, Irena, Izidor, Katarina, Marjeta,

Pankracij, Teodora, Zofija ...), imena latinskega izvora (Anton, Avgust, Albin ...), imena germanskega izvora (Adalbert, Alfred, Artur ...) in seveda slovanska imena (Dragica, Branislav, Bojan ...). S priseljivanjem prebivalcev iz nekdanje skupne države Jugoslavije so prišla k nam tudi muslimanska imena (Emir, Mohamed ...). V zadnjih desetletjih se pojavljajo mnoga druga tuja imena. Mladim je pomembno predstaviti našo krščansko tradicijo, da izbirajo imena iz poznavanja in ne iz nevednosti. Danes prihaja do poskusov skupin in posameznikov, ki želijo tej tradiciji 'odrezati korenine'.⁴

Hišna imena

To so imena, ki se držijo hiše, kmetije, domačije in sicer ne glede na to, da so se v njih pogosto menjavali gospodarji z različnimi priimki. Kljub upadanju so v kmečkem okolju še danes živa in ohranjajo imena, vzdevke ali priimke nekdanjih gospodarjev ali kažejo še na kake druge posebnosti glede naselitve, lokacije, pri nekmečkih hišah tudi (obrtno, gostinsko idr.) dejavnost prednikov.

(Janez Keber: Leksikon imen, 2008: 31)

Foto: Matej Hozjan

Moje ime mi veliko sporoča

Ni vseeno, kako nekoga nagovorimo, kako ga pokličemo oz. izgovarjamo njegovo osebno ime.

Zelo pomembno je, da posameznikovo osebno ime v skupini pravilno izgovarjamo. Če nismo gotovi v pravilnost izgovarjave imena, prosimo osebo, da nam pove,

kako se njeno ime izgovarja. To prispeva k prijetnim in spoštljivim medčloveškim odnosom ter boljši samopodobi in samospoštovanju ter omogoča lažjo vključitev v družbeno okolje. To lahko prispeva k temu, da bo vsak človek rad slišal svoje ime in se ob tem prijetno počutil.

Za ilustracijo, kako pomembno je razumevanje in sprejemanje nam manj znanih imen, navajam zgodbo, ki sem jo spoznala v svoji pedagoški praksi, ko sem izvajala seminar z naslovom *Medkulturni dialog v šoli*. Zgodbo je udeležencem tega seminarja povedala gospa H. A., profesorica matematike, po rodu Albanka in mati treh otrok.⁵ Zgodba je povezana z njenim najstarejšim sinom, ki se je vpisal v 1. letnik srednje šole v Ljubljani.

Prvi šolski dan je bil mimo, sin je prišel domov in ni bil preveč zgovoren. Mati ga je vprašala, kako je bilo. Najprej ni hotel povedati ničesar, ko pa je silila vanj, se je odzval. Bil je žalosten in na robu joka. Vztrajala je, naj pove, kaj se mu je zgodilo. Povedal je, da so se prvo uro pogovarjali z razredničarko in vsi sošolci so se po vrsti predstavljali. Povedali so svoje ime, priimek in stavek, dva o sebi. Tudi on je prišel na vrsto in povedal, da mu je ime Magister in da se piše A. V razredu so se vsi spogledali in sošolci so se začeli smejati. Razredničarka je ponovila vprašanje in ga ponovno prosila, naj pove, kako mu je ime. Ponovil je, da mu je ime Magister.⁶

V razredu je zaslišal komentar, češ, kakšen magister je. Znova je bil naprošen, naj pove ime. Nekaj časa je trajalo, da so vsi dojeli in spoznali, da je to njegovo osebno ime. Materi je priznal, da mu je bilo zelo nelagodno, bil je prizadet, ker so se sošolci smejali. Enake občutke je ob poslušanju sina podoživljala tudi mati. Na seminarju je povedala, da ime Magister v njihovem kulturnem okolju velja za zelo lepo ime.

Foto: Petra Duhannoy

Prvo srečanje z imenom

Kaj bi lahko storili, da bi se izognili takšnim dogodkom? Vseh imen seveda ne moremo poznati, lahko pa se pripravimo na srečanje z novo skupino otrok, mladostnikov ali odraslih. Če imamo možnost prej pregledati poimenski seznam, lahko poiščemo informacije o neznanih imenih in se pripravimo na srečanje, danes tudi s pomočjo spleta. Tako se lahko prvo srečanje s skupino razvije v priazen dogodek za vse, pogovor o imenih v skupini pa v zanimiv in poučen medkulturni dialog.

V nadaljevanju predstavljamo nekaj primerov socialnih iger, ki so lahko v pomoč za voden medkulturni dialog (Motik in Veljić, 2006). Nakazane so tudi možnosti za poglobljen pogovor o prvinah kulture, ki so povezane z osebnim imenom. Vredno je poskusiti, saj prvega stika ne moremo nikoli več ponoviti, je pa izjemno pomemben za vse vključene in za nadaljnjo komunikacijo. ◀

Opombe

- 1 Pridobljeno 13. 1. 2022 s spletne strani: https://sl.wikipedia.org/wiki/Osebnost_ime.
- 2 Pridobljeno 15. 1. 2022 s spletne strani: http://katoliska-cerkve.si/media/datoteke/dar_svetega_pisma_notranjost.pdf.
- 3 Pridobljeno 15. 1. 2022 s spletne strani: <https://www.druzina.si/storage/app/media/ProductFiles/sveto-pismo-zgodovinske-knjige-1-del.pdf>.
- 4 Pridobljeno 23. 1. 2022 s spletne strani: <https://nova24tv.si/svet/nov-dokument-evropske-komisije-prepoveduje-krsnaskana-imena-besedo-bozic-in-uporabo-spola-pri-komunikaciji/>.
- 5 Ime in priimek ter ostale podatke o družini hrani avtorica tega prispevka, saj je gospo H. A. v letih 2006, 2007 in 2008 večkrat povabila na strokovna srečanja s starši in učitelji na temo Medkulturni dialog in vključevanje učencev migrantov v slovenski šolski sistem. Gospa H. A. je z avtorico prispevka sodelovala tudi pri svetovalnih storitvah na slovenskih osnovnih šolah.
- 6 Danes je Magister uspešen računalniški inženir.

Literatura

- Keber, Janez (1996): *Leksikon imen*. Druga dopolnjena izdaja. Celje: Celjska Mohorjeva družba.
- Keber, Janez (2008): *Leksikon imen: onomastični kompendij*. 4. dopolnjena izdaja. Celje: Celjska Mohorjeva družba.
- Motik, Dragica; Veljić, Irma (2006). *Spoznavam sebe, tebe, nas*. Priročnik za učitelje za delo z učenci in starši. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Zakon o osebnem imenu (3. in 4. člen). *Uradni list SRS*, štev. 16-226. IV. 1974, str. 833. Pridobljeno 23. 1. 2022 s spletne strani: <https://zakonodaja.com/zakon/zoi-1>.

Socialna igra: Ime mi je ...

Ciljna skupina: učenci vseh starostnih stopenj, dijaki, starši, učitelji in drugi.

Cilji: spoznavanje udeležencev in oblikovanje skupine, ozaveščanje o pomenu pravilnega izgovaranja osebnih imen in zapomnitev le-teh, ugotavljanje pomena imen, spoznavanje izvora imen in njihovega pomena za nosilce, samovrednotenje in odpravljanje predsodkov, povezanih z imeni.

Za izvedbo socialne igre pripravimo učni list z vprašanji o imenu, papir, svinčnik in tudi Leksikon imen (Keber, 1996). Različic te socialne igre je veliko, predstavljamo jih nekaj.

1. različica

Sodelujoče povabimo, da vsak svojemu sosеду pove svoje ime. Nato povedo, ali jim je ime všeč in zakaj jim je všeč.

2. različica

Udeležence povabimo, da najprej odgovorijo na vprašanja na lističu: Kdo ti je dal ime? Ti je tvoje ime všeč? Zakaj? Ali veš, kaj tvoje ime pomeni? Kaj pomeni tvoje ime v tvoji družini? Ali si kdaj razmišljal o spremembi imena? Katero ime bi si sam izbral? Zakaj? Udeleženci pišejo odgovore na učni list in jih pozneje posredujejo skupini.

3. različica

Udeležence razdelimo v skupine po štiri ali pet članov. Vsaka skupina dobi Leksikon imen (Keber, 2008) in učni list. Učitelj določi sestavo skupin in izbere imena, ki jih bodo učenci v skupini raziskovali. Določi čas, v katerem naj bi skupina opravila nalogo. Ob imenih (npr. Marta, Tara, Nataša, Magister, Azra itd.), napisanih na list, učitelj posreduje vse usmeritve za delo. Udeleženci raziskujejo izbrano ime z različnih vidikov: Kje je ime, ki ga raziskujejo, najbolj razširjeno? Katere različice imena so jim znane? Kaj ime pomeni? Kje se je prvič pojavilo?

Po izteku časa posamezniki v skupinah predstavijo svoje ugotovitve in tako spoznajo, kaj posamezno ime pomeni, ter potrdijo ali zavrnejo svoje prejšnje mnenje (stereotip) o določenem imenu.

Igra je primerna zlasti za razredne ure v razredih, kjer imajo učenci ali dijaki imena, ki so manj znana ali pa jih zaradi drugačnosti drugi samovoljno spreminjajo, prireajo, se jim posmehujejo, jih pod ali precenjujejo.

4. različica: moje ime 'ima zgodovino'

Udeležence povabimo, da razmišljajo o svojem imenu. Poiščejo zanimive zgodbe, povezane s svojim imenom. Te so lahko iz vsakdanjega življenja, lahko pa tudi iz prebranih knjig, zgodb in pripovedi njihovih staršev, sorodnikov in podobno. Učitelj usmerja udeležence k iskanju zgodb, ki dvigajo samozavest.

Vsak udeleženec na kratko zapiše zgodbo in jo v nadaljevanju predstavi. Članom skupine predlaga, kako naj ga kličejo, katera različica imena mu je všeč.

Pri vrednotenju igre se ustavimo zlasti pri prvinah, ki vključujejo kulturno in zgodovinsko ozadje, povezano z imeni posameznikov.

V nadaljevanju se lahko pogovarjamo o imenu in njegovem pomenu. Pri vodenem pogovoru so v oporo izhodišča, zapisana v tabeli.

Vprašanja	Razmišljam o	Prvine, pojmi, vezani na ime
Kaj sporoča moje ime?	Ali posameznika ime zaznamuje?	Identiteta, samozavest, poreklo, vera
Kakšno razpoloženje določeno ime sproža v meni?	Povezave med lastnim imenom in osebnimi doživetji.	Pozitivna/negativna doživetja
Ali obstajajo povezave med imenom in veroizpovedjo, kulturo ter modnimi trendi v zavesti neke generacije?	Družbena zavest in povezanost z imenom.	Zgodovina, družina, kultura, veroizpoved
Kdo odloča, katera imena so moderna, katera pa staromodna?	Vzorniki in idoli kot nosilci imena.	Vzor, idol, mediji, javnost

Lidija Golc

Gospod Silvan

Dvakrat na dan ob isti uri
sedi ob isti mizi star gospod
in pije kavo. Ne lista časopisa
ali knjige, ne brska po telefonu,
le gleda okoli,
potem ko je bil klobuk odložil na mizo.
Se ne pogovarja, nasmehne
pa se kdaj pa kdaj. Kadar je hladno,
kavo zamenja čaj;
pomelje še kak rogljiček. –
Udomačeni ptiček tedaj
odnese znaten zalogaj.

Danes izvemo ime:

»Gospod Silvan, dober dan.

Kakor vedno?« Samo pokima.

Ko odide, ob drobižu redno pusti
še kak dragocen bombon.

Švrkajoča sem in tja, študentka Pia
pošepne kolegu:

»Da ne nosi bajader in vseh teh griott,
ker je tako osamljen, naš gospod.«

*Tema naslednjega
Žarišča*

**Zdrava šola:
novi izzivi
zdravega
življenja**

Izbira otrokovega imena je odgovorna naloga

■ **Zakonsko občestvo Sončnice** deluje 29 let. Trenutno je vanj vključenih pet parov in duhovni vodja. Skupnost ima korenine v študentskem občestvu *Maranatha*, kjer so se člani srečevali in rasli pod duhovnim vodstvom pokojnega patra Miha Žužka. Pozneje so nekateri člani oblikovali občestvo mlajših izobražencev *Mladike*, iz katerega je leta 1993 zraslo zakonsko občestvo. Ime zanj so izbirali kar dolgo in na koncu je med več možnostmi največjo podporo dobilo ime *Sončnice*, saj so v občestvo vključeni pari želeli postaviti Boga v središče svojega življenja in se, kot sončnice proti soncu, ves čas obračati proti Božjemu obličju.

Vsak človek nosi ime, ki ga spremlja ne le od rojstva (nekateri dobijo ime že pred rojstvom) do smrti, ampak neskončno dlje. Primerov, da si posameznik, ko odraste, spremeni ime, je malo. Zato je naloga staršev, da svojim otrokom izberejo ime, pomembna. Tema tokratnega žarišča v reviji Vzgoja nas je nagovorila, da smo zapisali svoje izkušnje o tem, kako smo se soočili s to nalogo.

Odgovornost

Irena in Darko: Izbira imena je vsekakor odgovorna, saj ime na nek način zaznamuje človeka. Po drugi strani spet ni tako zelo hudo, ker je jasno, da ime ne določa človekove usode, življenja ali značaja. Zato sva bila pri izbiranju dokaj sproščena, hkrati pa ne brezbrizna. Tudi pri drugem in tretjem otroku sva se izbere imena lotila z veseljem in nisva imela težav pri končni izbiri med več predlogi.

Vera in Jernej: Izbira imena je velika odgovornost staršev in vsaj za naju ni bila enostavna. Imena otrok sva izbirala oba, pa ni bilo preprosto.

Zinka in Tone: Odgovornost ob izbiri imen sva dobro čutila. Seveda sva želela, da bi bilo ime, ki sva ga izbirala, všeč nama, predvsem pa sva želela, da ga bo otrok z veseljem in ponosom nosil ter da bo imel v svetniku – soimenjaku močnega zavetnika, ki mu bo blizu.

Kako smo izbirali imena

Irena in Darko: Izbire imena sva se lotila, ko je za to dozorel čas, ko je rojstvo postalo otipljiva realnost, to je nekaj mesecev pred datumom poroda. K izbiri imena za prvo hčerko je Irena pristopila dokaj analitično. Za podporo razmišljanju si je priskrbel

seznam vseh svetniških imen. Vendar ni vedela, da je Darko v podzvesti že imel favorizirano ime, kar je na koncu odločilo. Spet se je izkazalo, da so človekovi občutki in intuicija močnejši vzgib kot trezni argumenti. Šlo je za preprosto podzvestno željo, da bi imel otrok podoben značaj kot oseba z istim imenom, ki jo je Darko poznal. Izbiranje ni trajalo posebej dolgo, morda nekaj dni. Sorodniki v izbiro niso bili vpleteni.

Pri naslednjih otrocih sva pri izbiri malo bolj upoštevala, da je praktično, če je ime krajše. Tu je imela nekaj več besede Irena, Darko je njeno izbiro bolj kot ne potrdil. Vendar tega ne bi storil, če bi se mu zdela njena izbira preveč tuja, arhaična, skratka taka, da bi se bal, da otrok imena ne bi maral ali da bo zaradi njega zelo izpostavljen.

Marta in Miha: Postavila sva si vodilo, da bodo imena slovenska, čim krajša, s pomenom (po svetniku) ter taka, da se jim težko dodaja pomanjševalnice in izpeljanke.

Ob prvi nosečnosti sva imela ime za fanta Gašper in za punco Vida. Ko se je bližal čas poroda, je Marta razmišljala, da če se rodi hčerka, naj bo Petra. Rok poroda je imela namreč 18. junija. Menila je, da ni dobro, da ima god malo pred rojstnim dnevom, bolje je malo po njem (sveti Vid goduje 15. junija,

Foto: Peter Prebil

sveti Peter pa 29. junija). Obe imeni sta ustrezali vodilom, ki sva jih postavila in sva odločitev prepustila Bogu. Sklenila sva: če se rodi deklita in bo rojena do 15. junija, bo Vida, če pa se rodi po 15. juniju, bo Petra. Tako sva bila mirna, kljub različnim predlogom.

Ko se je rodil drugi otrok, je bil fant in ni bilo dileme. Izbrala sva mu ime Gašper. Sveti trije kralji so nosili imena Gašper, Miha, Boltežar; oče je Miha, sin je Gašper.

Pri Matevžu je bil Mihov predlog Matej (evangelist, tako je bilo ime tudi Mihovemu bratu). Marta ni želela podvajanja imen v ožjem sorodstvu. V sorodstvu imamo namreč že kar nekaj imen podvojenih. Ker je Martin ded nosil ime Matevž, kar je slovenska različica imena Matej, sva se odločila za Matevža. Ime Tine nama je bilo všeč, ker je kratko. Poznala sva nekaj Tinetov, kar naju je pritegnilo k temu imenu. Ime Tine lahko izhaja iz imen več svetnikov, na primer sveti Valentin, sveti Martin ali blaženi Anton Martin Slomšek. Glede na to, da je bil Tine rojen na božič, goduje na dan svetega Valentina, ki je bližje rojstnemu dnevu.

Vera in Jernej: V obdobju, ko so se nama rojevali otroci, sva imela veliko sorodnikov in prijateljev z majhnimi otroki in veliko imen je bilo že 'oddanih'.

Pri izbiri sva imela kar nekaj kriterijev. Najpomembnejši kriteriji so bili, da je ime slovensko in hkrati znano evropsko ter da izhaja iz krščanske dediščine. Nadalje je bilo pomembno, da ima ime dobrega svetniškega zavetnika, če se da, naj ne bo znan po tem, da je umrl mučeniške smrti, ampak naj bo znan po svoji vrlini, dobroti. Za deklito naj

bo značilno žensko ime, za fantka značilno moško ime. Pomembno je tudi, da se ime lepo sklanja, lepo izgovarja in artikulira, lepo kliče (naj ima vsaj dva zloga).

Tudi omejitev, kakšnega imena ne bi dala otroku, je bilo več. Med njimi navajava naslednje: moška imena, ki se končujejo na -a, predvsem zaradi sklanjanja (Jaka, Luka, Miha ...), imena, ki so lahko moška ali ženska (Vanja, Saša, Lin ...), tuja imena (z y ali x ali w ali dvojno črko, npr. Ella, Jenny, Max ...) ali poslovenjena tuja imena (Žan, Mišel, Kiara ...), dolga imena, ki se v 'vsakdanji rabi' uporabljajo kot okrajšano ime, dvojna imena oziroma dve imeni. Hkrati sva se izogibala tudi imenom, ki jih imajo vrstniki v sorodstvu ali v bližnjih prijateljskih družinah.

Pri izbiri imen otrok sva sodelovala oba, vendar v nobenem primeru nisva uveljavljala vsak svoje volje, ampak sva se strinjala in ga sprejela oba.

Anči in Franci: Najlažje sva izbrala ime prvega otroka. Že ko sva se kot fant in dekle pogovarjala o imenih, sta nama bili vseh Vid in Neža, čeprav niti ne veva natančno, zakaj. Mogoče zato, ker sta lepo zveneli, ker sta bili slovenski in ker so vsi Vidi in Neže, ki sva jih poznala, imenu s svojo osebnostjo dali še dodaten čar.

Ko sva po prvem sinu Vidu dobila še enega fantka, pa sva bila že v zadregi. V mislih sva imela kratko tričrkovno ime Črt, a so najini starši ob imenu kar jasno izrazili pomisleke. Ko sva se malo bolj poglobila, sva se takoj soglasno odločila, da najin otrok ne bo imel imena, ki v sebi skriva pomen sovraštva in

hudobnega duha. Pri kateremkoli drugem imenu bi kljub nasprotovanju najinih staršev vztrajala, tu pa sva se umaknila. Še danes sva jim hvaležna za 'urgentni' nasvet. Najin drugi sin je bil potem kar nekaj dni brez imena. Spomnim se, da sva ga gledala v posteljici, listala po knjigi *Kdaj goduješ* in proučevala, katero ime bi ustrezalo temu fantičku. Kar nisva se mogla odločiti. Prijateljica, učiteljica matematike, mi je dala zanimiv nasvet, naj pogledam rezultate državnega tekmovanja iz matematike, češ da so tam sama 'pametna' imena, da bova že kaj našla. Na koncu sva se odločila za Urbana.

Po nekajletni pavzi je sledil še drugi otroški dvojec. Tu sva posegla po svetopisemskih imenih in izbrala Rebeko in Jakoba.

Zinka in Tone: Poleg dobrih zavetnikov in slovenske tradicije sva pri izbiri imen upoštevala tudi praktičnost imen, zato so imena kratka, eno- ali dvozložna, brez šumnikov, lepo zveneča in poznana tudi širše v svetu.

Prvi otrok je bil mrtvoroden, ime zanj pa sva izbrala, preden je umrl, zato je še vedno 'naš Rok' in nisva niti razmišljala, da bi enako ime dala kateremu od naslednjih otrok.

Ko se je rodila prva hčerka, ni bilo dvoma, kako ji bo ime. Čeprav je ime zelo pogosto, nama je bilo obema všeč v 'osnovni' obliki, manj v kateri od pogostih izpeljank; blizu nama je tudi njena zavetnica, sveta Ana, Marijina mati.

Naslednji otrok je bil fant in kar nekaj časa sva bila skoraj odločena, da mu daja ime Jan, pa sva se malo pred rojstvom odločila za dvozložno 'osnovno' obliko Janez (zavetnik je sveti Janez Krstnik), ker se nama je zdela enozložna sicer lepa, a manj praktična za klicanje, sklanjanje ...

Pri drugi hčerki sva morda želela podzavestno izbrati manj pogosto ime, nagovorila naju je tudi Slovencem bližnja zavetnica sveta Ema Krška. Izkazalo pa se je, da je v tistem času podobno razmišljalo precej staršev in ime Ema, ki je bilo prej zelo redko, je v generaciji naše Eme in nekoliko mlajših kar pogosto.

Ko se je kar nekaj let za Emo rodila tretja hčerka, sva se hitro strinjala, naj ima ime po Mariji, Jezusovi materi (goduje na praznik Marije Vnebovzete). Naredila sva odmik od 'izvirnega' imena in dala prednost dvozložni izpeljanki, ki nama je bila med mnogimi možnimi najbolj všeč.

Še največ različnih možnosti in tudi največ razprav ter morda najmanj trdno soglasje

sva imela pri zadnji hčerki. Zinki je bilo (in ji je še vedno) všeč ime Petra, ki pa Tonetu 'ne sede', ker bi potem imelo dekle moškega svetnika. To je bil na koncu tudi argument, ki je pretehtal.

Kako so se otroci poistovetili s svojimi imeni

Irena in Darko: Vesela sva, da vse tri hčerke sprejemajo svoje ime in se z njim dobro počutijo. Katarina se je ob vstopu v šolo odločila, da bo tam samo Katarina in ne tudi Katka, kot smo jo in jo še ljubkovalno kličemo doma. Le Anja včasih potoži, da je ime prepogosto in da prihaja zategadelj včasih do zmede. Lahko zaključim, da sva v celoti gledano s svojo izbiro imen zadovoljna.

Marta in Miha: Otroci so zadovoljni s svojimi imeni. Nekaj težav je imela Vida v obdobju pubertete in je dejala, da bi bila rajši Petra. Ko je živela v tujini, v Španiji, so jo Španci prepričali o lepoti in pomenu njenega imena: La Vita – Življenje. Izbira imena človeka zaznamuje in je pomembna predvsem zato, ker se z imenom poistovetita otrok in okolica. Ni dobro, da mu damo neko ime, potem pa ga v praksi preimenujemo v nekaj, kar nam je všeč oziroma kar je modno.

Vera in Jernej: En sin ima težave, ker ima ime črko s strešico, kar povzroča neprijetnosti pri e-pošti in v komunikaciji s tujci, in črko r, ki je tujci ne znajo izgovoriti. No, takšen je današnji čas in svet.

Anči in Franci: Otroci radi nosijo svoja imena. Še nihče ni nikoli izrazil želje po kakšnem drugem poimenovanju. Mogoče je bilo za Rebeko in Urbana malo težje v tistem času, ko še nista znala izgovoriti črke r in sta bila potem kar malo v zadregi, ko ju je kdo vprašal po imenu, pa jima ni šlo prav dobro z jezika. Imena so prirasla k otrokom in danes, ko z ljubeznijo in ponosom gledava to najino mladino, se nama zdijo še lepša kot takrat, ko sva jih izbrala.

Zinka in Tone: Včasih je, bolj za šalo kot zares, z izbiro zadnjega imena nezadovoljna Zinka, ker prepogosto zamenja imeni Maje in Marte. Sva pa ob tem oba vesela, da Marta ne bi hotela biti kaj drugega ... Tudi starejši otroci radi nosijo svoja imena in jim dajejo vsak svoj osebni pečat. To sva si takrat, ko sva jih prvič poklicala po imenih, tudi želela.

Zbral in uredil Anton Meden.

Kako ti je ime?

■ **Bernarda Mal**, predmetna učiteljica slovenščine na OŠ *Jurija Vege Moravče*, ima naziv svetovalka, je mediatorica, učiteljica razmišljanja in mentorica MEPI. Objavlja strokovne članke.

Osebnostno ime je vseživljenjska popotnica vsakemu človeškemu bitju. Izbira imena je težka, saj bi otroku, ki se še varno ziblje v materinem telesu, rad izbral najlepše ime. Ime, ki ga bo predstavljalo pred svetom. O imenih sem se pogovarjala s svojimi učenci.

Starši ponavadi že od samega začetka vedo za spol otroka in imajo na voljo veliko časa, da premišljeno izbirajo in izberejo. V svoji šolski praksi sem naletela že na mnoga imena, ki jih ne bi izbrala svojemu otroku. Imena, kot so Pika, Luna, Ali, Maj, Gaber, Brin ipd. Težko jih povežem z zavetnikom. Prav tako se ne bi odločila za tuje izpeljanke imen, kot so Stella, Chiara, Adelie ... Drugeče je, če oseba prihaja iz drugega kulturnega območja in se imenuje Adnan, Edvin, Endi, Mensur, Nejra.

Ko izbiramo ime, se vsekakor ne bi smeli ozirati na trenutne modne smernice. Moda se prehitro spreminja, imen pa ne spreminjamo vsako sezono. Z izbiro imena in posredno tudi zavetnika otroku (ne)vede posredujemo tudi vrednote, ki naj jih s svojim življenjem udejanja. Ime naj človeka označuje tudi po narodu. Slovenska imena so lepa; ime je korenina, ki sega daleč v globino našega rodu, naroda in nam daje trdnost, da lahko širimo svojo krošnjo v svet. Zakaj bi se skrivali za tujimi imeni? Zakaj bi sestavljali nenavadna imena po različnih načinih, npr. numerologiji? Mladi pogosto rečejo, da bodo izbrali internacionalno

ime, ki je povsod po svetu enako, npr. Daniel, Florian, Matia ..., saj, tako so prepričani, svet postaja globalna vas. V pogovoru z njimi me je presenetilo, da vsi pravijo, da svojega imena ne bi spremenili, torej so se z njim poistovetili in je njihova identiteta. Prav to pa odraslim daje še večjo odgovornost za premišljeno izbiro.

Meni je ime izbrala babica po lurški Bernardki. Ker pa sem se rodila sredi poletja, so me krstili na avgustovskega sv. Bernarda. Moj zavetnik sv. Bernard je bil cerkveni učitelj, opat in soustanovitelj cistercijancev. Še posebej me navdušujejo njegovi razmisleki in razprave o vzgoji in izobraževanju. Vsakokrat, ko mi v šoli kaj še posebej uspe, se spomnim na svojega zavetnika in se mu zahvalim. Pa tudi milina in predanost lurške Bernardke sta mi navdih za življenje. Na svoje ime sem ponosna, kljub temu da je dolgo in težko izgovorljivo.

Razmišljanja devetošolcev o svojem imenu

Matija

Moje ime je Matija. Ime sta izbrala starša, pomeni pa »moj dar je Bog«. Izhaja iz hebrejščine, moj zavetnik pa je sv. Matija, ki je bil dvanajsti izmed apostolov. Moje ime mi je všeč, morda bi si enakega tudi sam nadel. Samega sebe bi poimenoval tudi Andrej, Janez, Jože, Lojze ali kaj podobnega. Pri izbiranju imen mojih otrok bo zelo pomembno mnenje moje žene. Izbiral pa bom slovenska imena, ki pa imajo tudi lep pomen. Moji vrstniki imajo precej običajna imena, nekateri pa tudi kakšno manj pogosto ali celo nenavadno ime. Najbolj nenavadna imena, kar sem jih slišal, so Kuni-gunda, Evlalija, Tiburcija, Evstahij, Tay ...

Zelo nenavadna pa se mi zdi tudi domača izpeljanka iz imena Martin – Mrtnač.

Rahela

Moje ime je Rahela. To ime mi je zelo všeč, saj ga ne slišiš pogosto in je zanimivo, kako ga ljudje izgovarjajo ali pa kakšne vzdevke izpeljejo iz njega. Staršema sem zelo hvaležna, da sta izbrala to ime, saj je unikatno in ustvarjalno, kot znam biti tudi sama. Ime Rahela ima dva pomena. En pomen je *ovca*, drugi pa *potrpežljiva*. Če bi si sama izbirala ime, bi si najverjetneje izbrala enakega, saj se mi zdi to najlepše ime, ali pa bi se poimenovala Helena, Ivana. Ko bom imela svoje otroke, se bom za imena odločila skupaj s svojim možem. Seveda pa bom predlagala takšna, ki so mi všeč. Moji vrstniki imajo večinoma navadna imena. Takšna, kot jih ima veliko ljudi. Nekatera nenavadna imena, ki sem jih kdaj slišala, izvirajo predvsem iz filmov in knjig, na primer: Ofelija, Evlalija, Evstahij, Berenlinde, Arhibald ... Nekatera pa sem slišala tudi v resničnem življenju, na primer: Vanesa, Estera, Ariana, Adel ... Danes se mi zdi zanimivo, da starši izbirajo angleška imena, imena filmskih junakov, izpeljanke iz črk ali drugih imen. Vsako ime je lepo, saj je tvoje lastno in te predstavlja, kamorkoli greš.

Lana

Moje ime so mi izbrali starši. Ime Lana ima več pomenov: v ukrajinskem jeziku pomeni *rodovitno*, v latinskem jeziku pomeni *lepo, mirno*. Če bi sama izbirala svoje ime, bi se najverjetneje imenovala Lana, saj si ne predstavljam sebe z drugim imenom. Pri izbiro imen za svoje otroke bo osnovno merilo to, da ime ne bo predolgo, da ne bo pretežko za izgovorjavo, da bo otrok imel samo eno ime in ne dveh. Imena mojih vrstnikov so zelo običajna, preprosta, kratka. Seveda imajo vrstniki tudi daljša imena, imena, ki jih ne slišiš pogosto, tudi dvojna imena. Najbolj nenavadni oziroma zanimivi imeni sta Rahela in Maj Svit. ◀

Omogočiti osebni razvoj

Naš pogovor: Gašper Hrastelj

■ **Silvo Šinkovec**, D. J., dr. ped. znanosti, psiholog, defektolog in teolog, je predavatelj, terapevt, voditelj več seminarjev, šol za starše in duhovnih vaj, urednik revije *Vzgoja*, duhovni asistent DKPS in direktor *Inštituta Franca Pedička*.

V 92. številki Vzgoje smo našim bralcem predstavili Unescovo pedagogiko, ki mnogim slovenskim šolam služi kot podlaga za pedagoško delo. Ko smo iskali pisce, da bi čim bolj kakovostno predstavili temo, so mnogi poznavalci Unescove mreže šol opozorili, da moramo na pogovor povabiti gospoda Gašperja Hrastelja, direktorja Urada za Unesco in generalnega sekretarja Slovenske nacionalne komisije za Unesco. Ker je bil gospod Hrastelj ravno takrat v tujini, smo ga povabili k sodelovanju za to številko. Rad se je odzval in nastal je zanimiv pogovor. V njem so mnoga pomembna sporočila razvijajoče se Unescove pedagogike, predstavljene v novem dokumentu z naslovom Skupaj novi prihodnosti naproti: nova družbena pogodba za izobraževanje.

Prosim vas, da se našim bralcem najprej predstavite.

Sem Gašper Hrastelj, generalni sekretar Slovenske nacionalne komisije za Unesco od novembra 2020. Rojen sem v Nemčiji, slovenskim staršem, in sem od nekdaj stremel k povezovanju med različnimi narodnostmi in kulturami. Študij mednarodnega prava in mednarodnih odnosov ter izkušnje, ki sem jih pridobil na številnih potovanjih po vseh kontinentih, so me prepričali, da sem se tudi službeno posvetil mednarodnemu sodelovanju.

Kaj so naloge generalnega sekretarja Slovenske nacionalne komisije za Unesco?

Slovenska nacionalna komisija za Unesco je posvetovalno telo vlade. Komisija je odgovorna, da v Sloveniji izvajamo programe in aktivnosti Unesca, in skrbi za izvajanje vseh posameznih Unescovih konvencij, katerih podpisnica je tudi Slovenija.

Komisija je vezni člen med sedežem Unesca v Parizu in Vlado RS ter predvsem civilno in strokovno sfero v Sloveniji, nepogrešljiv most za izmenjavo informacij pri izvedbi Unescovih vsebin pri nas.

Kot generalni sekretar komisije skrbim predvsem za koordinacijo in povezovanje vseh Unescovih deležnikov v Sloveniji in za predstavitev dejavnosti na področju Unesca Slovenije v tujini.

Jeseni ste bili na srečanju Unesca v Parizu. Kaj se je tam dogajalo? Kaj je bilo od tega pomembno za Slovenijo?

V tem času je 93 držav članic razpravlja o delu svetovne organizacije. Med

drugim je generalna konferenca Unesca sprejela dva izjemno pomembna mednarodnopravna dokumenta, in sicer *Unescovo priporočilo o etiki umetne inteligence* ter *Unescovo priporočilo o odprti znanosti*. Med generalno konferenco je potekalo svetovno srečanje na področju izobraževanja, na katerem so udeleženci pozvali k večjim naložbam v izobraževanje. Poleg tega sta bili v Parizu predstavljeni svetovni poročili o prihodnosti izobraževanja ter o svobodi izražanja in razvoju medijev. Generalno direktorico Unesca, gospo Audrey Azoulay, je generalna konferenca izvolila za nov mandat na tem položaju za nadaljnja štiri leta. Ne nazadnje je generalna konferenca potrdila program in proračun za obdobje 2022–2025 ter srednjeročno strategijo delovanja Unesca za obdobje 2022–2029. Ob robu zasedanja generalne konference Unesca je potekalo osrednje in svečano obeleževanje 75. obletnice Unesca, ki se ga je udeležilo več kot 20 predsednikov držav, med njimi tudi predsednik Republike Slovenije Borut Pahor.

V prejšnji številki revije Vzgoja smo predstavili mrežo Unescovih šol v Sloveniji. Kakšna je njihova vloga v Sloveniji?

Unescove pridružene šole so šole, ki so članice Unescove mreže pridruženih šol (UNESCO Associated Schools ASPnet), ki je bila ustanovljena leta 1953, da bi posamezne izobraževalne ustanove vključevala neposredno v delo Unesca. Unescove projektne šole zasidrajo cilje in vrednote Unesca v svojih šolskih programih in izjavah o poslanstvu ter v vsakdanjem šolskem življenju in izobraževalnem delu. Učitelji, učenci in starši sodelujejo pri obšolskih dejavnostih in projektih. Šole

samostojno načrtujejo delo na Unescovih ciljih in izvajajo projekte Unesca. Za učinkovito delo številne šole sodelujejo med seboj in s partnerskimi institucijami, prevzemajo sponzorstva in se udeležujejo nacionalnih in mednarodnih seminarjev.

Slovenska nacionalna komisija za Unesco tradicionalno podpira delovanje mreže slovenskih Unescovih pridruženih šol in osebno vidim v tej podpori edino možnost, da podpremo razvoj izobraževanja pri nas. Mreža slovenskih Unescovih šol je zelo aktivna in prepoznavna tudi na svetovni ravni. Vodi jo nacionalna koordinacija, ki jo sestavljajo Jože Bogataj, Ljubica Kosmač in Barbara Urbanija.

Leta 1996 je izšel za svetovno skupnost pomemben dokument Učenje: skriti zaklad. Kako Unesco po četrto stoletja ocenjuje ta dokument?

Ta dokument je še vedno ključen za vzgojo in izobraževanje, saj ima štiri stebre izobraževanja, pri čemer je poleg pridobivanja znanja poudarek na osebnostnem razvoju vsakega posameznika in razvoju veščin medsebojnega sodelovanja in podpore, kar sodobni svet nujno potrebuje za boljše sobivanje in napredek. Za to pa potrebujemo kakovostno znanje in kakovostno sobivanje.

Lani novembra na omenjeni generalni konferenci pa je bil objavljen nov prelomni dokument, ki naj bi po pomembnosti nasledil dokument *Učenje: skriti zaklad*. Gre za poročilo z naslovom *Skupaj novi prihodnosti naproti: nova družbena pogodba za izobraževanje (Reimagining our futures together: a new social contract for education)*. Poročilo je rezultat skupnega dela mednarodne komisije za prihodnost izobraževanja, ki jo je Unesco ustanovil leta 2019 in jo vodi Sahle-Work Zewde, predsednica Zvezne demokratične republike Etiopije. Nastajalo je dve leti in temelji na obsežnih posvetovanjih, na katerih je sodelovalo več kot milijon ljudi – predstavnikov različnih organizacij, političnih usmeritev in posameznikov, med njimi so bili tudi slovenski strokovnjaki in slovenske Unescove šole.

Prvi steber Unescove pedagogike pravi: učiti se, da bi vedeli.

Današnji svet je prepoln podatkov, zato učenec potrebuje 'učenje spoznavanja'. Bo prihodnost šole v manj učenja in več razmišljanja?

V današnjem svetu je treba znati učence naučiti, kateri podatki so za kakovostno delo in življenje pomembni, kako ločiti med pomembnimi, potrebnimi podatki in tistimi, ki jih lahko zanemarimo. Vsekakor bo treba vnesti v šolsko prakso več razmišljanja.

Novi, prej omenjeni dokument posebej izpostavlja, da bi morali učni načrti poudarjati ekološko, medkulturno in interdisciplinarno učenje, ki podpira učence pri dostopu do znanja, hkrati pa razvija njihovo sposobnost razmišljanja in uporabe znanja. Učni načrti morajo zajemati ekološko razumevanje človeštva, ki ponovno uravnoveša naš odnos do Zemlje kot živega planeta in našega edinstvenega doma. Unesco se v zadnjem času posveča tudi preprečevanju širjenja napačnih informacij, kar lahko dosežemo predvsem z znanstveno, digitalno in humanistično pismenostjo, da bodo uporabniki digitalnih tehnologij razvili sposobnost razlikovanja neresnice od resnice.

Drugi vidik pa postavlja v ospredje vlogo učitelja. Poročilo poudarja, da mora učenje postati proces sodelovanja, v katerem so učitelji prepoznani kot ustvarjalci znanja ter ključne osebe izobraževalnih in družbenih sprememb. Delo učiteljev naj zaznamujeta sodelovanje in skupinsko delo. Razglabljanje, raziskave ter ustvarjanje znanja in novih pedagoških praks naj postanejo sestavni del učenja. Zato je treba podpirati njihovo samostojnost in svobodo, prav tako pa morajo biti učitelji del javnih razprav in dialoga o prihodnosti izobraževanja.

Drugi steber je učiti se, da bi znali delati. Je na tem področju kakšen pomemben izziv?

Živimo v hitro spreminjajočem se svetu, ko poklici izumirajo in se spreminjajo, zato se je treba znati hitro prilagajati na novo danost. Kar danes učimo v šolah, morda že čez nekaj let ne bo več aktual-

no, zato je treba mlade naučiti predvsem hitrega prilagajanja novim okoliščinam in razvijati čim več kompetenc na različnih področjih. Vsekakor to vključuje učenje socialnih veščin, sposobnost komuniciranja in profesionalno etiko. Na tem področju Unescove šole več delajo preko projektnega dela.

Če ponovno pogledamo v novi dokument, Unesco ugotavlja, da se trg dela poleg tehnoloških in okoljskih sprememb spreminja tudi zaradi drugih strukturnih dejavnosti. Rastejo predvsem samostojno podjetništvo, pogodbeno delovna razmerja in t. i. siva ekonomija. Takšni novi modeli zaposlovanja bodo še povečali naraščajoče povpraševanje po prekvalifikaciji in izpopolnjevanju obstoječih delavcev. Sistemi izobraževanja in usposabljanja bi morali ponujati bolj prilagodljive možnosti učenja, tako da so institucije in programi dostopni širši skupini učencev, ki se lahko naučijo, kaj, kje in kdaj potrebujejo.

Poleg tega pa Unescovo poročilo zastavlja pomembno vprašanje za prihodnost po letu 2050: kako bo izobraževanje delovalo v družbi, kjer ima le manjšina ljudi formalno zaposlitev? Kakšno novo izobrazbo bi ljudje potrebovali za življenje brez formalnega dela? Zaradi prebojnega tehnološkega napredka se namreč lahko zgodi, da bo v svetu ne glede na spretnosti delavcev preprosto zmanjkalo delovnih mest v gospodarstvu.

Tretji steber: učiti se živeti drug z drugim. Cilj vzgoje in izobraževanja ni samo napredek posameznika, ampak razvijanje veščin za ustvarjanje zdravih skupnosti.

Na tem področju Unescove šole delajo natančno to: razvijajo veščine za ustvarjanje zdravih medsebojnih odnosov, ki vodijo v bolj zdravo družbo. A teh ne moremo razvijati, če ne poskrbimo za osebno rast vsakega posameznika. In ravno pri teh dveh stebrih se Unescove šole močno trudijo – omogočiti osebni razvoj, da se ob odgovornih posameznikih lahko razvijejo zdravi medsebojni odnosi.

Mogoče bo treba razmisliti o tem, da za prehod na naslednjo stopnjo izobraževanja ne bodo dovolj ocene različnih predmetov, ampak tudi razvite socialne kompetence. Kakšen namig?

To že zdaj ni dovolj, vsaka Unescova šola si prizadeva za razvite socialne kompetence. Nekaterim uspeva bolj, drugim manj, a vse iz leta v leto napredujejo. Zato je zelo pomembno izobraževanje učiteljev; ko jih opolnomočimo, tudi oni lahko predajo to svoje znanje učencem. Izobraževanje po svetu v tem trenutku ne stori dovolj, da bi z njegovo pomočjo zagotovili pravično in mirno družbo, zdrav planet ter skupni napredek s koristjo za vse. To ugotavlja tudi novo Unescovo poročilo. Nekatere težave so prav posledica načina, kako se izobražujemo. Pedagogika bi morala v prihodnosti temeljiti na načelih sodelovanja in solidarnosti. Podpira naj intelektualne, socialne in čustvene sposobnosti učencev, da bi sodelovali in spremenili svet z empatijo ter sočutjem. Nekaterih stvari se je treba tudi odvaditi, tj. pristranskosti, predsodkov in razdvajanja. Ocenjevanje bi moralo zrcaliti te pedagoške cilje tako, da bi smiselno spodbujalo rast in učenje pri vseh učencih.

Svetovna in slovenska družba potrebujeta strokovnjake za sodelovanje, ne za prepiranje. Je to utopična vizija ali ...

Svet morda nikoli ne bo povsem brez konfliktov, a truditi se moramo, da jih bo čim manj. Vsak od nas lahko v svojem okolju prispeva k sožitju. Zato v Unescovih šolah vzgajamo za sodelovanje, spoštovanje drug drugega, podporo, pomoč vsem, ki jo potrebujejo.

Učiti se biti je četrti steber Unescove pedagogike. Kako Unescove šole dosegaajo ta cilj?

O tem, da se Unescove šole trudijo spodbujati osebni razvoj vsakega posameznika, lahko beremo v letnih poročilih šol in vrtcev in v primerih dobre prakse, ki jih šole predstavijo na letnih srečanjih druga drugi. Sistematičnih raz-

iskav s tega področja ni, je pa opazna vidna sprememba znotraj posameznih šol in v njihovem povezovanju.

Eksistencialne krize mladih vodijo v odvisnost, samopoškodbe, destruktivno življenje in celo do samomora. Na kaj naj se mladi naslonijo v času svoje krize?

Res je eksistencialnih kriz v zadnjem času več. Povzročila jih je kriza zaradi šolanja na daljavo v času epidemije covid-19, ko se učenci in dijaki dolge mesece niso imeli možnosti učiti socialnih veščin v živo; tudi osebni razvoj je bil zaradi tega okrnjen. Zato je še toliko bolj pomembno, da se učitelji in svetovalni delavci z učenci več pogovarjajo o njihovih stiskah.

Unesco poskuša preko različnih programov podpirati mlade v njihovih stiskah. V zadnjih letih se je na primer veliko delalo na področju ustrahovanja v šolah. Leta 2019 je bil razglašen tudi mednarodni dan proti nasilju in ustrahovanju v šolah, vključno s spletnim ustrahovanjem, ki ga obeležujemo vsak prvi četrtek v novembru. Nasilje v izobraževalnih okoljih je vsakodnevna realnost, ki milijonom otrok in mladih onemogoča njihovo temeljno pravico do izobraževanja, zato jim je treba nenehno posvečati pozornost.

Bela knjiga (2011) trdi, da je »potrebno etiki nameniti več pozornosti in jo na bolj izpostavljen način umestiti v osnovno in srednjo šolo«. Tudi Unescova pedagogika kliče k vzgoji odgovornega posameznika. Kako je danes z etiko v šoli in kaj bo z njo v prihodnosti?

V Unescovih šolah so vsi cilji naravnani tako, da je etika sestavni del šolskega vsakdana. Seveda pa je od posameznega učitelja odvisno, v kolikšni meri je to prisotno pri njegovih urah. Gotovo je tega več pri humanističnih predmetih kot pri naravoslovnih. Z ustreznimi izobraževalnimi učitelji na to temo si lahko obetamo, da se bo tudi konkretno kaj premaknilo v vseh šolah.

Bela knjiga pravi tudi: »Podobno velja tudi za področje pouka o religijah. V številnih drugih državah učenci v taki ali drugačni obliki konfesionalnega pouka o religiji dobijo osnovne informacije o religijah.« Tudi na tem področju se v teh letih ni zgodilo nič pomembnega. Ob vseh napetostih v sodobnem svetu bo poznavanje religij zelo pomembno. Kakšna so Unescova izhodišča/priporočila/raziskave na tem področju?

Seveda se strinjamo, da je v sodobnem svetu ob vseh napetostih pomembno, da mladi spoznavajo različne religije, saj to

vodi k boljšemu razumevanju in sprejemanju drug drugega ter bo gotovo prispevalo k več miru na svetu.

Unesco v svojih smernicah ne daje priporočil glede konfesionalnega pouka v šolah, poudarja pa, da naj bi izobraževanje spodbujalo medverski dialog in razumevanje raznolikosti prepričanj. Vendar ga ne gre zamenjati z versko vzgojo, ki posreduje sporočilo, dogme in obrede določene religije. V kontekstu šole si medverska vzgoja ne prizadeva le raziskati različnih prepričanj, ampak tudi poudariti možne podobnosti in razlike med njimi.

Poleg tega Unesco priporoča, da se učbeniki izogibajo predstavljanju religij kot brezčasnih sistemov in raje predstavijo različne vere, ki so prisotne na istem ge-

ografskem območju, ter poudarijo povezave med njimi, morda poudarijo značilnosti, ki so jim skupne. Priznavanje raznolikosti verstev namreč pomeni, da s tem naredimo prostor za tiste posameznike, ki ne izpovedujejo nobene vere, ter se vzdržimo sprejemanja splošnih sodb in razvrščanja religij.

V naši vse bolj raznoliki družbi je postalo ključnega pomena, da posamezniki in skupine z raznolikimi in nenehno spreminjajočimi se kulturnimi identitetami medsebojno sodelujejo in harmonično sobivajo.

Vaše temeljno modrostno vodilo?

Ker se vojne začnejo v glavah ljudi, je treba v glavah ljudi zgraditi obrambo miru!

Foto: Petra Duhannoy

Liza Novak
Moja pot

Ne glede na to,
kam smisel bo odšel,
vedno dobro pot
bo našel moj odsev.

Življenje je skrivnost,
je harmonija,
je misel, ki razhaja se povsod.

So čustva, ki se razbežijo,
ki dajejo mi svojo pot
in življenju nov povod.

Je ljubezen, ki da mi moč;
kjer je lepota,
najdem pot.

Antični, svetopisemski in eksistencialnopedagoški temelji rezilientnosti

■ **Bogomir Novak**, dr. znan., je bil v letih 1985–2012 redno zaposleni raziskovalec vzgoje in izobraževanja na *Pedagoškem inštitutu v Ljubljani*. Je avtor 810 bibliografskih enot, od tega ene znanstvene in več strokovnih monografij. Po upokojitvi je še nekaj časa sodeloval s *Pedagoškim inštitutom* kot član raziskovalne skupine na mednarodnih konferencah *Instituta Sorena Kierkegaarda* in s centri dnevnih dejavnosti za starejše v Ljubljani.

Ob sedanjí pandemiji okužb s koronavirusom se ponovno sprašujemo o pogojih odpornosti –rezilientnosti. Ni zgolj epidemiološka, ampak je medicinska – zdravstvena, psihosocialna in celo filozofsko-antropološka. Radi pozabljamo, da se človek z vsem svojim žitjem in bitjem nenehno bori z notranjim in zunanjim okoljem na življenje in smrt. Na kratko bomo skušali opredeliti, kateri so dejavniki nevarnosti (rizičnosti) in odpornosti nanje.

Lekcije iz antike

Človek se je od nekdaj zavedal nevarnosti in se je skušal pred njimi zavarovati. Zdi se, da je bilo življenje posameznikov bolj varno, dokler je bilo bolj sonaravno. Vendar pa je bila medicina v antiki še tako nerazvita, da je podlegel marsikateri okužbi, ki ji danes ne bi. Po drugi strani pa je bil antični človek veliko bolj duhovno, etično in religiozno vzdržen, da se lahko od njega učimo.

Pozabljamo na učno lekcijo, ki obstaja kot zgodovinsko izročilo duha stoikov. Stoiški filozofi so delovali tako v starogrških Atenah kot v starem Rimu od 3. stoletja pred Kristusom do 4. stoletja po njem. Kristjani so od stoikov prevzeli pojem logos, ki pomeni besedo, misel, zakon, pa tudi vrline (gr. *arete*, lat. *virtus*) sočutja, bratstva, enakosti vseh ljudi (kozmpopolitizem), duhovne vaje (gr. *askesis*) zavesti oz. budnosti, ne

pa tudi duševnega stanja brez trpljenja (gr. *apatheia*). Njihovo geslo je bilo razumno delovaje v skladu z naravo. To geslo se je ponovilo tudi v renesansi in se ponavlja, kadarkoli človek želi priti nazaj k naravi. Ta težnja je tudi danes navzoča pri ekoloških gibanjih. Kot druge filozofske smeri v antiki so tudi stoiki poudarjali duševni mir kot nepremičnost duše (gr. *ataraksija*). Pri Jezusu je mir odločilnega pomena. Svoje učence je pozdravljaj »Mir vam bodi«. Vsakemu delu sledi počitek. Znano je, da je treba dan izkoristiti (lat. *carpe diem*), vendar pa ni treba skrbeti za jutrišnjega, ker je dnevu dovolj lastna teža. Človek je merilo (gr. *anthropon metron*, lat. *homo mensura*). To stališče sofista Protagore so različne smeri sicer različno razlagale, še danes pa je jasno, da pretiravanje ni zdravo in ni etično dobro niti v smeri lenobe – brezdelja niti v smeri deloholizma. Naše notranje trdnjave (lat. *citadela*) pri stoikih noben zunanji sovražnik ne more premagati. Njihovo geslo je bilo »Zdrži in se vzdrži« (lat. *sustine et abstine*). To ustreza današnji rezistenci in perzistenci, odpornosti in vztrajnosti. Jezus pravi: »Pa tudi jaz tebi povem: Ti si Peter (Skala) in na to skalo bom sezidal svojo Cerkev in peklena vrata je ne bodo premagala.« (Mt 16,13–19) Zato tudi velja: trdi časi minejo, trdni značaji pa ostanejo.

V antični modrosti najdemo že kar nekaj ključnih predpostavk odpornosti – rezilientnosti. Geslo »Živi skrito« (gr. *lathe biosas*) je zastopal Epikur, vodja epikurejske šole. Dokler ni krščanstvo z Milanskim ediktom cesarja Konstantina v 4. stoletju postalo državna vera, so se morali prvi kristjani skrivati po katakombah, ki so bile njihove cerkve, kjer so imeli obrede. Pri tem so bili pogumni, ker sta jim nenehno grozila preganjanje in

Foto: BS

mučenje. Z zaščitnimi maskami se posamezniki skrivamo pred nevarnostjo okužbe s koronavirusom. Njihova nasprotna filozofija je bila epikurejstvo. Epikurejce so klicali kar 'uživači', čeprav v njihovem programu niso bili le telesni užitki, ampak tudi duhovni. Ta filozofija je bližja današnjemu času konzumnega neoliberalizma, pri čemer so poleg materialnih užitkov ob nakupih navzoči tudi užitki psevdoduhovnosti.

Svetopisemska osnova vzdržnosti

Nove krščanske vrline so postale vera, upanje in ljubezen. Vzdržnost kot lastnost osebnega značaja in vzdržljivost kot sposobnost ohranjanja zdravega stanja telesa in duha sta izpeljani iz drže (gr. *hexis*, lat. *habitus* – drža telesa, noša, obleka, navada, zdravje, znanje). Gre za osebni značaj, ki je pridobljen z nenehno vajo. Globalna projekcija trajnostnega razvoja je v bistvu vzdržna, kar pove angleška sintagma *sustainable development*. Tako individualna kot družbena raven pa izhajata že iz svetopisemske zasnove. Pogosto se zaradi ogroženosti počutimo tesnobno in depresivno. Ko v življenju ne vemo več, kako in kam, tedaj izročimo vse te negotovosti Bogu in recimo: »Oče, vse Ti izročam, moje življenje je v Tvojih rokah in v Tvoji volji.« Potem bomo občutili tolažbo in Gospodov objem. Dal nam bo moč, da

bomo zmogli, odgovoril bo na naše molitve. Čaka nas, da ga bomo prosili in ga poklicali na pomoč.

»Omagujočemu daje moč, onemoglemu povečuje vzdržljivost. Mladenci omagujejo in pešajo, mladci se spotikajo in padajo, tisti pa, ki zaupajo v Gospoda, obnavljajo svojo moč, vzdigujejo trup kakor orli, tekajo, pa ne opešajo, hodijo, pa ne omagajo.« (Iz 40,29–31) Močni postanemo, ko smo dejavni v veri in spoznamo, da z Bogom lahko dosežemo stvari, ki se zdijo nemogoče. To spoznanje pomaga v vsaki krizi, ko sledimo vodilu: »Ne skrbi, Bog bo dal!« Velja, da »vse zmorem v njem, ki mi daje moč« (Flp 4,13). Hodimo po poti križa, kar pomeni, da nam Kristus pomaga nositi naš križ. Omagujočemu daje moč, onemoglemu povečuje vzdržljivost (Iz 40,29). Tragični dogodki lahko doletijo kogarkoli. »Hitrim ni zagotovljena zmaga v teku, ne junakom zmaga v boju, ne modrim kruh, ne razumnim bogastvo, ne pametnim odobravanje, kajti vsakega od njih doletijo nepredvideni dogodki ob nepričakovanem času.« (Prd 9,11) Temeljni problem rezilientnosti je soočanje z dogodkom in usmerjanje pogleda. Sveto pismo nas uči, da je treba gledati naprej in ne nazaj, na to, kar je zgoraj, in ne na to, kar je spodaj. »Prosíte in vam bo dano! Išcite in boste našli! Trkajte in se vam bo odprlo! Kajti vsak, kdor prosi, prejme; in kdor išče, najde; in kdor trka, se mu bo od-

prlo. Ali pa: kdo med vami bo dal svojemu sinu kamen, če ga bo prosil kruha? Ali mu bo dal kačo, če ga bo prosil za ribo? Če torej vi, ki ste hudobni, znate svojim otrokom dajati dobre darove, koliko bolj bo vaš Oče, ki je v nebesih, dajal dobro tem, ki ga prosijo.« (Lk 11,9–13)

Bog nam ne nalaga večjih bremen, kot jih lahko nosimo. Za tiste, ki so danes prepričani, da je vzgoja najtežji poklic, in obupavajo zaradi občutka nemoči, je sestra Favstina Kowalska vzkliknila: »Božje usmiljenje, ki prebujša upanje proti upanju, vate zaupam.« Jezus pa pravi: »Pridite k meni vsi, ki ste utrujeni in obteženi, in jaz vam bom dal počitek. Vzemite nase moj jarem in učite se od mene, ker sem krotak in v srcu ponižen, in našli boste počitek svojim dušam; kajti moj jarem je prijeten in moje breme je lahko.« (Mt 11,28–30)

Kaj danes vemo o rezilientnosti?

Rezilientnost je dinamičen proces, za katerega sta značilni splošna življenjska prilagodljivost in prožnost državljana, ki kljub težavam ohranja svoj pričakovani razvoj. Pri tem imajo pomembno vlogo varovalni dejavniki znotraj posameznika in v njegovem družbenem okolju. Po mnenju Frankla je pomembno, da se pripravimo in odgovorimo na to, kar življenje terja od nas.

Foto: BS

Eva Maria Waibel je razvila antropološko podlago eksistencialne pedagogike na osnovi štirih Länglejevih stebrov: 1. zmorem v odnosu do sveta, 2. maram glede na osebne preference, 3. smem glede na druge in 4. naj bi delal glede na smisel življenja.¹ Vsak si sam izbere prostor pod soncem in v njem vzdrži, prenaša svoje slabosti, šibkosti oz. negativne strani.

Boris Cyrulnik že 30 let razlaga znanstveni psihološki koncept rezilientnosti, pri čemer gre za travmo, ki nas sprva ohromi in nas zlomi, ko pa se poberemo, gremo dalje spremenjeni. Rezilientnost ni enkrat, ampak razvojni proces, ki traja, pri čemer so dejavniki rezilientnosti raznoliki. Rezilientnost je nevrološke, psihološke, sociokulturne narave. Pri vsakem od nas bo rezilientnost drugačna glede na to, kaj se nam je dogajalo pred travmo. Čim bolj smo bili ranjeni, prizadeti, zlorabljeni, slabo izobraženi, živeli na družbenem robu, tem težje nam bo. Tisti pa, ki so se naužili občutka varnosti, bodo bolje in hitreje odzivni. Vse vojne so moralno ne-

pravične. Umirajo zlasti stari v domovih za ostarele. V vseh epidemijah, v obsežnih nesrečah se pojavi hierarhija moralnih vrednot in celo hierarhija človeških bitij.

Znano je, da ljubezen matere do otroka v smislu socialne bližine pogojuje tudi njegovo kasnejšo odpornost do bolezni. Cyrulnik ve, da je pandemija covid-19 travma, boj z nevidnim sovražnikom. Proti vidnemu sovražniku se vzdigne organiziran upor, ko gre za nevidnega, kot je npr. koronavirus, pa se zgodi, da iščemo krivce, grešne kozle med tistimi, ki so najmanj močni (stari, drugi narodi, begunci). V najboljšem primeru nam pandemija pomaga, da bomo zaživeljše boljše, da bomo manj trošili, našli drugo pot.²

Sklep

V prispevku smo razčlenili nekatere postavke odpornosti na okužbe s koronavirusom, ki izhajajo že iz antične filozofije, Svetega pisma, Cyrulnikove nevropsihologije in eksistencialne pedagogike. Vse

to predstavlja orodje za samopomoč pri obvladovanju nas samih. Na začetku pandemije so strokovnjaki še verjeli v manjši delež naravne prekuženosti prebivalstva, danes pa se najbolj zanesejo na večinsko precepljeno prekuženost. Eden izmed najboljših načinov pa je, da se ne izpostavlamo množičnim javnim shodom. Velja geslo zdravega življenja »zdrav duh v zdravem telesu«. Ljubeči odnosi so med najboljšimi zdravili. Naša odpornost vse leto niha od najmanjše do največje in spet nazaj. Pozimi smo manj odporni kot poleti, ker se manj gibljemo in se bolj nahajamo v zaprtih prostorih. Od nas je bilo odvisno, ali smo v času dve- do trimesečne karantene našli trdnost v sebi, kjer je izvor osebne imunosti. ◀

Opombe

1 Več o tem glej: predavanje Eve Marie Waibel *Existentielle Pädagogik* in o vzgoji za samovrednotenje na spletni strani: <https://www.youtube.com/watch?v=EyIZ78lW0s>.

2 Več o tem glej na spletni strani: <https://www.20minutes.fr/societe/2766631-20200424-coronavirus-apres-crise-attache-rons-plus-importance-tissage-lien-social-estime-boris-cyrulnik>.

Odgovorno ohranjajmo slovensko identiteto

■ **Erika Ašič**, univ. dipl. soc. del., je zaposlena v DKPS. V letu 2021 je bila koordinatorica organizacijskega odbora za pripravo mednarodne konference *Vzgoja za ljubezen do domovine in države*. Je urednica vseh treh e-zbornikov te konference ter ima dolgoletne izkušnje z delom v uredništvu revije *Vzgoja*.

V Društvu katoliških pedagogov Slovenije smo 20. 11. 2021 organizirali že 3. mednarodno konferenco Vzgoja za ljubezen do domovine in države, ki smo jo tokrat naslovili Odgovorno ohranjajmo slovensko identiteto. Konferenco smo zaradi zdravstvenih razmer izpeljali preko spletne aplikacije Zoom. Sodelovalo je okrog 130 udeležencev iz Slovenije, Argentine, Hrvaške, Italije, Avstrije, Nemčije, Švedske in Nizozemske.

Mednarodna konferenca 2021

V letu 2021, ko smo obeleževali 30 let samostojne države Slovenije, smo želeli spregovoriti o tem, kakšen je naš odnos do Slovenije, na čem temelji in kako v Sloveniji in po svetu ohranjamo slovenski jezik, kulturo in tradicijo, znanje in zgodovinski

spomin, saj so korenine Slovencev zrasle na skupnem geografskem področju. Konferenca je bila razdeljena na dva dela. V prvem delu sta nas po uvodnih pozdravih ravnateljice OŠ Stari trg pri Ložu ge. Sonje Jozelj, župana Loške doline g. Janeza Komidarja in predsednice DKPS ge. Marije Žabjek nagovorila ministrica

za izobraževanje, znanost in šport dr. Simona Kustec ter predsednik Državnega sveta RS g. Alojz Kovšca. Sledila so predavanja dr. Helene Jaklitsch, ge. Mojce Škrinjar, dr. Stjepana Šterca, g. Marcusa Finka in dr. Aleša Štrancarja. Vsak nas je nagovoril z drugačno vsebino, a vse se je neverjetno povežalo v celoto.

V plenarnem delu smo v 13 skupinah, ki so delovale vzporedno, prisluhnili kar 77 prispevkom – strokovnim prispevkom, primerom dobre prakse ter zapisom življenjskih izkušenj. Vsi prispevki so bili bogati, v vsakem je zaznati skrb za (slovensko) identiteto tako doma kot v tujini.

E-zbornik s prispevki s konference

Prispevki so zbrani v obsežnem e-zborniku (preko 620 strani), ki je dostopen v Cobissu in na spletni strani DKPS (Ašič, 2021). V njem je objavljenih kar 82 prispevkov. Pet prispevkov so napisali avtorji, ki so nam spregovorili v uvodu, ostalih 77 prispevkov pa je bilo predstavljenih v skupinah v popoldanskem delu mednarodne konference. Avtorji prihajajo iz Slovenije (50), Argentine (10), Hrvaške (8), Italije (2), Avstrije (2), Nemčije (2), Madžarske (1), Nizozemske (1) in Švedske (1).

Ob prebiranju prispevkov se je kar samo izrisalo kazalo; v uvodnem poglavju so zbrani prispevki, ki opredeljujejo identiteto. Sledijo štiri dokaj enakomerno zastopana poglavja o temeljnih razsežnostih identitete: to so jezik, kultura, zgodovina ter skupna domovina. V šesto poglavje so uvrščeni prispevki, primeri iz prakse, ki opisujejo pridobivanje različnega znanja s pomočjo domoljubnih vsebin.

Pot v sobivanje

Če gradimo hišo na trdnih temeljih, ima veliko možnosti, da bo prestala marsikateri

pretres. Za človeka je eden takih temeljev etnična, narodna identiteta, ki, tako piše dr. Elisabetta Kovic (Italija) v e-zborniku, temelji na skupnem jeziku, skupni kulturi, skupnem geografskem položaju, skupni domovini in zgodovinskem spominu. Izgrajena identiteta pomeni, da vemo, kdo smo, od kod prihajamo in kaj nas določa; da se zavedamo svojih korenin, jih poznamo ter jih spoštujemo. Če je tako, lahko svobodno in samozavestno vstopamo v druge odnose, v druge kulture – brez strahu, da bi kaj izgubili, in tudi brez občutka, da smo vredni več kot drugi. To je pot v sožitje, sobivanje. Dr. Miha Vrbinc iz Avstrije v svojem prispevku pravi (2021: 28): »V sebi trdnih značajev drugačnost soljudi ne vrže s tira, marveč jih spodbuja v odkrivanju skupnega, ne da bi zasuli to, kar je posebno.«

VZGOJA za ljubezen do domovine in države

MEDNARODNA KONFERENCA 2021

Poseben izziv je narodno identiteto, zvestobo svoji izvorni domovini in ljubezen do te domovine gojiti daleč stran od nje, še posebej za tiste, ki so morali iz nje bežati, kar se je zgodilo premnogim. Irena Urbančič Poglajen (Argentina) to v prispevku razloži s konceptom rezilientnosti; to je sposobnost, da se s presunljivimi doživetji pozitivno soočamo, si opomoremo in se pozitivno preoblikujemo, tako da grozote in bolečine ne bi prizadele naše identitete. Dodaja zanimivo misel, da kljub stresnim situacijam njihovi predniki niso prizadete osebe. To nam sporoča, da so imeli močno utrjeno duhovno razsežnost: voljo do življenja, zavedanje o smiselnosti, o vrednem, religioznosti, čut za drugega, upanje, ljubezen. Zaradi tega so zmogli.

To še danes ponekod uspeva tudi tretji, celo četrti generaciji. Kaže se kot odgovorno ohranjanje identitete – zavedanje svoje zgodovine, ohranjanje jezika, tradicije, kulture, vere, skupnosti, obenem pa spoštovanje kulture, identitete drugih, vključevanje v družbo, v kateri človek živi (npr. v Argentini, Avstriji, Italiji, Nemčiji, Kanadi ...), učenje tamkajšnjega jezika, vključevanje v šole, na delovna mesta ... Gre za integracijo in ne asimilacijo: »Naš izziv je integracija, kjer naj bo naš pečat še vedno na vidnem mestu, posredovanje vrednot še vedno naš cilj, obenem pa je izziv zgraditi močne osebnosti, kjer si argentinštvo in slovenstvo ne konkurirata, pač pa se dopolnjujeta« (Urbančič Poglajen, 2021: 46). O tem so pisali mnogi avtorji prispevkov na tej konferenci, ki prihajajo

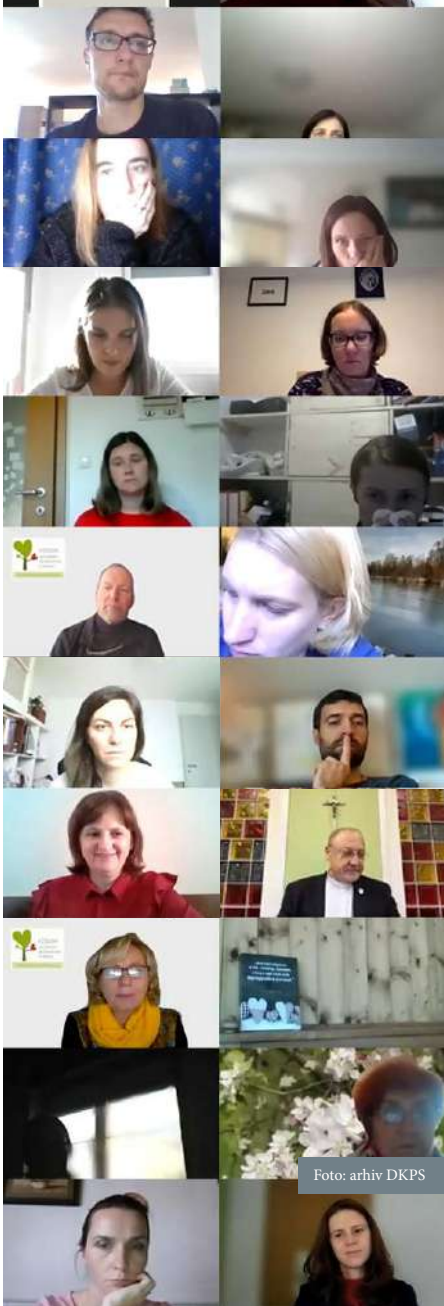
Foto: arhiv DKPS

LEPO POZDRAVLJENI!

**3. MEDNARODNA KONFERENCA:
VZGOJA ZA LJUBEZEN DO DOMOVINE IN DRŽAVE
ODGOVORNO OHRANJAJMO
SLOVENSKO IDENTITETO**

20. 11. 2021, OŠ heroja Janeza Hribarja Stari trg pri Ložu / splet

iz različnih držav po svetu. Gotovo pa to ni lahko in ne pride kar 'samo od sebe'. Za odgovornim, spoštljivim ohranjanjem identitete stojijo izredno močna volja, notranji vzgib in zavedanje, da je to vrednota (smisel, duhovna razsežnost), ljubezen do domovine, do jezika, kulture, tradicije, narave (čustvo), veliko znanja s področja zgodovine, filozofije, psihologije, pedagoških ved, jezika, geografije ... (razum), povezovanje z drugimi (skupnost, socialna raven), skupne dejavnosti, kot so kulturne, športne dejavnosti in praznovanja (duša in telo). Vse to se seveda prepleta eno z drugim, gradi tako osebnost kot skupnost. Toda zvestobe (domovini), ohranjanja kulture in ljubezni do domovine se ne da

zapovedati. Gre za notranjo odločitev, ki jo (ali pa ne) sprejme vsak posameznik v nekem obdobju, potem ko se iz 'dolžnosti', 'navade', včasih prisile kot otrok s starši in prijatelji udeležuje dogodkov, povezanih s Slovenijo. Zvestoba slovenstvu zanj postane tisto 'dobro', čemur sledi; postane mu vrednota in od tam naprej svobodno živi to svoje notranje prepričanje, v njem raste in šele potem lahko deluje ustvarjalno in povezovalno (to lepo opisuje Martin Sušnik (Argentina)). Od Slovencev, ki v tujini – tako izseljenstvu kot v zamejstvu – ohranjajo slovenstvo, se lahko veliko naučimo.

Če imamo cilj, bomo našli pot

Tudi učitelji in vzgojitelji v Sloveniji se trudijo, da bi otrokom v vrtcih, osnovnih in srednjih šolah ter dijaških domovih privzgojili ljubezen do domovine. Iščejo različne poti, različne načine – odvisno od tega, kaj čutijo, kateri predmet poučujejo in katere možnosti najdejo pri tem, da bi otrokom kot nekaj lepega, dobrega, vrednega predstavili slovenski jezik, slovenske umetnike, pisatelje, pesnike in druge pomembne osebnosti, slovensko zgodovino, glasbo, hrano, tradicijo, šege in navade, simbole, slovensko naravo in še kaj. Nekateri to naredijo preko igre, drugi preko učenja, tretji s pomočjo spoznavanja v živo (izletov), kuhanja, petja, folklorne, risanja in kiparjenja, branja, računalniškega ustvarjanja, fotografiranja, snemanja, proslav ... Kurikulum učiteljem, ki so iznajdljivi, ustvarjalni, ki jim je mar in ki imajo globoko v sebi vrednoto ljubezni do svoje domovine ter ohranjajo spoštovanje drugih, omogoča marsikaj. Veliko dobrih prispevkov slovenskih učiteljev na naši konferenci potrjuje, da je možno poiskati pot, če imamo cilj. Nekaj avtorjev v svojih prispevkih predstavlja delo z otroki s posebnimi potrebami. Tudi njim je treba in je možno privzgojiti ljubezen do domovine. Kot je videti v prispevkih, je ta pri teh osebah lahko posebej iskrena, preprosta in srčna.

Tako kot si Slovenci želimo ohranjati in razvijati slovensko samobitnost, se zavedamo, da si po enaki poti prizadevajo tudi drugi narodi. Na konferenci so svoj način vzgoje mladih za spoštovanje hrvaškega maternega jezika, narodovega kulturnega

Foto: arhiv DKPS

izročila ter željo za narodov obstoj v družbi drugih narodov predstavile hrvaške učiteljice iz različnih delov hrvaške države. Nakazale so, da sta vztrajnost in prava ljubezen do lastnega naroda, domovine in države, ki ju učitelji izžarevajo v stiku z mladimi, najboljši metodi za uspeh.

Veliko znanja, izkušenj in srčnosti na enem mestu

Prispevki v e-zborniku 3. mednarodne konference *Vzgoja za ljubezen do domovine in države* so kakovostni, raznovrstni, bogastvo sporočil v vseh prispevkih je izjemno. So vir znanja, v njih najdemo zgodovinske podatke, strokovne članke, primere iz šolske prakse. Beremo lahko o tem, kako skupnost v tujini preživi različne viharje in ne samo obstane, ampak se razvija. Vsak avtor je dodal nekaj svojega. Skupaj smo sestavili še en zbornik, ki je bogat pedagoški priročnik in vir podatkov. Verjamem, da bo marsikdo pogledal vanj, dobil kakšno idejo ali spodbudo za svoje delo. To je bil namreč naš namen: da si izmenjamo znanje, izkušnje, ideje ter se povežemo med seboj tisti, ki želimo naši domovini in našemu narodu dobro.

Iskrena hvala vsem, ki ste s sodelovanjem pokazali, da imate radi Slovenijo, da spoštujete preteklost in vam ni vseeno za prihodnost.

Viri

- Ašič, Erika (ur.) (2021): 3. mednarodna konferenca *Vzgoja za ljubezen do domovine: Odgovorno ohranjajmo slovensko identiteto: zbornik [elektronski vir]*. Ljubljana: Društvo katoliških pedagogov Slovenije.
- Urbančič Poglajen, Irena (2021): Slovenska osnovna šola Franceta Balantiča. V Erika Ašič (ur.): 3. mednarodna konferenca *Vzgoja za ljubezen do domovine: Odgovorno ohranjajmo slovensko identiteto: zbornik [elektronski vir]* (str. 25–29). Ljubljana: Društvo katoliških pedagogov Slovenije.
- Vrbinc, Miha (2021): Regionalna identiteta na avstrijskem Koroškem. V Erika Ašič (ur.): 3. mednarodna konferenca *Vzgoja za ljubezen do domovine: Odgovorno ohranjajmo slovensko identiteto: zbornik [elektronski vir]* (str. 36–46). Ljubljana: Društvo katoliških pedagogov Slovenije.

Spodbudno učno okolje

Skrivnost je biti navdušen

■ **Barbara Režek**, prof. razrednega pouka, že dvajset let poučuje v prvi triadi na OŠ Dobrepolje.

Učenci se različno lotijo dela in ga dokončajo. Kaj je tisto, kar pri nekaterih povzroči radovednost in motiviranost, drugi pa ostanejo nezainteresirani, v delo ne vložijo toliko truda, kot bi si želeli, ob tem pa potrebujejo veliko spodbude in pomoči?

Spoznavanje z okoljem

V življenju nenehno vstopamo v odnose, pridobivamo spretnosti in znanja na mnogih področjih, osebno rastemo in se razvijamo. Nevroznanost že nekaj časa posreduje dejstva in dokaze, da se ti procesi začnejo dogajati že kmalu po spočetju. Intenzivno in vedno bolj namerno ter načrtno potekajo v obdobju po rojstvu. Takrat otrok začne proces spoznavanja bližnjih ljudi, njihovih glasov, mimike obraza, odzivanja na različne dražljaje. Z osebami

začne vzpostavljati odnose, se naveže nanje in vstopa z njimi v interakcijo. Hkrati začne otrok spoznavati fizično okolje, ki ga obdaja. Z odraščanjem se področje pridobivanja različnih življenjsko bolj ali manj pomembnih spretnosti in znanj širi ter pogloblja. Te se začnejo pojavljati v vedno bolj kompleksnih in prepletenih oblikah. Seveda si odrasli, tako starši kot tudi strokovnjaki na področju vzgoje in izobraževanja, želimo, da bi vsak otrok čim bolj uspešno rasel in se razvijal v okviru svojih individualnih zmožnosti, vstopal in gradil osrečujoče odnose

ter oblikoval spoznanja, ki mu bodo koristila na poti skozi življenje.

Vpliv okolja

Spodbudno (učno) okolje »vpliva na kognitivni, socialni, emocionalni in gibalni razvoj otrok« (Vonta idr., 2009: 9) ter predstavlja pomemben pogoj za optimalen razvoj in napredek vsakega posameznika. Zagotavljanje takšnega okolja pred tiste, ki se ukvarjajo z vzgojo in izobraževanjem, postavlja poseben izziv. Žal se nam takšno

Foto: Peter Prebil

okolje, ki nudi veliko spodbud, pozitivnih podkrepitev zaželenega vedenja, pohval in tudi napredka, zdi samoumevno in ga še vedno mnogokrat prepuščamo naključju. Zato je pri zagotavljanju le-tega potreben poglobljen premislek in dober načrt, s katerim bomo dosegli zastavljene cilje.

Pridobivanje znanja

Spoznanja, spretnosti in znanja pridobivamo na različne načine. Dve izmed možnih poti sta formalno in neformalno pridobivanje znanja. Formalno pridobljeno znanje je znanje, ki ima za posledico formalno veljavne izobraževalne rezultate. Ti so potrjeni z javno veljavno izobrazbo, poklicno kvalifikacijo in javno veljavno listino (spričevalom, diplomom, pridobljeno stopnjo izobrazbe). Na drugi strani je neformalno izobraževanje, ki ni namenjeno pridobivanju spričevala ali diplome, temveč je namenjeno zadovoljevanju lastnih interesov in razvoju novih kompetenc posameznika ali skupine. Imenujemo ga tudi vseživljenjsko učenje.

Spodbudno učno okolje

Raziskave kažejo, da ne glede na to, kako se znanje pridobiva (formalno ali neformalno), velja, da ima ustrezno varno in spodbudno učno okolje številne ugodne posledice. Varno in spodbudno učno okolje sproži osebne odzive nanj, ti pa pričajo o tem, kako (dobro) se v njem počutimo oz. kako ga doživljamo. Tukaj se srečamo s pojmom kultura ali klima, ki zaznamuje določeno okolje in je preplet različnih dejavnikov, ki vplivajo na vse vpletene v šoli ali v kakšnem drugem družbenem okolju. »Pozitivna klima zagotavlja, da se ljudje lahko počutijo družbeno, čustveno in fizično varne. Posamezniki so vključeni in spoštovani« (Kranjc idr., 2019: 6).

Šolska klima

V šolskem okolju se pozitivna klima kaže v dobrem sodelovanju med učitelji in učenci, ki so aktivno vključeni v pouk in motivirani za doseganje višjih rezultatov in imajo pozitivna stališča do šole in šolskih predmetov. Šolska klima in spodbudno učno okolje pa nista povezana le z dosežki učencev, ampak tudi z osebnimi in skupinskimi stališči,

ki uravnavajo prilagajanje v skupinah ter raven konfliktnosti in agresivnosti. Tako učenci, ki imajo v razredu kakovostne prijateljske odnose z vrstniki, šolo zaznavajo bolj pozitivno in se v njej bolj pozitivno vedejo. Tudi samopodoba učencev je boljša v tistih razredih, kjer učenci zaznavajo večjo podporo učitelja, kjer je med njimi več socialnih stikov in vključenosti (Kranjc idr., 2019).

Različnost vplivov

Zagotavljanje in doživljanje pozitivne klime ni vezano le na šolsko okolje, temveč je to zelo pomembno tudi v domačem in družinskem okolju. Družina naj bi bila tista, ki posamezniku prva nudi sprejemanje, varnost in zaupanje. Prav odnosi v družini močno vplivajo na posameznika.

Kot učiteljica se velikokrat sprašujem in razmišljam, kaj je tisto, kar pri določenem otroku v isti situaciji sproži pozitiven odziv, uspeh, veselje in napredek, drugega pa pusti ravnodušnega, hladnega ali celo odklanjajočega in nedostopnega. Vsekakor je zanimivo opazovati, kako vsak otrok na njemu lasten način deluje v procesu pridobivanja znanja in vstopa v socialne odnose z drugimi.

Kognitivne sposobnosti

Za uspešno izobraževanje so pomembne kognitivne sposobnosti, ki omogočajo, da se posameznik lahko nauči, si učno snov zapomni in jo razume ter uporablja pridobljene spretnosti in znanja. V strokovni literaturi se pogosto pojavlja vprašanje, ali so res samo kognitivne sposobnosti in zagotovljeno spodbudno učno okolje tisti dejavniki, ki posamezniku že zagotavljajo uspeh na učnem področju in nasploh v življenju.

Spekter več lastnosti

Paul Tough (2014) v svoji knjigi *Zakaj nekaterim otrokom uspeva* navaja, da vedno več znanstvenikov z različnih področij ugotavlja, da kognitivne sposobnosti predstavljajo le delček mozaika, ki posamezniku omogoča razvoj, samouresničenje in zadovoljstvo. Pojavijo pa se vprašanja o tem, katere spretnosti in osebnostne lastnosti vodijo k uspehu. Raziskave kažejo, da ta seznam vključuje velik spekter lastnosti,

Foto: Nataša Pezdir

kot so vztrajnost, zagnanost, vložen trud, obvladovanje samega sebe, radovednost, vestnost, srčnost, hvaležnost in optimizem. Sama bi k temu seznamu dodala še pomembno lastnost, za katero menim, da je nujna komponenta vsake osebnosti in dobrodošla lastnost tako v učnem procesu kot v vsakdanjem življenju, in sicer je to dejstvo, da si nad nečim navdušen in dovolj odprt, da se dovoliš nagovoriti in se daš navdušiti. Le posameznik, ki je nad nečim navdušen in očaran, bo ob vseh ponujenih možnostih dovolj motiviran, da bo ves svoj trud vlagal v raziskovanje in učenje ter ob tem doživljal pozitivna čustva, ki vodijo do dobrih in osrečujočih rezultatov.

Na nekatere vrednote, vrline in talente v sodobnem in hitrem načinu življenja zlahka pozabljamo, ker se nam mogoče zdijo preveč preprosti. Vendar izkušnje kažejo, da so prav to lastnosti, ki vsaki osebi pomagajo, da kar najbolje razvije svoje lastne sposobnosti tako na učnem kot na osebnostnem področju.

Literatura

- Kranjc, Tomaž; Drolc, Aleš; Nose Pogačnik, Špela idr. (2019): *Varno in spodbudno učno okolje*. Ljubljana: Šola za ravnatelje. Pridobljeno 13. 1. 2022 s spletne strani: <http://solazaravnatelj.si/ISBN/978-961-6989-31-2.pdf>.
- Tough, Paul (2014): *Zakaj nekaterim otrokom uspeva: srčnost, radovednost in skrita moč znanja*. Tržič: Učila International.
- Vonta, Tatjana; Jurman, Damjana; Režek, Mateja idr. (2009): *Primeri dejavnosti za malčke in dojenčke*. Ljubljana: Pedagoški inštitut. Pridobljeno 13. 1. 2022 s spletne strani: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-C6EC7CDP/a29e859f-aea9-4c75-a935-ac9a6f54b4a1/PDF>.

Bralna motivacija

Temelj šolskega uspeha

■ **Eva Zaman**, je študentka inkluzivne pedagogike na Pedagoški fakulteti Univerze na Primorskem, po izobrazbi profesorica pedagogike. Izkušnje pri delu z otroki je med drugim pridobivala na mednarodnih izmenjavah. Deluje kot mladinska predavateljica, opravlja funkcijo predsednice Študentskega kluba Sevnica, je članica Komisije za mlade v Občini Sevnica, Zoisova štipendistka, prostovoljka v društvu *Mali princ* in avtorica strokovnih člankov o vzgoji in izobraževanju. V diplomskem delu se je ukvarjala z bralno motivacijo učenke z lažjo motnjo v duševnem razvoju, njena mentorica je bila doc. dr. Sara Brezigar.

Motivacija za branje je tesno povezana z razvojem pismenosti. Za razvoj bralne motivacije so v šolskem obdobju odločilni prvi razredi. Občutek pripadnosti ima pri otrokovem bralnem interesu pomembno vlogo. Otroci, ki dobro in radi berejo, prihajajo iz družin, kjer domači radi berejo in jim nudijo bralne spodbude. Uporaba napačnih motivacijskih vzvodov zmanjšuje notranjo motivacijo, ustvarjalnost in radovednost učencev, namesto da bi krepila ta področja in veščine. Šolsko okolje zato postane zaviralec notranje motivacije učenca, čeprav bi moralo biti spodbudno učno okolje.

Bralna motivacija je bistvena prvina v času šolanja in življenju nasploh. Pogosto upa da v kombinaciji s težavami pri branju in je glavni razlog za šolski neuspeh. Bralne veščine predstavljajo temelj izobraževalnih spretnosti in so osnova šolskega učenja (Košak Babuder, 2011, v Zaman, 2021), zato bi morali v prihodnje nameniti več pozornosti bralni pismenosti in motivaciji za branje, saj številne raziskave, med njimi tudi PISA 2000 (Program mednarodne primerjave dosežkov učencev (OECD, 2002, v Pečjak idr., 2006)), poudarjajo povezanost bralne

»Človek, ki ne bere, nima nobene prednosti pred tistim, ki ne zna brati.«
(Mark Twain)

motivacije z učno uspešnostjo (Wigfield in Guthrie, 1997; Eccles, Wigfield in Schiefele, 1998; Baker in Wigfield, 1999; Pressley, 2002, v Bucik idr., 2005). Poleg tega opozarjajo na upadanje bralne motivacije z leti šolanja in na velike razlike med spoloma po svetu (Elley, 2001; McKenn, 2001; Pečjak in Gradišar, 2002, v Pečjak idr., 2006). Gre torej za problem na kolektivni ravni, ki celostno vpliva na učenčevo doživljanje šole. Upadanje bralne motivacije pogojuje nadaljnjo izobraževalno pot učencev, zato je ne moremo trditi, da je šolski sistem dobro

zasnovan. Šola bi morala biti za učenca odskočna deska za življenjsko pismenost in miselno kritičnost, z neustreznimi motivacijskimi vzvodi pa to omejuje in postopoma duši. Cilj šolanja bi moral biti samostojen in kritično razmišljujoč, ne pa ubogljiv, poslušen in pasiven učenec, ki dela tako, kot mu govorijo drugi. Z neustreznimi vzvodi motivacije (učne in bralne) počnemo ravno to. Na takšen način še dodatno spodkopavamo bralno motivacijo učencev, ki imajo težave pri branju (Zaman, 2021).

Pomen bralne motivacije

V šoli učenci vedo, kaj naj naredijo, ne vedo pa, *zakaj* to počnejo, kakšen je namen dejavnosti. Vse preveč poudarjamo kaj, pozabljam pa zakaj. Kadar učenci ne vedo, zakaj nekaj počnejo, ne vidijo smisla. Bolj pomembno od tega, kaj počnemo in razmišljamo, je, zakaj to počnemo, zakaj tako mislimo. Preden predstavimo načine za spodbujanje/izboljšanje bralne motivacije učencev, je pomembno poudariti, zakaj je to smiselno početi.

Temelji bralne motivacije učencev v šoli segajo v domače okolje, vrtec in širše okolje (Pečjak idr., 2006). V številnih raziskavah (Becker, McElvany in Kortenbruck, 2010; Guthrie, Wigfield, Metsala in Cox, 2004; Klauda in Guthrie, 2014; Mol in Bus, 2011; Morgan in Fuchs, 2007; Pfost, Dörfer in Artelt, 2013; Schaffner, Philipp in Schiefele, 2014; Schiefele, Schaffner, Möller in Wieg-

Foto: BS

field, 2012, v Štigl, 2020) je bilo ugotovljeno, da sta bralna motivacija in zavzetost močno povezani z dosežki bralne pismenosti. Pomembni dejavniki bralne motivacije so zgodnje bralne izkušnje (Petrovič, 2017, v Zaman, 2021).

Williams in Stockdale (2004, v Wiesman, 2012) ugotavljata, da s starostjo učencev upadeta motivacija in prepričanje o koristnosti šole. Šola predstavlja učencu učni kontekst in ima pomembno vlogo pri oblikovanju njegove učne in bralne motivacije v spodbujevalnem in zaviralnem smislu (Turner, 2011, v Juriševič, 2005). Učenci so ob vstopu v šolo večinoma motivirani za branje. Težave z motivacijo imajo učenci, ki jim branje povzroča težave. Ko postane branje glavno sredstvo učenja, motivacija za branje še dodatno upade (Peterlin, 2017, v Zaman, 2021).

Učna in s tem tudi bralna motivacija se izraža v učenčevem odnosu do učenja (Stipek, 2002, v Juriševič, 2012). Učna uspešnost se odraža v učenčevih ocenah, te pa pomembno vplivajo na njegovo nadaljnjo učno in življenjsko pot (Juriševič, 2012, v Zaman, 2021). Razvoj in ohranjanje pozitivnega odnosa do branja je odločilen za vseživljenjsko branje in posledično vseživljenjsko učenje (Zaman, 2021).

Spodbujanje bralne motivacije

Šola naj bi izboljšala uspešnost učencev, zato naj bi učitelji iskali načine za povečanje zavzetosti in za motivacijo učencev v izobraževalnem prostoru. Učitelji se morajo naučiti, kako motivirati demotivirane učence, in se usposobiti za vključevanje učinkovitih metod in dejavnosti, ki bodo spodbudile zanimanje učencev (Wiesman, 2012, v Zaman, 2021). Izbrali naj bi ustreznejše motivacijske vzvode, da gradijo na učencih.

Razumevanje motivacijskega procesa, ki se odvija v učencu, omogoča, da lahko pedagoški delavci uporabljajo motivacijske vzvode, posredno in neposredno vplivajo na učence z načinom poučevanja v šoli, z obnašanjem in zahtevami do njih, lastnimi stališči o motivaciji učencev, domačimi nalogami, preverjanjem in ocenjevanjem znanja, uporabo ustreznih učnih in bralno-učnih strategij, z diferenciacijo ter raznolikimi (bralnimi)

aktivnostmi (Zaman, 2021). Eden najpomembnejših korakov pri pospeševanju bralne motivacije je po mnenju strokovnjakov poznavanje načinov za spodbujanje učencev k branju in prepoznavanje učencev z nizko motivacijo za branje (Elley, Gradišar in Laspajne, 1995, v Bucik idr., 2005).

Številni avtorji, ki so se ukvarjali z načini spodbujanja zanimanja učencev za učenje in razvijanje notranje motivacije (Raffini, 1993; Marshall, 1987, v Lumsden, 1994; Juriševič, Bishop in Kavčič, 2016; Marentič Požarnik, 2000; Vöröš, 2015; Magajna, 2009, v Zaman, 2021), izpostavljajo naslednje:

- aktivno vključevanje učencev v učni proces,
- povezovanje učnih ciljev z izkušnjami učencev,
- skupno določanje ciljev,
- zanimanje za hobije, prostocasne dejavnosti učencev,
- poudarjanje pomembnosti znanja,
- preverjanje stališč učencev,
- možnost izbire med različnimi področji, dejavnostmi, nalogami,
- pridobivanje in vzdrževanje pozornosti učencev z vnašanjem elementov novosti, raznolikosti, presenečenj,
- uvajanje močnih učnih izkušenj (npr. učenje v naravi, samostojni in skupinski projekti učencev),
- podpiranje navodil z osebnimi izkušnjami, anekdotami, humorjem,
- postavljanje različnih vprašanj (tudi divergentnih),
- uporaba raznovrstnih dejavnosti, didaktičnih iger, pripomočkov,
- prilagojena izobraževalna gradiva,
- abstraktne vsebine, preoblikovane v konkretne,
- branje besedil s konkretnimi vsebinami (npr. opisov živali, življenjskih zgodb, iger),
- podpiranje spontanega zanimanja učencev,
- sodelovanje pri oblikovanju pravil in postopkov,
- spodbujanje, da napake opazijo kot priložnost za učenje,
- uporaba motivacijskih izjav,
- dajanje sprotne povratne informacije,
- izražanje pozitivnih pričakovanj do učencev,
- uporaba različnih kretenj, gibov telesa, mimike obraza, očesnega stika,

- zmanjševanje nepotrebnega strahu in napetosti.

Kaj pa bralna značka/bralni krožek?

Učenci se pogosto odločajo za branje na osnovi nasvetov svojih vrstnikov. Pri tem je pomembna skupnost bralcev, saj nudi bralne modele in tovrstne nasvete. Učenci pogosteje izbirajo knjige, ki jih je prebralo več sošolcev, ker so prepričani, da so zanimive. Skupnost ima pozitiven učinek, saj k branju spodbudi tudi manj navdušene bralce (Hepler in Hickman, 1982, v Pečjak idr., 2006). Te skupnosti v šolah delujejo kot bralni krožki, kjer naj bi si učenci priporočali knjige, se o njih pogovarjali, razvijali povezave, oblikovali svoja konstruktivna mnenja, iskali odgovore na svoja zastavljena vprašanja. Ali si res prizadevamo za takšne skupnosti? Ali jih šolski sistem sploh ustvarja? Bralnega krožka ne smemo enačiti z bralno značko, ker s tema dvema pojmom dosežemo podobne, a vseeno drugačne cilje, predvsem kar zadeva motivacijo. Pečjak in Gradišar (2002: 47) trdita: »Bralni pouk bi moral (mora) biti oblikovan tako, da bi (bo) spodbujal razvoj bralnih sposobnosti, ki bi (bodo) vodile k bolj zrelemu, fleksibilnemu in kritičnemu mišljenju.« Raziskovalec Wigfield (1997, v Pečjak in Gradišar, 2002) poudarja, da bralni pouk ne upošteva dovolj bralnih interesov mladih. Trdi tudi, da je branje premalo povezano z interesi učencev.

Literatura

- Bucik, Nataša; Gradišar, Ana; Vintar, Jelka (2005): *Kako naj šola razvija branje in širšo pismenost*: zbornik Bralnega društva Slovenije. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Juriševič, Mojca (2005): *Učna motivacija v odnosu do učenja in učne uspešnosti učencev*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za psihologijo.
- Juriševič, Mojca (2012): *Motiviranje učencev v šoli*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.
- Pečjak, Sonja; Gradišar, Ana (2002): *Bralne učne strategije*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Pečjak, Sonja; Bucik, Nataša; Gradišar, Ana idr. (2006): *Bralna motivacija v šoli: merjenje in razvijanje*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Štigl, Simona (ur.) (2020): *Izhodiščna merjenja bralne pismenosti v raziskavi PISA 2018. Program mednarodne primerjave dosežkov učencev in učenk*. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
- Wiesman, Jeff (2012). Student Motivation and the Alignment of Teacher Beliefs. *The Clearing House*, 85, 102-108.
- Zaman, Eva (2021). *Bralna motivacija učenke z lažjo motnjo v duševnem razvoju v izobraževalnem programu nižjega izobraževalnega standarda*. Diplomsko delo. Koper: Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta.

Košara – izdelek slovenskega pletarstva

Seminar za mentorje

■ **Dragica Motik**, prof. zgodovine in geografije, upokojenka, je bila učiteljica dopolnilnega pouka slovenščine v Nemčiji, vrsto let višja svetovalka za dopolnilni pouk slovenščine v tujini na *Zavodu RS za šolstvo*, od šolskega leta 2010 do 2017 je ponovno poučevala dopolnilni pouk slovenščine v Čabru, Tršču, Prezidu, Buzetu, Pulju in na Reki.

V Društvu katoliških pedagogov Slovenije (DKPS) smo 10. 12. 2021 izvedli seminar za učitelje in učiteljice različnih učnih predmetov v osnovnih šolah. S tem smo želeli spodbuditi strokovne delavce v osnovnih šolah (ter preko njih učence) k sodelovanju na 4. mednarodni konferenci Vzgoja za ljubezen do domovine in države, ki bo tokrat v središče postavila materialno, družbeno in duhovno kulturno dediščino; tudi tisti del dediščine, ki se povezuje z izdelovanjem tradicionalnih izdelkov, kar je bilo nekoč bolj prisotno v vsakdanjem življenju naših ljudi, danes pa počasi tone v pozabo.

Zakaj seminar za mentorje

V DKPS menimo, da je med mladimi potrebna dodatna spodbuda za oživljanje zavesti o vrednosti ohranjanja kulturne dediščine. V sodelovanju z znanim slovenskim etnologom dr. Janezom Bogatajem smo pripravili strokovni program za motivacijo in usposabljanje mentorjev, s posebnim poudarkom na pletarstvu.

Ta dejavnost nas usmerja k razmišljanju o različnih področjih življenja in o vsebinah, ki so povezane s cilji, opredeljenimi v različnih učnih predmetih, od tehnike, likovne (estetske) vzgoje, naravoslovnih predmetov

(ekologije, fizike, matematike, geografije, biologije) in seveda družboslovja (domovinske vzgoje, zgodovine, slovenščine in tujih jezikov). Dejavnost je zelo povezana z življenjem, ki je celovito, kompleksno in povezano z naravo.

Poudarki v programu seminarja

V prvem delu programa je dr. Bogataj podal zgodovinski pregled pletarske dejavnosti na Slovenskem in v širšem evropskem prostoru, ki je bil nekoč (enako kot danes) v političnem in gospodarskem smislu tesno povezan. Zaskrbljujoče je dejstvo, da smo v Sloveniji na tem področju v velikem zaostanku za državami, ki so to tradicijo – pletarstvo – znale uspešno vključiti v sodobno življenje ter tehnološki napredek vključile v izdelavo pletarskih izdelkov. V Sloveniji smo na tem področju obstali pri zgodovinskih izvedbah, tehnološko pa smo zelo malo napredovali. Nekoč smo pogosto slišali izjave: »Če se ne boš učil, boš moral doma plesti

košare ...« Čas je, da bi začeli govoriti bolj spodbudno: »Obvladaj računalnik, da si boš pomagal pri pletarstvu, pri ...«, skratka pri sodobnem izdelovanju izdelkov, ki imajo svoje korenine v naši zgodovini in tradiciji. To bi morali znati bolj primerno umestiti v sodobno življenje in okolje; tudi zato, ker je to ekološko in trajnostno.

V nekaterih državah so se že uspešno specializirali za izdelovanje določenih polizdelkov, pomembnih za rokodelstvo. Tako so se npr. v Argentini specializirali za izdelovanje, obdelavo šibja za pletenje in ta izdelek izvažajo. Zanimivo!

V času razsvetljenstva so v avstro-ogrske državni skupnosti, katere del smo bili tudi mi, ugotovili, da rokodelstvo ne prinaša dobrobiti le posameznim rokodelcem, ampak tudi državi. To je bil razlog, da so to produkcijo spodbujali, saj je bil to pomemben vir dohodka tudi za državo. Kmetje so bili doma, v svojem domačem okolju so izdelovali različne pletarske izdelke. Starši so znanje prenašali na otroke, nove generacije so podedovale znanje od njih. Ljudje so koristno izrabili 'pasivno' zimsko obdobje in delali uporabne izdelke, ki so jih potrebovali pri delu na kmetiji. Skladno s tem so v 2. polovici 19. stoletja v Avstro-Ogrski ustanavljali šole in dodatno spodbujali izdelovanje rokodelskih izdelkov na višji kakovostni ravni ter dosegali konkurenčnost v širšem okolju.

Tudi v Sloveniji smo imeli podobno rokodelsko smer na tehniški šoli in Ljubljani (na Aškerčevi ulici). Šola je imela oddelek za pletarje in lončarje. V letu 1908 je bila ustanovljena pletarska šola v Radovljici, ki je s poklicnimi pletarji 'zalagala' celo slovensko ozemlje. Še ena zanimivost je vredna omembe: Avstro-Ogrska je imela organizirane mobilne pletarske šole po celem ozemlju. To je pozne-

Foto: Dragica Motik

je posnemala tudi novonastala država Jugoslavija, v času katere so še vedno ohranjali in razvijali mobilno rokodelsko izobraževanje. Omembe vredne so tudi zanimivosti, npr. Peter Kozler, ustanovitelj tovarne Union in izdelovalec prvega zemljevida slovenskih dežel, je imel tudi nasad vrbovega šibja na Ljubljanskem barju. Leta 1935 je sodeloval v Solunu na razstavi pletarskega materiala in dobil 1. nagrado za najbolj kakovosten material za pletenje.

Pletarska in druge rokodelske dejavnosti so bile zelo prisotne še med obema svetovnima vojnoma. Imeli smo kakovosten strokovni pletarski kader, enako je veljalo tudi za klekljarsko obrt. Med slednjimi je bilo pri nas veliko potomcev Čehov. Kmalu po 2. svetovni vojni se je še kratek čas negovala ta rokodelska smer, sledilo se je tradiciji, potem pa je vse počasi izginilo, dobilo je prizvok zaostalosti.

Pomembna je bila npr. tudi pletarska šola v Cirkulanah. Tam so imeli tudi primerno učbeniško gradivo, ki ga je pripravil ljubiteljski pletar gospod Izток Urbanija, ki je v nadaljevanju seminarja praktično predstavil pletarstvo in prikazal sistematičen zapis v svojem učbeniku. Zgled za pripravo učbenika oz. delovnega zvezka (na fotografiji) je našel na Češkem.

Prof. Bogataj je navedel veliko primerov rokodelstva na Slovenskem iz polpretekle zgodovine in iz sedanjosti. Omenil je tudi kraje, v katerih so obstajale in kjer so ponekod še danes specializirane šole za posamezne rokodelske dejavnosti. Pokazal nam je tudi različne logotipe rokodelskih smeri.

Pletarstvo je treba povezati z našim naravnim okoljem

Pokrajina na našem podežlju se zelo zarašča, povsod je veliko samoniklih grmovnic in drevja. Vse to je odličen vir kakovostnega materiala za rokodelstvo, zlasti pletarstvo (enoletno vrbovo in drugo šibje). Posodobiti bi veljalo le tehnološki vidik pridobivanja surovine in njene obdelave ter umestiti le-to v sodobno življenje.

In kdo naj bi to v sodobnem času počel?

Mladi, ki jih je treba navdušiti in jih usmerjati. Najprej pa morajo ti mladi spoznati svojo dediščino, tradicionalne obrti svojih prednikov in njihov pomen za takratno in sedanje življenje; šele potem bodo lahko postali de-

javni in bodo ustvarjali ter razvijali dejavnost. Žal pa smo priče razvoju v nasprotno smer. Znamka domače obrti, nekoč je bil to mali konjiček in DOM (gre za izdelke domače in umetniške obrti), je bila po letu 1990 opuščena in je šla v pozabo. Vedno več je bilo uvoza rokodelskih in drugih izdelkov iz balkanskega okolja. Ko je DOM praznoval obletnico, so organizatorji s težavo našli izdelke s tega področja za razstavne primere. Mnogo etnografskih izdelkov danes najdemo v Slovenskem etnološkem muzeju.

Uskladiščeno znanje za uporabo v sodobnem času

Ljudje, ki so jih izdelovali, so morali upoštevati naravo, uporabiti (izdelati) pravo orodje, razviti pravi način izdelave izdelka, da je bil uporaben in obstojen. V današnjem času za obnovo teh dejavnosti tudi sredstev ne manjka, saj so na razpolago v EU.

Praktično spoznavanje pletarstva

V drugem delu smo bili deležni izjemno zanimivega ter za razum in dušo bogatega ustvarjalnega dela, ki ga je uprizoril in nas vanj vključil izjemen in navdušen pletar g. Izток Urbanija.

G. Urbanija je ljubiteljski pletar, toda izjemno tenkočuten in tudi več posredovanja znanja ter prenašanja potrebnih veščin na druge, ki se na tem področju še niso preizkusili. Tako kot pri pripravi učbenika za pletarsko dejavnost, ki ga je pripravil zelo sistematično, je to načelo pokazal tudi v delavnici.

Predstavil nam je različno drevje, ki je najbolj primerno za izdelavo pletarskih izdelkov, kdaj in kako ga je najprimerneje nabirati v naravi, kako ga hraniti oz. skladiščiti in ga dolgoročno in kratkoročno pripraviti za pletenje. Razložil nam je, zakaj je vse to potrebno. Zelo dobro je znal utemeljiti svoje početje, kar nas je prepričalo, da dobro pozna naravo, s katero živi, in da natančno pozna naravni življenjski cikel in pogoje, v katerih drevje in šibje raste. Tudi mi smo spoznavali različne pletarske materiale in

si po sistematičnem postopku pridobivali večšine za izdelavo izbranega pletarskega izdelka. Spoznali smo, zakaj je treba znati ločevati šibje in drevje v naravi, ko ga nabiramo za naše pletarske potrebe, po čem lahko ločimo kakovostno od neuporabnega, kako to drevje in šibje lahko spoznamo po zunanjih znakih. Lep primer za ločevanje je npr. barva; preveč zeleno lubje kaže na prehitro rast določenega drevesa, zato to ni tako primerno za uporabo kot pa sivo in rjavo lubje itn.

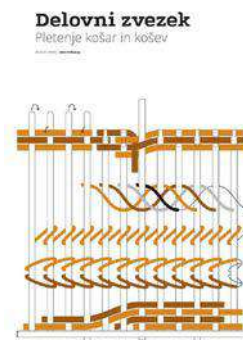
Spoznavali smo in se preizkusili v izdelavi palčnikov in stojk za košare ter v pripravi in obdelavi viter za pletenje (fotografija nam pokaže srčiko te dejavnosti).

V veliko veselje nam je bilo, da je vsaka udeleženka seminarja sama (ob usmeritvah in svetovanju g. Urbanije) spletla po en pehar, ki ga je lahko odnesla s seboj domov.

Dogajanje na seminarju je spremljala ga. Bojana Dorič iz uredniškega odbora Moravških novic. Ga. Dovč in ga. Marija Urbanija, ga. Pavla Lebar in ga. Nataša Lončar so bile obenem usmerjevalke učiteljicam v sklepnem delu seminarja, ko smo se preizkušale v izdelovanju pletarskega izdelka. Vsaka je bolj ali manj samostojno izdelala pehar. Kakšno veselje in navdušenje! Uspeli smo!

Sporočilo in povabilo pedagoškim delavcem

Verjamemo, da bo tudi v šolah zaživelo navdušenje nad pletarsko dejavnostjo, ki smo jo skupaj doživljali in v kateri smo se preizkusili in urili na seminarju. Veseli bomo, če bodo učiteljice, udeleženke opisanega seminarja, prenesle to navdušenje med svoje učence ter jih pridobile za tekmovanje v pletarstvu. Organizatorji oz. DKPS si želimo, da bi učenci z veseljem ustvarjali izdelke iz šibja in jih tudi pogumno predstavili na tekmovanju (tudi za vrednostne nagrade). To tekmovanje bo sestavni del letošnje 4. mednarodne konference, na kateri bo v središče postavljena vsebina, kako živeti z materialno, družbeno in duhovno kulturno dediščino.

Družinsko učenje ljudskih in umetnih otroških pesmic

Učenje z videoposnetki na portalu Razlagamo.si

■ **Bojan Kovačič**, dr., docent za specialno didaktiko (področje: glasba), predava na Oddelku za razredni pouk na Pedagoški fakulteti Univerze v Mariboru. Znanstvena dela objavlja v domači in tuji periodiki in monografijah.

Starši imajo izjemno pomembno vlogo v razvoju glasbenega talenta otrok. Vzpostavijo lahko spodbudno družinsko okolje, ki otroku zagotavlja številne priložnosti za vključevanje v različne glasbene aktivnosti, ki ugodno vplivajo na glasbeni razvoj in dosežke.

Vloga staršev v razvoju glasbenega talenta

Številne raziskave kažejo, da sodijo starši in domače okolje med pomembne dejavnike v razvoju glasbenega talenta otrok (Freeman, 2000; Evans idr., 2004; Chin in Harrington, 2007; Reis, 2009; Haroutounian, 2000).

Že v zgodnjih letih otrokovega življenja lahko starši prepoznajo izjemno glasbeno sposobnost oz. zmožnost. Običajno se to zgodi med opazovanjem otrok, ki se učijo peti ali igrati, se hitro naučijo pesmi, se odzivajo na zvoke, tone, note in kažejo višjo stopnjo interesa ali potenciala. Nadalje postaja pomembno domače glasbeno življenje, ki ga zaznamujejo priložnosti za glasbeno spodbudo in obogatitev, interes staršev za glasbo in izpostavljenost različnim vrstam glasbenih doživetij za otroke. Otroci začnejo uživati v glasbi. Raziskave kažejo, da so mnogim uspešnim glasbenikom starši v otroštvu peli, jih jemali s seboj na koncerte, izpostavili različnim glasbenim inštrumentom, omogočali so jim obiskovanje različnih glasbenih aktivnosti, otroških zborov, pa tudi dodatne glasbene izkušnje, ko se je njihov interes okrepil. Te prijetne zgodnje glasbene izkušnje vodijo do občutkov sreče, ki jih spremljajo pozitivne spodbude in podpora staršev. Pri starosti šest ali sedem let se navadno prične glasbeni pouk v glasbenih šolah, ki

ga omogočijo prav starši. Izbira glasbenega učitelja, ki bo otroku všeč in s katerim bo lahko razvil tople odnose, se zdi kritična odločitev (Reis, 2009).

Učenje pesmi v družinskem krogu

Petje je ena izmed ključnih glasbenih dejavnosti, ki je 'dostopna' pravzaprav vsakomur, ki lahko govori. Poleg institucionalnega (glasbenega) izobraževanja, v katerem poteka vzgojno-izobraževalni proces, je lahko tudi družinsko okolje tisto, ki otroku zagotavlja kakovostne glasbene izkušnje. S skupnim učenjem pesmic in petjem z otrokom lahko starši razvijajo otrokova pozitivna čustva do glasbe. Pri tej skupni dejavnosti lahko gradimo zanimanje, radovednost, pozitivno vznemirjenje, sproščenost, mirnost, veselje, zabavanje, užitek, vedrost, srečo, zaupanje, zadovoljnost, presenečenje ipd.

Ljudske in umetne otroške pesmi imajo najrazličnejše vsebine, ki so lahko osnova za zanimive pogovore in družinsko razpravo. Vsebinska ljudskih pesmi, za katere je značilno, da avtor ni znan, saj so se prenašale kot ustno izročilo, je lahko odlična iztočnica za primerjavo življenja in dela nekoč in danes. Tudi živali, ki imajo rade svoje mesto v pesmicah, pritegnejo otroke. Lažje pesmice otroci hitro usvojijo s pripe-

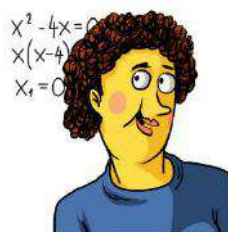
vanjem, seveda ob dovoljšnem številu ponovitev. Starši, ki so 'šibkejši' pevci, lahko uporabijo zvočni posnetek. Težje pesmice (npr. ritmično ali melodično zahtevnejše, tudi z več besedila ipd.) bodo otroci lažje usvojili z večkratnim posnemanjem krajših delov (verzov, delov kitic ali refrenov), ki jih starš zapoje. Uspešnost učenja in točnost (tonalna stabilnost, intonacijska čistost) sta v veliki meri odvisni od pevskih sposobnosti staršev.

Večina staršev seveda nima pedagoške izobrazbe in ustreznih specialnodidaktičnih znanj ter izvajalskih spretnosti za kakovostno poučevanje glasbe, kar je naloga učiteljev v vzgojno-izobraževalnih institucijah. Kljub temu pa lahko otroka spodbujajo in vodijo v učenju, zagotavljajo pogoje, skrbijo za prijetno učenje se družinsko okolje in se seveda učijo skupaj z otrokom oz. aktivno sodelujejo.

Izobraževalni portal Razlagamo.si

Epidemija covid-19 je v času, ko pouk v živo ni bil mogoč, z današnjega gledišča prinesla tudi kakšno dobro stvar za učence in njihove starše. Ena teh je izobraževalni portal Razlagamo.si, ki je nastal v sodelovanju treh mariborskih fakultet: Pedagoške fakultete, Fakultete za naravoslovje in matematiko in Filozofske fakultete Univerze v Mariboru (Pesek idr., 2020).

Portal Razlagamo.si je dostopen na povezavi <https://razlagamo.si/>. Klik na spodnjo sliko nas pripelje do gradiv in videorazlag za številne učne predmete, tudi glasbeno umetnost (GUM).

Za učitelje

Za učence in dijake

Dostop do videoposnetkov za učenje pesmic na Razlagamo.si

Med ponujenimi učnimi predmeti na portalu Razlagamo.si je tudi glasbena umetnost (GUM). Kliknemo na sličico GUM in povezavo 'osnovna šola' ter izberemo razred.

Na povezavah za 1. razred, 2. razred, 3. razred in 4. razred je objavljenih preko sto videoposnetkov, namenjenih predvsem učenju ljudskih in umetnih otroških pesmic, ki so jih v okviru študijskih obveznosti pripravili večinoma študenti višjih letnikov študijskega programa Razredni pouk (1. stopnja) na Pedagoški fakulteti Maribor.

Kaj vključujejo videoposnetki za učenje pesmic?

Videoposnetki so zasnovani tako, da spodbujajo aktivno učenje, nagovarjajo uporabnika, prikazujejo slikovno gradivo, vsebujejo razlage, navodila, demonstracije in zvočne posnetke. Vključeno je petje in številne druge dejavnosti. Videoposnetki, ki trajajo od nekaj minut do nekaj deset minut, so dober približek klasičnemu šolskemu pouku 'v živo'. Omogočajo tudi vračanje na začetek oz. večkratno predvajanje, kar je velika prednost v procesu usvajanja znanja.

Objavljeni videoposnetki temeljijo na specialnodidaktičnih priporočilih in temeljnem znanju s področja glasbene didaktike, ki ga študenti razrednega pouka šele pridobivajo med študijem na fakulteti. Upoštevati je treba, da je oblikovanje videoposnetkov za asinhrono poučevanje v večinskem izobraževanju pravzaprav (bila) novost, ki prinaša številne izzive in omejitve.

Ključne smernice za oblikovanje videoposnetkov so se nanašale na doseganje učnih ciljev na vseh treh področjih (kognitivnem, afektivnem in psihomotoričnem področju), medpredmetno povezovanje, uporabo različnih učnih metod in učnih oblik, aktivno vključenost učencev, vključevanje različnih didaktičnih iger, dirigiranje, slikovno-grafične zapise, notne zapise, zvočne posnetke in učbeniška gradiva. Pogosto gre za kombinacijo različnih glasbenih dejavnosti (izvajanje, poslušanje, ustvarjanje) in glasbenoteoretskih vsebin, seveda kadar je to smiselno in/ali možno. Mestoma je vključeno tudi pevsko ustvarjanje, instrumentalno ustvarjanje, poustvarjalno izvajanje, gibalno-plesno izražanje ter likovno in besedno ustvarjanje.

Podrobno analizo videoposnetkov za asinhrono poučevanje glasbene umetnosti na portalu Razlagamo.si je pod našim mentorstvom v svojem magistrskem delu pripravila Mateja Kolmančič (2022).

Analiza, ki je vključevala pregled 141 videorazlag, prinaša globlji vpogled v videoposnetke in kaže na uporabno vrednost tovrstnega gradiva.

Priporočilo staršem

Staršem priporočamo, da skupaj s svojimi otroki raziskujejo portal Razlagamo.si in ob tem kažejo interes, otrokom nudijo čustveno oporo, organizirajo družinske nastope ob večerih, se veselijo drobnih uspehov in napredka svojih otrok. ◀

Viri in literatura

- Chin, S. Christina; Harrington, M. David (2007): Supporting the development of musical talent. *Gifted child today*, 30(1), str. 40–65.
- Evans, J. Robert; Bickel, Robert; Pendarvis, D. Edwina (2004): Musical talent: Innate or acquired? Perceptions of students, parents, and teachers. V Enid Zimmerman (ur.): *Artistically and musically talented students* (str. 19–38). Thousand Oaks: Corwin press.
- Freeman, Joan (2000): Children's talent in fine-art and music. *Roeper review*, 22, str. 98–101.
- Haroutounian, Joanne (2000): The delights and dilemmas of the musically talented teenager. *Secondary gifted education*, 12(1), str. 3–16.
- Kolmančič, Mateja (2022): *Analiza videoposnetkov za asinhrono poučevanje glasbene umetnosti na portalu Razlagamo.si*. Magistrsko delo. Maribor: Pedagoška fakulteta.
- Pesek, Igor; Zmazek, Blaž; Lipovec, Alenka (2020): Video razlage kot učinkovit element izobraževanja v COVID 19 situaciji. Pridobljeno 3. 1. 2022 s spletne strani: <https://doi.org/10.31219/osf.io/eypzm>.
- Reis, M. Sally (2009): Ten thousand hours of practice, musical aptitude and inner fire: developing musical talent in young people. *Gifted education international*, 25(3), str. 217–236.

Slike so posnetki zaslona; pridobljene so na spletni strani portala Razlagamo.si (<https://razlagamo.si/>).

Za boljši prenos znanja v prakso

■ **Jana Mlačnik**, univ. dipl. andragoginja, mag. kadrovskega menedžmenta, deluje na področju izobraževanja odraslih. Svetuje podjetjem s področja razvoja kadrov, sodeluje pri pripravi orodij za ugotavljanje motivacije in merjenje kompetenc po metodi 360, izvaja testiranja oz. individualna svetovanja zaposlenim v podjetjih.

Otrok se vključi v sistem vzgoje in izobraževanja, in ko ga na določeni stopnji zapusti, se vključi na trg dela. Učenje in izobraževanje se na tej točki ne končata. Vseživljenjsko učenje in izobraževanje sta nujna za stalen poklicni in osebni razvoj odraslega, da lahko sledi nenehnim spremembam. Zaposleni želijo konkretna in uporabna znanja, ki jih že takoj naslednji dan lahko preizkusijo oziroma uporabijo v praksi, torej pri svojem delu.

Kdo so odrasli?

V Zakonu o izobraževanju odraslih so odrasli definirani kot osebe, ki so izpolnile osnovnošolsko obveznost in želijo pridobiti, posodobiti, razširiti in poglobiti svoje znanje. Odrasli so tudi osebe, stare vsaj 15 let, za katere obstajajo razlogi, da niso zaključile osnovnošolskega izobraževanja oziroma izpolnile osnovnošolske obveznosti (Zakon o izobraževanju odraslih, 2018).

Izobraževanje, izobraževanje odraslih, izobraževanje zaposlenih

Učenje opredelimo kot vsako dejavnost, naj si bo namerna ali nenamerna, s katero posameznik spreminja samega sebe (Možina, 2002). Izobraževanje je eden izmed načinov učenja; je dolgotrajen in načrten proces razvijanja posameznikovih znanj, sposobnosti in navad (Jereb, 1998).

Če se pedagogika osredotoča na proučevanje šolskega pouka, razreda, šole in šolskega sistema, andragogika odkriva in raziskuje vzgojo ter izobraževanje odraslih v procesih vseživljenjskega izobraževanja (Wikipedia). Poznamo splošno izobraževanje odraslih, če pa znanja potrebuje posameznik pri opravljanju določenega poklica, govorimo o strokovnem izobraževanju odraslih (Jereb, 1998).

Zakon o delovnih razmerjih določa, da imajo delavci pravico in dolžnost do stal-

nega izobraževanja, izpopolnjevanja in usposabljanja v skladu s potrebami delovnega procesa.

Izobraževanje zaposlenih je načrtno in sistematično pridobivanje novih znanj z različnimi dejavnostmi, kot so dokvalifikacija, prekvalifikacija, nadaljevanje šolanja ali študija, obiskovanje seminarjev in delavnic ter samoizobraževanje (Ivanuš Bezjak, 1998). Delimo ga na formalno (za name- ne pridobitve javno priznane stopnje izo- brazbe ali usposobljenosti) in neformalno izobraževanje (za namene opravljanja po- klica, poklicnega dela ali splošne potrebe).

Izobraževalci odraslih

Kot organizator izobraževanja odraslih delujem že več kot 20 let. Izkušnje imam tako z organizacijo formalnega kot neformalnega izobraževanja odraslih, v zadnjih letih pa tudi z izobraževanjem za zaposlene v organizacijah. Zanje pripravljam in organiziram različne programe neformalnega poklicnega in osebnostnega razvoja, ki sta neločljivo povezana.

Izobraževalci odraslih so že v preteklosti iskali splošna pravila in zakonitosti andragoške prakse, da bi bili bolj učinkoviti in da bi bilo izobraževanje ljudi čim bolj uspešno (Wikipedia). Pri delu smo z ekipo sodelavcev, s katero delujemo na področju razvoja in izobraževanja zaposlenih, oblikovali temeljna načela za učinkovitejše izobraževanje. Ob upoštevanju le-teh je pri-

dobljeno znanje trajnejše in bolj uporabno, udeleženci izobraževanja odraslih pa so bolj zadovoljni. Osredotočila se bom na eno teh načel, na potrebo po konkretnih in uporabnih znanjih za zaposlene.

Kakšno je dejansko stanje?

Po raziskavah več kot 65 odstotkov zaposlenih udeležencev izobraževanja pridobljenega znanja ne prenaša v prakso (Saks in Belcourt, 2006). Nekateri ocenjujejo, da je ta odstotek še višji: celo 80–95 odstotkov pridobljenega znanja iz usposabljanj naj ne bi bilo prenesenega v prakso (Wieland Handy, 2008).

Vzroke lahko iščemo pri samih zaposlenih, ki naj bi znanje prenašali v prakso, v organizacijah, ki naj bi zagotavljale prenos znanja, pa tudi pri izvajalcih izobraževanja ter vsebini, ki jo podajajo.

Izobraževanje je zagotovo lahko koristno za zaposlenega, saj prinaša nova znanja. Če so ta dovolj praktično naravnana in uporabna, je večja verjetnost, da jih bo zaposleni preizkusil in z njihovo pomočjo skušal spremeniti in izboljšati svoj dosednji način dela.

V nadaljevanju bom na podlagi lastnih izkušenj opisala, kaj organizatorji izobraževanja odraslih in izobraževalci odraslih lahko naredimo za boljši prenos znanja.

Začnimo s prakso

Enainpetdesetletna Slavica je knjigovodkinja. Veliko dnevnih delovnih nalog opravlja 'ročno'; razpredelnice oblikuje sama, nato vanje počasi vnaša podatke in jih razporeja. Nima znanja Excela, ki bi ga lahko uporabila pri svojem delu. Poleg tega jo je strah uporabe računalnika in dvomi, da bi računalnik lahko 'opravi delo namesto nje'. Če bi usvojila določene funkcije Excela, bi ob pravilnem vnosu podatkov

izračune in razpredelnice namesto v nekaj urah pripravila v le nekaj minutah. Pa še brez napak.

Slavico bi večina poslala na splošni tečaj Excela. Pridobila bi široko znanje Excela, a večine od tega verjetno nikoli ne bi potrebovala pri svojem delu, zato bi to hitro pozabila. Znanje 'na zalogo' pa se ne izplača. Slavica potrebuje le kratko, konkretno, specifično, praktično in uporabno znanje o tabelah.

Kaj lahko naredimo organizatorji izobraževanja odraslih in izvajalci izobraževanj?

Pred pripravo programa je treba dobro poznati cilje oziroma namen izobraževanja, problematiko, s katero se soočajo zaposleni in za katero organizacija išče rešitev v izobraževanju.

Raziskave kažejo, da so zaposleni, ki so vključeni v načrtovanje in izvedbo izobraževanj, bolj motivirani za učenje in prenos naučenega iz usposabljanj v prakso na delovno mesto (Schmitt idr., 1988).

Prav s tem namenom organizacijo pred pripravo programa vedno zaprosimo za opise konkretnih situacij, s katerimi se srečujejo zaposleni, in konkretnih delovnih nalog, ki jih opravljajo, ter za dokumente, s katerimi razpolagajo. Tudi na samem izobraževanju se zaposlene nenehno spodbuja, naj s svojimi izkušnjami kreirajo vsebino. Vzemimo primer izobraževanja za razvoj mehkih veščin, npr. komunikacije s strankami ali organizacije dela. Izvajalec mora nujno poznati njihovo problematiko, konkretne situacije, s katerimi se zaposleni na tem področju soočajo.

Vsebine morajo biti fleksibilne, prilagojene potrebam, ki jih zaposleni izrazijo tudi med izobraževanjem. Nesmiselno je togo vztrajati pri načrtovanih vsebinah, če izvajalec izobraževanja ugotovi, da so potrebe zaposlenih nekoliko drugačne od predvidenih. Za pravico prilagoditve vsebin se nujno predhodno zaprosi organizacijo.

Naše izkušnje kažejo, da mora izobraževanje zaposlenim nuditi uporabne rešitve (znanja) za njihove konkretne potrebe oziroma problematiko (nepoznavanje računalniškega programa, slabi odnosi, neustrezna komunikacija s strankami ...).

Posledično so zaposleni bolj motivirani za prenos znanja v prakso.

K večji uporabnosti vsebin izvajalec zagotovo pripomore tudi s svojim načinom dela, z izbranimi metodami oziroma oblikami poučevanja, ki spodbujajo aktivno udeležbo zaposlenih. Z metodami razgovora, diskusije, izmenjave mnenj, s skupinskim delom, možgansko nevihto se zaposlene spodbudi, da delijo svoje dragocene izkušnje, primere iz dela, konkretne situacije, za katere skupaj s predavateljem iščejo uporabne rešitve.

Kontinuiranost izobraževanj

Cikel več izobraževanj omogoča, da udeleženec znanje do naslednjega izobraževanja preizkusi pri svojem delu in o tem poroča izvajalcu. Izvajalec to lahko spodbuja z 'domaćimi nalogami', ki jih udeleženci opravijo do naslednjega srečanja. Če vpeljava znanja v prakso ni potekala brez zapletov, se zaposleni o tem na naslednjem srečanju lahko pogovori z izvajalcem. Skupaj analizirata potek prenosa znanja v prakso in najdeta vzrok za zaplete. Zaposleni ob tem dobi usmeritve, kako naslednjič poskusiti drugače.

Če je izobraževanje enkratno, naj imajo zaposleni možnost, da se obrnejo na izvajalca tudi po zaključku izobraževanja. Tako ga lahko prosijo za usmeritve in konkretne nasvete.

Izvajalec naj za zaposlene oblikuje 'pripomočke', ki jih bodo tudi po zaključku izobraževanja prav vsak dan opominjali na znanje, ki so ga pridobili in ga je treba implementirati v delo. Lahko pripravi povzetke, motivacijske misli, slike, letake.

Pri načrtovanju in izvajanju neformalnega izobraževanja za zaposlene se lahko poslužujemo preprostih načel, ki pripomorejo k boljšemu prenosu znanja v njihovo delo. Čas, ki ga porabimo za temeljito analizo potreb zaposlenih, načrtovanje vsebin ter nenehno prilagajanje le-teh, se obrestuje v boljši uporabnosti znanja pri delu. ◀

Viri in literatura

- Ivanuš Bezjak, Mirjana (1998): Izobraževanje zaposlenih – nuja vsakega podjetja. *Podjetnik*. Pridobljeno 3. 11. 2021 s spletne strani: <http://www.podjetnik.si/clanek/izobra%C5%BEevanje-zaposlenih-nuja-vsakega-podjetja-19981012>.
- Jereb, Janez (1998): *Teoretične osnove izobraževanja*. Kranj: Založba Moderna organizacija.
- Možina, Stanko (2002): *Menedžment kadrovskih virov*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Saks, Alan; Belcourt, Monika (2006): An investigation of training activities and transfer of training in organizations. *Human Resource Management*, letnik 45, št. 4, str. 629–649.
- Schmitt, Norbert; Noe, Raymond A.; Gottschalk, Rachel (1986): Research notes. Using the lens model to magnify rates consistency, matching and shared bias. *Academy of Management Journal*, 29(1), 130–139.
- Wieland Handy, Lisa (2008): *The importance of the work environment variables on the transfer of training*. Doktorska disertacija. University of North Carolina.
- Wikipedia. Pridobljeno 6. 11. 2021 s spletne strani: <https://sl.wikipedia.org/wiki/Andragogika>.
- Zakon o dopolnitvah Zakona o delovnih razmerjih – ZDR-1A. *Uradni list RS*, št. 52/16, z dne 29. 7. 2016.
- Zakon o izobraževanju odraslih – ZIO-1. *Uradni list RS*, št. 6/18, z dne 2. 2. 2018.

Foto: Marko Hrovat

Identifikacija umetnikovega imena z drevesnim osamelcem

Ivan Grohar: Macesen, olje na platnu, 1904

■ **Milček Komelj**, dr. znanosti in pesnik, je do upokojitve leta 2011 predaval na Oddelku za umetnostno zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani. 10 let je bil predsednik *Slovenske maticе*. Je redni član *Slovenske akademije znanosti in umetnosti*, redni član *Evropske akademije znanosti in umetnosti* v Salzburgu in častni občan Novega mesta. Je podpredsednik SAZU za humanistične, družboslovne in umetnostne vede. Njegova bibliografija obsega nad 1500 objav, od tega več kot 30 knjig in vrsto katalogov.

Umetniško delo je, ne glede na motiv in likovni pristop, vselej tudi podoba avtorja, zaradi česar ga lahko dojemamo celo kot umetnikov avtoportret. Samo ime, ki označuje človeško najbolj osebno identiteto, je na umetnini običajno razvidno kot avtorjev podpis. Ta je lahko neopazen ali duhovito skrit na kakem posebnem mestu (tako kot pri baročnem Fortunatu Bergantu), največkrat pa premišljeno vključen v likovno kompozicijo.

Ob vseh drugih imenih, vpisanih v tkivo nekdanjih umetnin, ima v krščanski umetnosti od nekdanj največjo veljavo ime Jezusa ali Marije, ki je lahko na najrazličnejše načine, pogosto v ornamentiranih okrajšavah, vpleteno v starodavne umetnine ali celo vrisano v lik, ki simbolizira Boga, tako kot je to na primer v baročni Grahovarjevi miniaturni iz spominske knjige ljubljanske plemiške družbe sv. Dizme v podobo svetopisemskega grozda iz Eskolske doline.

V vsakodnevem življenju pa ljudje potrjujemo s podpisom tudi veljavnost svojih neumetniških sporočil, medtem ko skušajo nekateri bolj po nemarnem in tudi bolj brezobzirno, četudi v zelo človeški želji, da bi opozorili na svojo navzočnost, puščati svojo sled kar vsepovsod, celo z vrezovanjem svojega imena na lesene klopi v parkih ali v drevesna debela. Da ta navada ni šele od včeraj, nam iz oddaljene preteklosti dokazuje podpisovanje obiskovalcev na srednjeveške freske v cerkvah; a kadar so ti podpisi opremljeni z letnico nastanka, nam ob siceršnji neprimernosti ponekod lahko vsaj pomagajo pri ugotavljanju datacij starodavnih poslikav.

V času findesièclovskega preroda slovenske ustvarjalnosti je leta 1904 izročilo vrisovanja imena v drevesna debela na danes že znameniti sliki *Macesen* v obliki umetniškega podpisa inventivno povzdignil slikar Ivan Grohar, ko je svoje ime z letnico naslikal v deblo upodobljenega macesna in se s tem z naslikanim drevesom tako poistovetil, da je postal ta njegov podpis najbolj pomenljiva imenska sestavina slike v celotnem slovenskem slikarstvu.

Samotni in kljubovalni Groharjev macesen, ki dominira v umetnikovem hribovitem soriškem okolju, je postal že kar mitični sinonim za umetnika in njegovo vztrajanje, zato je lahko pisatelj Janez Kajzer biografski roman o Groharju naslovil kar *Macesen*. Njegov pomen na sliki je tako poudarjen, da bi lahko naslikano drevo razbrali kot simbol umetnikove eksistence, tudi če bi se umetnik nanj ne podpisal.

Slika je bila po ugotovitvi Andreja Smrekarja sprva del večje pravokotne podobe *Iz gorenjske krajine*, ki jo je slikar najbrž za razstavo v Sofiji obrezal v kvadratno formo, ker je v njenem pozneje osamosvoje-

nem osrednjem delu očitno razbral večjo zaokroženost in osredotočenost. S tem je drevo postavil skoraj v središče slike, kjer poslej raste iz nevidnih tal proti nebu, gledalčev pogled pa je usmerjen na raskavo deblo, iz katerega prirašča le nekaj vej, ki se ovijajo z značilnimi visečimi izrastki kot ljubeznivi rastlinski ornamenti. Ena od rahlih vejic se v zaupnem loku upogiba navzdol in ljubeče zaobjema deblo, sicer pa veje izstopajo na zgornjem, s senco zatemnjenem delu drevesa in se razpenjajo izpod neba kot prosojen, drobno razčlenjen naravni baldahin, pod katerim se nam pogled razteza v daljave in višine.

Pred očmi slikarja oziroma gledalca se odpira zeleno in svobodno pogorje, naslikano nekje nad Heblarji pri Sorici, obljudeno le z leseno kočico ali najbrž živalim namenjenim zatočiščem, ki se je zasidrilo med zelenjem na levi strani pri dnu slike; v daljavi pa se pne zastor sinje razbrazdanega skalnatega gorovja. Celoten prizor žari v gorski sončni osvetljavi, ki žarko osvetljuje deblo macesna in jasno razkriva vso raskavost njegove skorje z razpokami in razjedami, ki jih umetnik, ki se je sprva formiral v izročilu realizma, uteleša z vertikalami gosto nasičenih potez, povezanih v prosojno enovit učinek, spominjajoč na tkanino s soncem pozlačene tapiserije.

Prav tako pa nasičena sijoča površina take krajine z drobnimi, malone reliefnimi potezami sugerira utripanje in zeleno rast narave z njenimi travniki, drevesnimi krošnjami, podloženimi z barvitimi

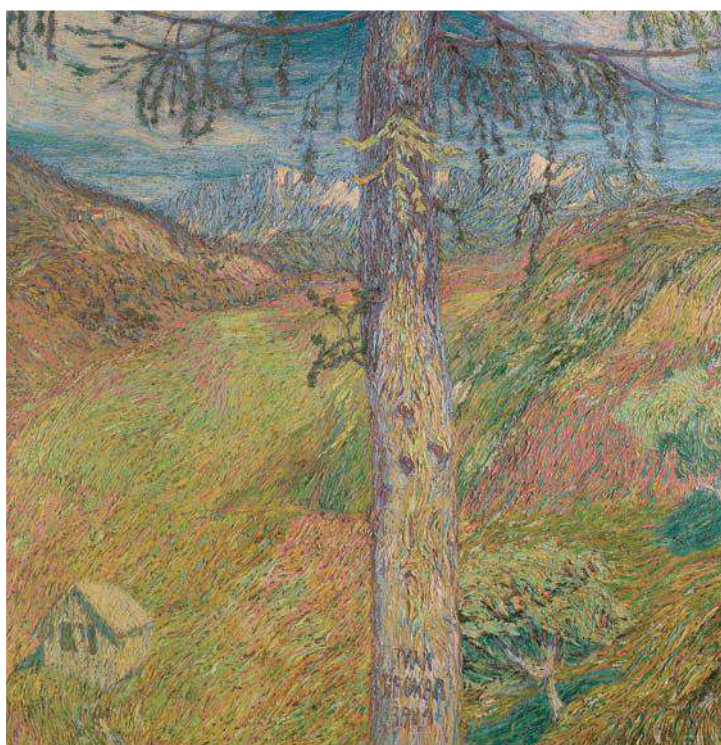
sencami, rjavkastimi posekami in vzpetinami, naslikanimi še v črtkastem znamenju umetnikove navezanosti na izročilo ustvarjalnega vzornika Giovannija Segantinija. Ta utrip je razčlenjen z ritmom vseh tovrstnih elementov, v katerem se naravne 'parcele' v svoji dinamični usmeritvi v nasprotju z vertikalnimi potezami debela spuščajo navzdol (ali se vzpenjajo navkreber), nebo nad gorami pa se razprostira v sinjih koprenah v hribovito poševnost gosto razprostranjenih umetnikovih potez, ki z ljubečo nežnostjo razčesavajo brezmejni svet.

Tako zgrajena in filigranska izcizelirana, a v celovitost pogleda enakomerno vključena celota se pne kot v svetlobi razgrnjena tkanina vesoljnega prostiranja, ki pogledu odpira izrez iz nedotaknjene gorske samote, v kakršni je odraščal z naravo spojeni umetnik. Skozi stvarno naslikano deblo pa vse skozi preseva tudi njegov čustveni oziroma duhovni odnos do stvarstva, ki izraža umetnikovo zamaknjenost in naravno vpetost v ljubi mu in od človeške civilizacije odmaknjeni visokogorski svet, ki je videti kot težko dostopen izgubljeni planinski raj, v katerem prebiva samo še umetnikova samota. In podoba te samote je videti tudi umetnikov macesen kot samotar, če že ne iz prvotne kompozicije iztrgan osamelec, čvrst v svoji pokončnosti in spokojno zroč v daljave, ki se svobodno razgrinjajo pred njegovimi vsevidnimi očmi. V samorastništvu »trdnega drevesa na rodni grudi« pa je, kot je v komentarju k sliki pozneje zapisal Ivan Sedej, mogoče ugledati celo simbol slovenstva.

Tako učinkovita slika je vsa sončna, svetla in v njenih sencah sta zelenina ali rjavina debela samo še bolj intenzivni, ne da bi bili kakorkoli zatemnjeni, kajti od sončne svetlobe in gorske toplote z usklajenimi tankimi glasovi zapetih umetni-

kovih 'zborovskih' potez na sliki vse živo utripa in drhti.

Skozi sončno svetlobo je zajeta tudi vsa notranja svetloba slikarjevega doživljanja sveta, napolnjenega z nemim vzhičenjem, ki je umetnika prisililo k ustvarjalnosti kakor puščavnika k radostni, le Bogu namenjeni 'panteistični' molitvi. Umetnikovo ime z letnico na naslikanem deblu pa nam govori dvoje: *Bil sem tu* in *To sem jaz*. Slikarjev macesen na Groharjevi nesmrtni sliki stoji v za Groharja najbolj vzvišenem, k sijočim Alpam obrnjenem

gorskem prostiranju in se spokojno razgleduje po širnih daljavah. O vzdušju, v kakršnem je najbrž nastala tudi ta podoba, govori Ivan Cankar v pismu Franu Vidicu iz leta, ko je nastal *Macesen*; v njem mu sporoča, da se je Grohar »vtopil v delo, pekel se na solncu, sicer pa sanjal po vrhovih«. V času, ko je slikal *Macesen*, ga je na Heblarjih pri Sorici obiskal prijatelj Rihard Jakopič in napisal, da ga je tam našel »razočaranega, polnega skrbi za bodočnost«.

V pobočjih resnične narave bi Groharjevega macesna danes najbrž ne našli več,

tako kot tudi ne prizorišča njegove leto dni starejše cvetoče *Pomladi*, ki ga zgodovinarji in slikarji še dandanes zaman iščejo, ne da bi ga lahko dokončno odkrili, kajti spričo nenehno spreminjajoče se narave danes živi le še v ustvarjalnem duhu in spominu, kar so ob drugih, a podobnih izkušnjah večne minljivosti spoznavali že stari romantiki, tudi Victor Hugo, ko je (v prevodu Janeza Menarta) za večnost zapisal: »Zaraščene so senčne vejne ute, / drevo z imeni v skorji je na tleh. / In vrtnice v ogradi so osute / od nog otrok, ki jih preganja smeh.«

Tako kot Grohar so se z drevesom kot trdno z naravo povezanim bitjem nekaj radi identificirali tudi slovenski pesniki, med njimi Oton Župančič, ki je nad svojimi verzi drevo tudi sam narisal, ali Josip Murn, ki je napisal: »Jaz sem topol samujoč, ki ne seje in ne žanje!«, pa tudi pisatelj Ivan Cankar, ki je drevo, s katerega pada list za listom, izenačil s človeškim življenjem. In morda še pogostejše so se počutili med zemljo in nebo razpeto drevo tudi s simbolizmom povezani umetniki poznejše, ekspresionistične generacije, ki so cenili izročilo moderne, iz katere so spočetka rasli tudi sami. V še bolj oddaljeni preteklosti

pa je človekovega duha, ki nikoli ne počiva, primerjal z gibljivim drevesom že Fran Levstik, da ne govorimo o Prešernovi mogočni primerjavi hrasta, »ki vihar na tla ga zimski trešne«, s siromakom, ki ga je spodnesla sovražna usoda. Groharjev macesen pa kot podoba umetnikove nesmrtnosti duše na nesmrtni umetnini v svoji pokončnosti še vedno kljubuje usodi izginotja, tudi ko se je slikar pod udarci smrtne usode že sedem let po nastanku te za njegovo identifikacijo odločilne slike zrušil v prezgodnji grob.

Astronomija v šoli

■ **Zorko Vičar**, prof. fizike, je bil šest let profesor na *Gimnaziji Šentvid*. Dvajset let vodi astronomski krožek na omenjeni gimnaziji, je mentor mnogih raziskovalnih nalog, predaval je na *Univerzi za tretje življenjsko obdobje*. Bil je pobudnik za ustanovitev *Astronomskega društva Vega - Ljubljana*. Zaposlen je kot meteorolog na *Agenciji Republike Slovenije za okolje*. Izpeljal je pobudo Teleskop za vsako šolo in bil pobudnik odpiranja slovenskega meteorološkega arhiva na svetovnem spletu na ARSO-ju. Je pisec člankov z astronomsko vsebino.

Astronomija v mnogih primerih uspešno povezuje in nadgrajuje sicer ločene naravoslovne in tudi humanistične predmete v celoto (fiziko, kemijo, biologijo, matematiko, ekologijo, zgodovino, tudi filozofijo ...) in nam s tem daje širšo sliko v dojetanju sveta.

Zakaj astronomija v šoli?

Z vključitvijo v šolski program kot obvezni samostojni predmet bi lahko astronomija dodala nov smisel, pa tudi nekaj svežine v mozaik dolgoletnega izobraževanja naših otrok. Astronomija pogloblja tako razumevanje našega sveta (tudi preko sinteze ostalih naravoslovnih in delno humanističnih vsebin) kot tudi razumevanje nas samih na potepinki Zemlji, v Osončju in globokem vesolju ter tako lahko pripomore k boljši ekološki ozaveščenosti mladih, vseh nas. Poveže nas lahko tudi kot ljudi – preko zavedanja, spoznavanja naše krhkosti, ranljivosti in hkrati preko dojetanja naše enkratnosti, ki pa se lahko odraža le v sodelovanju, občestvu, skozi zgodovinsko rast in izročilo, vzgojo, trud in spoštovanje prednikov in okolja, ki nam nudi privilegij biti in razumeti. Poiščimo torej pot do boljše vključenosti astronomije v naše življenje; zakaj ne tudi v šole?

Pomanjkljivo znanje astronomije

Lahko bi dejali, da če se ne najdemo na nebesnem zvezdnem svodu, kako se bomo potem znašli v življenju?! Kakor na nebu, tako na Zemlji.

O velikih vrzelih v naši splošni in astronomski izobrazbi govorijo številni primeri, ko sicer odlično naravoslovno izobraženi ljudje še niso slišali (ali napačno trdijo), da je npr. Severnica kar Venera na zahodu, o osnovah gibanja v Sončevem sistemu so prejeli tako malo informacij, da si ne morejo predstavljati razloga za menjavo nočnega zvezdnega neba skozi letne čase, nihče jim (nam) ni povedal, da elementi, težji od vodika, večinoma nastajajo v zvezdah s fuzijo in da je to po enačbi

$E = \Delta mc^2$ glavni vir energije sevanja zvezd (tudi energije na Zemlji), da brez upoštevanja teorije relativnosti GPS-navigacija ne bi delovala (danes se celo posredno pobere največ davkov od teorije relativnosti). Tudi koledar si kdaj napačno razlagajo; zelo malo vemo o dinamiki razvoja podnebja, atmosfere in življenja na Zemlji (da je npr. kisik zapolnil atmosfero do današnjih koncentracij komaj pred kratkim, da smo sesalci dobili priložnost komaj v času zadnjih dveh odstotkov obstoja Zemlje); zelo malo vemo o naših pomembnih astronomih (Jurij Vega in Jožef Stefan, ki imata kraterja na Luni, Herman Koroški, Bernard Perger, Andrej Perlah, Ferdinand A. Hallerstein, Pavel Kunaver, Herman Potočnik Noordung, Franjo Dominko, Franklin R. Puhek, Anton Mavretič in številni astronomi slovenskega rodu ...). Vrzeli v naši izobrazbi bi lahko še kar naštevali.

Res je – vsi pozabljamo vsebine iz šolskih dni in nas kdaj dobijo na levi nogi, a v tem primeru govorimo o zagati večine nas, ker se določenih primarnih vsebin v šoli sploh ne obravnava ali povezuje; se jih ne doživi v naravi preko opazovanj (videti je vedeti) ali se jih vpelje preko eksperimenta. V marsičem še zmeraj živimo v predrenesanci miselnosti ... V renesansi so poučevali sedem umetnosti: gramatiko, retoriko, dialektiko, geometrijo, aritmetiko, glasbo, astronomijo. Izbor v kontekstu časa nikakor ni bil slab – a danes je astronomija praktično obrobna šolska veda, čeprav korenito določa naše življenje in bodočnost!

Posvojenka astronomija

Priznajmo: astronomija je formalno vključena v fiziko in geografijo (gravitacijski zakon,

Keplerjevi zakoni, mini zgodovina, Sončev sistem, mrki, letni časi, klimatski pasovi, nekaj informacij o telesih globokega neba ...), a ker je astronomija zgolj uboga posvojenka, se žal z njo ravna kot s posvojenci, sirotami; zanjo ni nikoli časa in razumevanja, je odrinjena (seveda so tudi izjeme). Že sama fizika ima zelo skromno število ur za obvezne vsebine, ki se jih morajo učence in učenci naučiti (zato se med poukom hiti in ni časa za utrjevanje).

Vse pohvale izjemam, mentorjem astronomskih krožkov, izbirnih predmetov in mnogim, ki radovedne učence pripravljate na tekmovanja iz astronomije.

Kot primerjalna zanimivost: astronomija je v tem našem maratonskem procesu učenja slabše zastopana kot npr. gospodinjstvo, tehnični pouk, glasba. A glede na pomen astronomije je res težko verjeti, dojeti, da v množici predmetov in ur v trinajstih letih primarnega izobraževanja astronomiji kot samostojnemu predmetu ni posvečena niti ura predavanj (izbirni predmet pa izbere le kak odstotek mladih).

Določeni predmeti imajo na drugi strani samoumevno šolsko pravico izvajanja devet ali celo več let, kot da bodo vsi naši otroci nekoč Mozarti, Michelangeli ali Hilberti. Astronomija pa ostaja posvojenka.

Enoletni obvezni predmet

Predlagamo, da se astronomija vendarle uvede kot enoletni obvezni predmet s sto urami predavanj in vaj. To bi bilo le okrog pol odstotka časa od vseh ur našega šolanja (lahko pa se uvede tudi v naravoslovnih gimnazijah ali v ostalih srednjih šolah). Od tega bi vsaj dvajset ur posvetili opazovanjem ter preprostim astronomskim vajam, meritvam in izračunom.

Predmet naj bo v pouk vključen na stopnji, ko imajo učenci že ustrezna predznanja s področja fizike in matematike, torej ne prej kot v osmem razredu osnovne šole in ne prej kot

v tretjem letniku srednje šole (če bi se za ta program odločile npr. naravoslovne ali kake druge gimnazije, smeri). A tudi v drugem triletju osnovne šole, npr. v četrtem razredu, bi lahko praktična opazovalna astronomija še kako obogatila pouk mladih radovednežev.

Kaj je astronomija?

Omenimo tri glavne in zelo povezane sklope:

- nebesna mehanika: Keplerjevi in Newtonovi zakoni, sferne koordinate, kaj je koledar, narava zvezd, astronavtika;
- kozmologija: razdalje in hitrosti v vesolju, veliki pok, začetek prostora-časa (Einstein, Lemaître ...), osnovne sile narave, nastanek osnovnih delcev, atomov, zvezd, planetov, galaksij, pot do nastanka življenja;
- opazovanja: temelj astronomije so vseka kor opazovanja in merjenja nebesnih teles (planeti, eksoplaneti, Luna, Sonce, ostale oddaljene zvezde – nove, supernove, kometi, asteroidi, meteorski roji, galaksije, meglice, spektrometrija, fotometrija, astrofotografija itn.). Oprema za to je dostopnejša, zaživela so mnoga društva, Slovenija se je odprla v svet, kar je pohvalno.

Zgodovina astronomije

Tudi zgodovina astronomije je naša učiteljica: »*Historia magistra vitae est.*« Slovinci smo veliko prispevali in še prispevamo v zakladnico astronomskega védenja – to bi se pri pouku astronomije posebej poudarilo. Naš rojak Jožef Stefan je odkril zakon o toplotnem sevanju – za črno telo velja enačba $j = \sigma T^4$. To je edini fizikalni zakon, poimenovan po kakem Slovencu. Tako je tudi prvi na svetu leta 1879 pravilno izračunal površinsko temperaturo Sonca, zvezde, ki nam daje življenje. Tega uspeha se Slovenci večinoma sploh ne zavedamo. Seveda pa ne moremo mimo omembe zametkov preproste kozmologije iz svetih spisov, posebej iz Stare zaveze (povezava z velikim pokom iz citata: »*Fiat Lux! Bodi svetloba! Let there be light!*« (Prva Mojzesova knjiga/Geneza) – v kontekstu časa seveda). Iz povedanega sledi, da sploh ni čudno, da je »veliki pok«, širitev vesolja iz drobne vroče točke (t. i. prvobitnega atoma) prvi vpeljal matematik, fizik in župnik hkrati, Belgijec Georges Lemaître, in sicer leta 1927. Religija in znanost se torej lahko dopolnjujeta in ni razloga za napetost med njima, razen v konstruktivnem dialogu.

Velikana Kepler in Kuzanski v Sloveniji

Kot zanimivost omenimo še dva renesančna genija, ki sta bistveno prispevala k razvoju moderne astronomije in modernega človeka in sta povezana tudi s Slovenijo. J. Kepler je nekaj mesecev preživel tudi v dvorcu Kastelišče v Petanjcih (Prekmurje). Razlogi za to so tičali v hudih političnih nesoglasjih glede ekonomske prevlade v družbi, seveda pod krinko take ali drugačne zanemarljive razlike v veroizpovedi ... Drugi, širši javnosti žal manj poznan mož, je kardinal Nikolaj Kuzanski (1401–1464), ki je najbrž prvi verodostojno opisal zvezde kot oddaljena sonca ter eksoplanete, ki potujejo okrog njih, in je tako posledično tudi dopustil prisotnost življenja tam daleč v vesolju. V knjigi *O učeni nevednosti* (originalno *De docta ignorantia*, 1440) trdi, da so tam tudi naseljeni svetovi – izjemno. Kuzanski je bil slovit srednjeveški polihistor, teolog, škof, kardinal, filozof, matematik, optik, astronom, cerkvenopravni strokovnjak, zapornik, humanitarci, saj je rešil ogromno ljudi, beguncev in večino grških antičnih spisov iz padlega Bizanca in je tako tudi dejavni začetnik renesanse (leta 1458 je obiskal tudi Bled in Bohinj). Danes so ('Nikolajevi') eksoplaneti v centru vesoljskih raziskav. Kepler je zelo dobro poznal delo Kuzanskega in se mu je zdel božansko navdahnjen. Noben od njiju ni imel nobenih težav zaradi astronomskih trditev.

Življenje na modrem planetu

Življenje kot tako bo najbrž še vsaj kakšno milijardo let ostalo na našem modrem planetu (a vprašanje, če tudi človek). Izumrtja vrst v zgodovini planeta so številna ter drastična (okrog 95 % vseh vrst je že izginilo, nekateri ocenjujejo, da jih je izumrlo celo do 99 %) in so paradoksalno omogočila spet nov zagon, porast biodiverzitete, novih vrst življenja, pred kratkim tudi razvoj primatov in človeka (po izumrtju velikih plazilcev zaradi padca petnajstikilometrskega asteroida pred približno 65,8 milijona leti, ko je preživelo le nekaj sesalcev – naših prednikov, npr. *Kayentatherium*). Vesolje je staro 13,8 milijarde let. Če ta čas skrcimo na eno leto, so sesalci dobili priložnost šele v zadnjem dnevu leta, človek poljedelec pa se pojavi komaj 31. decembra, ob 23:59:32

(pred osemindvajsetimi sekundami) ... Apokaliptični dogodki so torej neke vrste stikalo za nastanek novih vrst in slovo večine do takrat bivajočih vrst.

Foto: Benedikt Lavrih

Previdno z Zemljo

Larry Niven (priznani pisatelj znanstvene fantastike) pravi takole: »Dinozavri so izumrli, ker niso imeli vesoljskega programa. In če bomo mi izumrli, ker ne bomo imeli vesoljskega programa, si to zaslužimo.« Ali ga imamo, ga gradimo v pravi smeri? Nimamo (še) rezervnega planeta, zato moramo biti še toliko bolj previdni, ko posegamo v bistvo naše Zemlje, to je v podnebno in kemijsko ravnovesje, kajti to lahko povzroči veliko tragedij in trpljenja – tudi na področju lastnega genoma, ki je naše bistvo. Hormonski motilci so danes prvi eksistencialni problem, so tihi ubijalci identitete mladih ... Etika, odnos do sveta, sočloveka, se gradi tudi preko razumevanja narave, vesolja, krhkosti Zemlje in življenja na njej in tukaj nam mora pomagati tudi šola z ustreznim odzivom na znamenja časa.

Tudi astronomija vzgaja človeka

V tem tekstu je podan zgolj zelo okrnjen povzetek serije člankov (ki v razširjeni obliki izhajajo v astronomski reviji *Spika*) o boljši vključitvi astronomije v naše življenje, tudi v šole (vabljeni k branju).

Skupaj z nami si torej lahko prizadevate, da bi astronomija dobila v šoli vsaj status gospodinjstva, glasbe ali tehničnega pouka; sedaj še tega nima. Cilji so poglobljeno védenje, razumevanje narave, vesolja in sebe – tudi iskanje lepote in smisla – da bomo lažje živeli, se razumeli in preživeli.

Tudi astronomija (védenje) vzgaja človeka.

Ne boj se

■ **Slavko Rebec**, duhovnik, diplomirani teolog in pedagog, je generalni vikar škofije Koper. Je katehet, voditelj duhovnih programov za mlade, duhovni asistent in voditelj pri skavtih, o vzgoji predava staršem. Bil je rektor Škofijske gimnazije Vipava.

V treh letošnjih številkah Vzgoje bom skušal zapisati nekaj besed in pripraviti kakšno vajo, ki bi v bralcu oz. bralki spodbujala zavest Božje bližine pri njegovem/njenem vzgojnem poslanstvu. Prepričan sem namreč, da je vzgoja en del nadaljevanja stvarjenja, soustvarjanje človeka. Vsi, ki se ukvarjamo z vzgojo, smo torej na nek način Stvarnikovi kolegi. Trdno verjamem, da nas On nikoli ne pusti na cedilu.

Foto: BS

Strah je naš vsakdanji spremljevalec pri vzgojnem delovanju. Čisto vseeno je, v kateri vlogi smo: starši, učitelji, kateheti, trenerji ...

Nekaj vprašanj, ki jih slišim med nami in v bistvu izražajo naše strahove: Bom prav ravnal? Sem se dovolj kakovostno pripravil? Bodo usvojili snov? Jih bom uspel motivirati? Me bodo razumeli? Sem bil pravičen pri ocenjevanju? Znam dobro prisluhniti? Kaj bodo rekli kolegi?

Nekaj situacij, ki me strašijo: vstopil bom v živahen razred, pri verouku je na vrsti 'mrtva skupina', na govorilne ure so se najavili močno zaščitniški starši, čutim načeto zdravje, v zbornici ni pravega vzdušja ...

Vaja – prvi del:

Vzemi si nekaj časa in razmišljaj o svojih strahovih v zvezi z vzgajanjem. Zapiši si jih na list, v beležnico telefona ali natipkaj na računalniški zaslon ...

Kako odgovarjamo na svoje strahove? Poznamo nekaj vzklikov, s katerimi si dajemo pogum in se poskušamo 'potolažiti': saj bo šlo; samo še malo, pa bodo počitnice; ah, bo že; kaj hočemo, tako je; naredil sem, kolikor sem mogel ... Včasih poskušamo najti stro-

kovno oporo. Pogledamo v kakšen priročnik. Pogovorimo se s svojim kolegom.

Danes bi vas rad spomnil, da imamo še eno možnost, ki jo sicer poznamo, a morda premalokrat in premalo zares uporabimo. Ta možnost je prisluhniti Bogu, se spomniti ter dojeti in začutiti, da On razume vsak moj strah; da z naklonjenostjo gleda prav name in prav meni pravi: »Ne boj se.« Tega ne pravi v takem tonu, kot si jaz rečem katerega od zgornjih tolažilnih stavkov. Pove tudi razlog, zakaj naj se ne bojim: »Ker sem jaz s tabo vse dni do konca sveta.« (Mt 28,20)

Vaja – drugi del:

Pojdi na kratek sprehod in opazuj naravo. Če je le mogoče, opazuj ptice. Ogromno razlogov za strah imajo: zima, nevihta, mreža, maček, lovec ... Pa vseeno razprostrejo krila in poletijo! Pa le odprejo svoj kljun in zapojejo! In prav kmalu se bodo ptički tudi letos spet ženili.

Potem si nekajkrat ponovi stavek: »Ne bojte se torej! Vi ste vredni več kakor veliko vrabcev.« (Mt 10,31) Naj to postane tvoja molitev, v kateri se v globini duha vedno bolj zavedaš bližine Boga in dejstva, da te varuje. Naj navedem nekaj situacij, v katerih Bog sporoča, da je z menoj, in me spodbuja, naj se ne bojim. Postavljen sem lahko pred izziv: začeti nekaj novega, sprejeti nov razred, zamenjati delovno okolje, sprejeti nov pripomoček, skratka narediti nekaj novega, česar še ne poznam. Podoben sem Abrahamu, ki mu Bog predlaga novo življenjsko pot, in ko začuti Abrahamov (in moj) strah, pravi: »Ne boj se, Abram! Jaz sem tvoj ščit, tvoje plačilo bo zelo veliko.« (1Mz 15,1)

Ko je nova pot že del mene in se mi zdi, da jo ravno 'obvladam', se spet pojavijo novi

izzivi. Sem kot Abraham, ki se je ustrašil poti v Egipt in je zaslišal: »Jaz sem Bog, Bog tvojega očeta. Ne boj se iti v Egipt, kajti tam bom iz tebe naredil velik narod.« (1Mz 46,3) Včasih me popade strah, ker se vse podira, zmanjkuje idej, časa ... Zdi se, da nič ne uspeva. Vse bolj sem podoben resignirani vdovi, ki je nabirala dračje za zadnji obrok. Vse se je spremenilo, ko je sledila prerokovemu nasvetu: »Ne boj se; pojdi in pripravi, kakor si rekla, vendar naredi iz tega najprej meni kolaček in mi ga prinesi; sebi in svojemu sinu pa ga boš pripravila potem.« (1 Kr 17,13)

Zgodi se, da se bojim sestanka, srečanja, pogovora s sinom/hčerjo. Že vnaprej slutim, kako mi bodo nasprotovali. Slišim njihove očitke in napadalne besede. Tudi Judita se je bala tujega kralja, pa so ji celo njegovi možje svetovali: »Če boš stala pred njim, se nič ne boj v svojem srcu. Lepo mu povej po svojih besedah in on bo dober s teboj.« (Jdt 11,1) In tako je bilo.

Kaj narediti, da se Božji pogum naseli vame? Odgovor je slišal Jair, ko je prosil za zdravje svoje hčerke: »Ne boj se! Samo veruj in bo rešena.« (Lk 8,50) Samo veruj. Večkrat si prikljči v zavest dejstvo, da je Bog s teboj. In znova: veruj.

Vaja – tretji del:

Obišči spletno stran, na kateri lahko po Svetem pismu iščeš besede (na primer: www.biblija.net), in v iskalnik besed vtipkaj niz »ne boj se« ali »ne bojte se«. V sebi prebudi molitveno razpoloženje in držo zaupanja v Boga. Sprehodi se med zadetki. Hitro bo zaslutil, kje je situacija na moč podobna kateremu od tvojih strahov. Preberi, kaj ti Gospod sporoča, da bi te opogumil. ◀

Priložnosti prostoizbirnih besedil

■ **Nevenka Tomšič-Iskra**, prof. slovenskega jezika in književnosti, poučuje na Srednji šoli za farmacijo, kozmetiko in zdravstvo (SŠFKZ) v Ljubljani. V šolstvu dela 29 let, ima naziv svetovalka.

Učni načrt za srednjo šolo omogoča učitelju, da ob obveznih vsebinah pri književnosti dijakom ponudi tudi druge vsebine iz književnih del. To prinaša obogatitev ur in nadgraditev znanja. Učni sistem omogoča tri sodobne metodične sisteme: šolsko interpretacijo, problemsko-ustvarjalni pouk in komunikacijski pouk (Krakar Vogel, 2004).

Najbolj uveljavljena je šolska interpretacija; problemsko-ustvarjalni pouk zahteva veliko samostojnega dela, kritičnega pristopa in ustvarjalnosti, komunikacijski pouk pa izhaja iz šolske interpretacije, vendar jo nadgrajuje z učenčevim dialogom z literaturo, z učiteljem in s seboj.

Pri didaktičnem načrtovanju mora učitelj načrtovati metode dela. Pri tem ima več možnosti: uporabi lahko metodo razlage, razgovora, metodo uporabe besedila, prikazovanja, problemsko metodo in metodo primera.

V četrtem letniku dijaki že samostojno interpretirajo literarna besedila, saj so že pridobili določeno literarno znanje. Ob osnovni razlagi se vedno ponuja tudi možnost uporabe neznanih besedil; gre za metodo primera, ki omogoča, da dijak izpelje interpretacijo na način, kot doživi besedilo. Cilji te obravnave so spodbujanje bralnih interesov, bralnega veselja, ustvarjalnosti, hkrati pa tudi poglobljanje in utrjevanje dejavnosti dijakov z drugačnimi pristopi. Pri taki obliki pouka naj bi bil delež frontalne oblike manjši, v ospredju naj bi bilo individualno in skupinsko delo. To je dodatna možnost, da se povečuje dijakova sposobnost kritičnega interpretiranja, utemeljevanja stališč, primerjanja, razvrščanja ter uporabe strokovnih izrazov.

Primer iz prakse: poezija Nika Grafenauerja

Po učnem načrtu dijaki spoznajo razvoj slovenske književnosti po letu 1945. Po obravnavanem lirskem sklopu sem se od-

ločila umestiti še poezijo Nika Grafenauerja. Načrtovala sem predstavitev njegove poezije, nato pa še obravnavo pesmi *Molk*, ki je objavljena v *Branjih 4* (Ambrož idr., 2013). Dvema dijakinjama sem dodelila nalogo predstavitve pesnikove otroške poezije in poezije za odrasle (spletna vira o Niku Grafenauerju). Temu smo namenili eno šolsko uro, drugo uro sem jim iz berila prebrala pesem.

Otroška poezija

Dijakinja, ki je predstavila otroško poezijo, je predstavitev povezala tudi s spominom na prebiranje teh pesmi v otroštvu. Začela je z zbirko *Pedenjped*. Pesmi so se ji zdele zabavne, polne rim, otroške domišljije, tako da bralec ob branju ponovno začuti otroško brezskrbnost, razposajenost. Menila je, da ta zbirka ni namenjena le otrokom, ampak tudi odraslim. To je utemeljila z besedami, da si vsak želi, da bi bilo življenje zopet brezskrbno, da ne bi občutil stresa in hitrega tempa življenja. Izpostavila je pesem *Dvojčka*, ker ji je ostala v lepem spominu, saj je v tej pesmi začutila pravo otroško energijo, nevednost, razla-

Foto: Petra Duhannoy

ganje predmetov in dogodkov 'po svoje', dojemanje samega sebe, svojega telesa, dogodka, ko se prvič zagledaš v ogledalu. Ob prebiranju teh pesmi je začutila, da niso napisane z 'levo roko', ampak da je vanje vložen trud, kljub temu da so čisto preproste.

Naslednja pesniška zbirka, ki jo je izpostavila, so *Halomušnice oz. Telefonske pesmi o živalih*, v kateri ima vsaka pesem naslov po eni od živali. Opazila je, da so tudi te pesmi precej preprosto napisane, duhovito, z manj rimami kot *Pedenjped*, a bolj poučne. Zanimivi sta se ji zdeli zasnova pesmi, ki temelji na izbranem reku, in transformacija, ki jo izvede pesnik, ko spremeni človeka v žival in obratno.

Predstavitev je zaključila z mislijo, da so te otroške pesmi namenjene tudi odraslim,

saj se bralec ob njih sprosti, nasmeji, dajejo mu občutek brezskrbnosti.

Pesmi za odrasle

Druga dijakinja je izhajala iz Grafenauerjeve poezije, ki zahteva bolj zbrano branje. Predstavila je pesniško zbirko *Stiska jezika*. Izpostavila je prepletanje modernistične svobodne kombinatorike besed in klasičnih form s poetiko čiste besede. Povzela je njegovo začetno povezanost z ekspresionističnim izročilom, prehod v filozofsko refleksivnost s prvinami eksistencializma, s poudarkom na kritičnem razmerju do sveta. Zbirko je opredelila kot zbirko pesmi, v kateri prihaja do izraza nemoč človeka in jezika v duhu eksistencialistične filozofije. Predstavila je pesem *Spremembe* iz te zbir-

ke. Tematsko jo je opredelila kot pesem, ki kaže človekovo življenje v določenem času in prostoru ter omejenost, ki jo pri naša takšno življenje. Temo je postavila v razmerje s tremi ponavljajočimi se motivi: samoto, molkom, izgorelostjo, ki so izhodišče za pesnikovo filozofsko izpoved v zbirki. V pesmi je izpostavila pesnikovo samospraševanje, ki ga postavlja pred bralca: kaj je in kje se skriva smisel življenja? Zanimiva ji je bila misel, da »ko smo mladi, radi raziskujemo in iščemo različne resnice, ki nas privedejo do razočaranja in izgorevanja človeške duše«. Temo pesmi je opredelila kot »samoto«, z občutkom osamljenosti, ki se z naraščanjem civilizacije nevzdržno stopnjuje. Zaključila je, da pesnikova poezija močno učinkuje na bralca, začutila je njegova hladna občutja, ki so ujeta v stisko. Za protiutež tej zbirki je postavila zbirko *Skrivnosti*, ki jo je poznala že prej. Ob branju je začutila razliko: za otroke je pisal zelo razumljive pesmi, v katerih se je poigral z besedami, sliko in zvokom, v kasnejših pesmih (za odrasle) so pesmi še vedno prepletene z besednimi igrami, a tematsko resnejše.

Obravnava pesmi Molk

Po prvem glasnem branju sem dijakom prebrala tudi tri sklope zastavljenih vprašanj iz berila. S tem sem jih usmerila v razmišljanje o zastavljeni temi v pesmi. Želela sem, da si ustvarijo svojo interpretacijo pesmi. To je bila dodeljena domača naloga z navodilom, naj si pesem večkrat glasno preberejo in potem pisno oblikujejo svoja razmišljanja.

Navodila za pisno nalogo so bila naslednja: Kako razmišlja lirski subjekt o zastavljeni temi? Kateri pojmi so postavljeni v anti-tetična razmerja? Kaj povezuje njihovo prostorsko oddaljenost? Kakšne pomen-ske razsežnosti pridobiva molk? Kakšen odnos ima lirski subjekt do samega sebe in stvari? Kaj meniš o pesniški skladnji? So povedi zapletene? Kakšno vlogo imajo glagoli? Kako učinkujejo? In za zaključek še: Kakšno je bilo tvoje razumevanje pesmi? Ti je takšno razmišljanje blizu?

Njihove pisne naloge sem prebrala in naredila kratko analizo zapisanega. Skupno uro smo namenili pogovoru in povzetku domačih nalog, ki sem ga pripravila.

Foto: Matej Hozjan

Zanimiva so bila naslednja razmišljanja o zastavljeni temi, razsežnosti molka, odno- su, ki ga ima lirski subjekt do sebe in stvari:

- »Pesem je melanholična, skoraj morbidna in groteskna. Lirski subjekt se počuti same- ga, obkroženega z molkom. Poudarja moč, pomembnost molka, ki je povsod okoli nas. Zavzame sta- lišče, da je svet na- polnjen z molkom – molk je temelj stvari, besed in na- sprtij. Dojemanje vseh besed zah- teva molk. Bralec začuti otopelost lirskega subjekta, njegovo zavedanje minljivosti člove- ka in samega sebe (motiv smrti). Okoli sebe čuti praznino, je osa- mljen. Molk je tih in hkrati kričeč. Pesem je zaključena z mislijo, da je molk bistvo in izvor vsega.« (Iza Hribar)

- »Lirski subjekt je navzven pasiven, zno- traj pa bije eksistencialno krizo. Zdi se odtujen, opazuje okolico in se zaveda svoje minljivosti. Dobimo občutek, da se utaplja v svojih mislih, ki pa so še kako realne. Je osamljen, precej filozofsko gle- da na svet. Zdi se, kot bi bil razočaran nad življenjem, izgubljen v lastni prazni- ni.« (Rea Mandić)
- »Lirski subjekt je osamljen in pesimi- stično razporejen. Razmišlja le o tem, da je sam v temi in tišini ter da je okrog njega le molk. Molk je tisti, ki zapolnjuje praznino okoli njega. In ker je sam, se mora zavedati stvari, ki se mu jih sicer ne bi bilo treba.« (Lana Potočnik)

Pojmi v antitetičnih razmerjih:

- »V pesmi zaznamo precej pojmov, ki so postavljeni v antitetična razmerja: be- seda in njen pomen, življenje in smrt v nasprotju s pozabljanjem, krik in molk, nasilje in praznina.« (Rea Mandić)
- »Beseda in njen pomen, nasprotje ži- vljenja in smrti ter krik in z nasiljem napolnjena praznina. Kljub prostorski oddaljenosti jih povezuje molk. Avtor da molku novo pomensko razsežnost in ga prikaže kot temelj zavesti o stvareh.« (Iza Hribar)

Pri skladnji so ugotavljali:

- »Pesem je na začetku zgoščena, čutimo stopnjevanje besed in glagolov, kot bi bilo vsega preveč, gneča nasprotij, ki da- jejo občutek utesnjenosti. Potem pa sle- di presledek in zapis: »pada molk«. Ker je verz v svoji vrstici, ima še večji pomen.

Ko ne zmoremo več, sledi molk. Samota. Tišina. Razmišlja- nje o vseh napakah in preteklosti, za- vedenje sedanjosti in načrtovanje pri- hodnosti: »Sam si v temi, kjer se začenja zavest o stvareh.« (Rea Mandić)

- »Pesem je na- pisana v svobodnem verzu, brez rim. Po- vedi niso zapletene, vendar zaradi avtor-

jevega abstraktnega izražanja zahtevajo pozornega bralca. V vsaki kitici se pojavi en glagol: »se ulega«, »pada«, »se začenja« ponazarjajo realnost in razlago molka. V takem zaporedju pesem daje najprej občutek nevtralnosti, nato padca in za- tem navidezno napredovanje, ki pa je pravzaprav poudarek tega, da je molk temelj vsega.« (Iza Hri- bar)

Pri razumevanju pesmi je bil pogost zapis, da so morali dijaki pesem pre- brati večkrat, da so jo lahko razumeli. Zanimiv se mi je zdel zapis dijakinje, ki je ob prebiranju pesmi edina vključila v razlago tudi ilustracijo pesmi v berilu: »Človek, ki sam sedi na tleh, obdan z nekakšnim dimom različnih barv. Izgleda osamljen in žalosten, ker svoj pogled usmerja v tla, svoja kolena pa po- tiska proti sebi. Molk zapolnjuje prostor med ljudmi, praznino in kriki. Vedno je prisoten v nekem pomenu in razsežnosti. Kdaj pove več kot besede. V temi in tišini se začneš zavedati stvari v globljem pome- nu, kot si se jih zavedal pred tem.« (Lana Potočnik)

V četrtem letniku dijaki že samostojno interpretirajo literarna besedila, saj so že pridobili določeno literarno znanje. Ob osnovni razlagi se vedno ponuja tudi možnost uporabe neznanih besedil; gre za metodo primera, ki omogoča, da dijak izpelje interpretacijo na način, kot doživi besedilo. Cilji te obravnave so spodbujanje bralnih interesov, bralnega veselja, ustvarjalnosti, hkrati pa tudi poglobljanje in utrjevanje dejavnosti dijakov z drugačnimi pristopi.

Prostoizbirno besedilo ponudi dijaku možnost, da izrazi svoje znanje, ki ga je dograjeval v srednješolskem obdobju. Dijak stopi iz okvirov šolske interpretacije, ki ga mogoče kdaj tudi omejuje, in seže čez. Zapisano pa nudi užitek ob spoznanju novega tako dijaku kot učitelju.

Zaključek

Za zaključek sem želela, da pesem pri- merjajo z eno od že obravnavanih pesmi iz obdobja slovenske sodobne poezije. Najpogostejša primerjava je bila s pesmi- jo Daneta Zajca Veliki črni bik, saj »je v obeh prikazan motiv odtujenosti lirskega subjekta ter njegov občutek osamljeno- sti in samote. V obeh primerih lirski sub- jekta čutita nemoč in začutiti je občutek brezupa. Obe omenjata nasilje praznine in molka. Zajčev črni bik kliče in v odgovor dobi le odmev, Grafenauer pa poudarja molk med krikom in praznino. Obe pesmi opozarjata na samoto, minljivost in smrt.« (Iza Hribar)

»Bik rjove v prazen prostor zaradi bole- čine in osamljenosti, v zameno pa dobi le svoj odmev. Čeprav obe pesmi povezuje motiv osamljenosti, bika še vedno dose- žejo njegovi odmevi, medtem ko lirskemu subjektu v Grafenauerjevi pesmi ostane le molk, s katerim se prepusti svoji zavesti. Bik neprestano skuša dobiti odgovor, kli- če v prostor, kjer ni nikogar, medtem pa se lirski subjekt v drugi pesmi prepusti temi in utesnjenosti, ki jo s seboj prinese molk. V boju zoper osamljenost sta ubrala vsak svojo pot.« (Maja Lever)

Prostoizbirno be- sedilo ponudi di- jaku možnost, da izrazi svoje znanje, ki ga je dograjeval v srednješolskem obdobju. Dijak sto- pi iz okvirov šolske interpretacije, ki ga mogoče kdaj tudi

omejuje, in seže čez. Zapisano pa nudi užitek ob spoznanju novega tako dijaku kot učitelju. ◀

Literatura

- Ambrož, Darinka; Jakob Jaša, Kenda; Krakar Vogel, Boža idr. (2013): *Branja 4, učbenik za 4. letnik gimnazij ter štiriletnih strokovnih šol*, 2. izd., 2. natis. Ljubljana: DZS.
- Jožef Beg, Jožica (2019): *Razvijanje ključnih zmožnosti pri pouku književnosti v gimnaziji*. Ljubljana: Zveza društev Sla- vistično društvo Slovenije.
- Krakar Vogel, Boža (2004): *Poglavja iz didaktike književnosti*, 1. izd., 1. natis. Ljubljana: DZS.
- Krakar Vogel, Boža (2020): *Didaktika književnosti pri pouku slovenščine*. Ljubljana: Založba Rokus Klett, d. o. o.
- https://sl.wikipedia.org/wiki/Niko_Grafenauer; 8. 1. 2021.
- <https://www.mladinska.com/avtorji/niko-grafenauer>; 12. 1. 2021.

Gibalno ovirani učenci v učno-vzgojnem procesu (1. del)

■ **Nuša Rutar**, mag. prof. specialne in rehabilitacijske pedagogike, je učiteljica v posebnem programu vzgoje in izobraževanja na OŠ Franceta Bevka Tolmin, mentorica planinskih skupin in avtorica več člankov.

Po Pravilniku o normativih in standardih za izvajanje vzgojno-izobraževalnih programov za otroke s posebnimi potrebami v osnovnih šolah s prilagojenim programom in zavodih za vzgojo in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami (2007) je na šest težje ali težko gibalno oviranih otrok v oddelku posebnega programa sistemizirano eno delovno mesto varuha-negovalca. V učno-vzgojnem procesu pa se pomoč gibalno oviranemu učencu porazdeli med vse strokovne delavce, ki delajo z njim.

Gibalno ovirani učenci so z odločbo usmerjeni v program vzgoje in izobraževanja kot otroci s posebnimi potrebami. Na usmeritev v določen program pa vplivajo tudi njihove intelektualne sposobnosti. Tako so lahko vključeni v večinske šole, gibalno ovirani otroci, ki imajo pridruženo tudi motnjo v duševnem razvoju, pa so vključeni v prilagojene programe ali posebne programe vzgoje in izobraževanja. Ne glede na vrsto programa morajo biti v šoli izpolnjene določene zahteve, ki učencem omogočajo lažjo vključitev v pouk (Navodila za prilagojeno izvajanje programa OŠ z DSP, 2003).

Skupini otrok s posebnimi potrebami pripadajo tudi otroci z gibalno oviranostjo. Gibalno ovirani otroci imajo prirojeno ali pridobljeno telesno okvaro. Okvara povzroča težave pri hoji, pri funkcionalni uporabi rok, težave imajo lahko tudi z izvajanjem različnih motoričnih aktivnosti. Otroci z lažjo gibalno oviranostjo so zmožni samostojnega premikanja, če pa je ta oviranost zmerna, težja ali težka, za premikanje uporabljajo invalidske vozičke, hodulje in bergle ter opornice. Za premagovanje večjih razdalj si lahko pomagajo z motornim invalidskim vozičkom, skuterjem ali trikolesom.

Vrste gibalne oviranosti

Lažja gibalna oviranost

Pri otrocih, ki so bili v zgodnjem obdobju deležni premalo čutno-gibalnih izkušenj, lahko opazimo nekatere težave v senzoriki in zaznavanju. Otrok lahko sam skrbi za svojo osebno higieno, je samostojen pri vsakdanjih aktivnostih, le včasih je priporočen nadzor odrasle osebe. Običajno so otroci z lažjo gibalno oviranostjo vključeni v določene terapevtske obravnave. Njihov govor je razvit, vendar je pogosto težje razumljiv, imajo skromen besedni zaklad. V šoli učenci z lažjo gibalno oviranostjo ne potrebujejo fizične pomoči spremljevalca ali druge odrasle osebe, omogočene pa so jim prilagoditve v obliki posebnih pisal, geometrijskih orodij, povečanih zapisov, fotokopij, sedežnega reda, podaljšane pisanja testov ...

Zmerna gibalna oviranost

Pri otrocih z zmerno gibalno oviranostjo se pojavljajo tolikšne motnje gibov, ki že povzročajo zmerno funkcionalno prizadetost. Samostojna hoja na kratke razdalje je mogoča, na daljše pa si morajo otroci pomagati s prilagojenim kolesom ali invalidskim vozičkom. Pri otrocih z zmerno gibalno oviranostjo so še bolj opazne težave v senzoriki in percepciji, ki so posledica premajhnega števila čutno-gibalnih izkušenj. Otroci so večinoma držni, potrebujejo pa malo več nadzora odrasle osebe pri vsakodnevnih dejavnostih. Večkrat so vključeni v fizioterapevtsko obravnavo ali v obravnavo delovne-

Pri Sotočju
Foto: arhiv OŠ Franceta Bevka Tolmin

ga terapevta. Zmerno gibalno ovirani otroci imajo bolj opazne motnje govora, le-ta včasih ni v celoti razvit, zato tudi komunikacija z okolico ni najbolj uspešna. V šoli so otroci deležni tudi fizične pomoči spremljevalca ali druge odrasle osebe ter potrebnih prilagoditev. Zaradi težav pri vzpostavljanju komunikacije z okolico lahko prihaja tudi do motenj v vedenju in čustvovanju.

Težja gibalna oviranost

Pri otrocih s težjo gibalno oviranostjo se pojavljajo motnje gibov, ki povzročajo težjo funkcionalno prizadetost. Samostojno gibanje in izvajanje drugih motoričnih aktivnosti ni več mogoče, zato potrebujejo prilagojene pripomočke. Primanjkljaj v sensoriki in zaznavanju je še bolj opazen, otroci pa so redno vključeni v različne terapevtske obravnave. Pri vsakodnevni dejavnosti je potrebna redna pomoč odrasle osebe. Otroci s težjo gibalno oviranostjo imajo v večini tudi motnje sfinktrov, zato prihaja do inkontinence. Bolj so podvrženi različnim zapletom osnovne bolezni in kroničnim obolenjem. Poleg fizioterapevtske in delovnoterapevtske obravnave je potrebna tudi redna logopedska obravnava, saj je govor zelo siromašen in slabo razvit. V šoli so učenci s težjo gibalno oviranostjo deležni redne fizične pomoči spremljevalca.

Težka gibalna oviranost

Otroci s težko gibalno oviranostjo imajo razvitih le malo uporabnih gibov. Samostojno premikanje brez pripomočkov ni mogoče, največ samostojnosti jim nudi uporaba električnega vozička. Pri otrocih je opazen velik primanjkljaj v sensoriki in zaznavanju. Potrebujejo veliko terapevtskih obravnav in zdravstvene nege. Zaradi motnje sfinktrov se pojavlja inkontinenca, otroci pa pri osebni higieni in skrbi za urejenost potrebujejo pomoč odrasle osebe. Tudi otroci s težko gibalno oviranostjo so podvrženi različnim zapletom osnovne bolezni in kroničnim obolenjem. Komunikacija z okoljem je omejena le na nebesedne metode. Nekateri otroci so, ob pomoči logopedске obravnave, sposobni komuniciranja z nadomestno komunikacijo (Čigon idr., 2011).

Vzrokov za gibalno oviranost je več. To so lahko različna stanja, bolezni, obolenja ali posledice poškodb. Med najbolj znanimi in tudi pogostimi so naslednja: spina bifida, mišična in živčno-mišična obolenja, multi-

pla skleroza, stanja po poškodbi glave, stanja po poškodbi hrbtenice, kronične bolezni in obolenja ter cerebralna paraliza (Kesič Dimic, 2010).

Cerebralna paraliza

Cerebralna paraliza je motnja hotenega gibanja, drže in koordinacije; je posledica nenapredujoče okvare ali poškodbe nedozorelih možganov. Povzroča nenormalne, nehotene in nekoordinirane gibe. Odraža se na enem ali več področjih, kar je odvisno od tega, kateri del možganov je poškodovan. Pojavljajo se lahko težave s premikanjem in mobilnostjo, spastičnost, težave s požiranjem, težave z govorom, zaznavanjem, pogosti so tudi epileptični napadi, duševna prizadetost, učne težave, težave z dihanjem in izločanjem (O cerebralni paralizi, 2021).

Vzroki za cerebralno paralizo so lahko različni; ponavadi pride do poškodbe možganov pred porodom, med njim ali takoj po njem, kar privede do cerebralne paralize. Najpogostejši prenatalni vzroki so pomanjkanje kisika pri zarodku, virusne in bakterijske infekcije mame, nesreče ali poškodbe matere, zloraba alkohola ali drog, neskladnost Rh-faktorjev, zlatenica, vzroki pa so lahko tudi podedovani. Med porodom lahko pride do zapletov, ko dojenček ne dobi dovolj kisika. Po rojstvu, približno do drugega leta, pa lahko cerebralno paralizo povzročijo poškodbe glave, infekcije možganov (meningitis) ter vročinski krči in napadi (O cerebralni paralizi, 2021).

Ko starši izvedo za otrokovo diagnozo, jih največkrat skrbi, kako se bo cerebralna paraliza kazala pri njihovem otroku. To v zgodnjem obdobju tudi zdravniki in drugi strokovnjaki težko napovejo. Cerebralna paraliza je nenapredujoča okvara možganov, zato se stanje pri otroku ne slabša, vendar pa težave z odraščanjem otroka postajajo vse bolj očitne, sploh ko starši svoje otroke primerjajo z njihovimi vrstniki. Otroci s cerebralno paralizo potrebujejo veliko pomoči pri razvijanju vsakdanjih spretnosti. Pri premagovanju ovir ob vključevanju in izvajanju teh dejavnosti je v veliko pomoč fizioterapevtska obravnava, pomoč delovnega terapevta in logopeda, veliko pa lahko naredijo tudi starši sami, ko pravilno rokujejo z otrokom in tako že v zgodnjem obdobju preprečujejo razvoj nepravilnih vzorcev gibanja.

Primer dela z gibalno oviranim učencem

V prihodnji številki *Vzgoje* bo opisan primer gibalno oviranega učenca s težko motnjo v duševnem razvoju in cerebralno paralizo, ki je bil pri večini šolskega dela popolnoma odvisen od odrasle osebe, ki sodeluje v učno-vzgojnem procesu: od učiteljice, varuhinje-negovalke, fizioterapevte in delovne terapevte. Te osebe so učencu pomagale pri premikanju po šoli, hranjenju, osebni higieni in negi, pri oblačenju in slačenju, pri pouku in drugih dejavnostih izven šole. O gibalno oviranih učencih, ki obiskujejo večinske šole in imajo svojega spremljevalca, je na voljo kar nekaj literature. Veliko je napisane tudi o prilagoditvah pri pouku za učence, ki so gibalno ovirani, vendar s povprečnimi intelektualnimi sposobnostmi. Naše okoliščine so bile drugačne, saj je imel učenec poleg težke gibalne oviranosti tudi težko motnjo v duševnem razvoju, kar je pomenilo popolno prilagajanje v izvajanju učno-vzgojnega procesa, ki je bil zaradi težke duševne motnje največkrat samo vzgojni, kar nam je večkrat predstavljalo poseben izziv. ◀

Literatura in viri

- Čigon, Tatjana; Kranjc, Irena; Vidmar, Sonja (2011): Gibalno oviran otrok v vzgojno-izobraževalnem procesu. V Erna Žgur (ur.): *Kako lahko pomagam*. Vipava: Center za izobraževanje, rehabilitacijo in usposabljanje Vipava.
- Kesič Dimic, Katarina (2015): *Vsi učenci so lahko uspešni*. Ljubljana: Založba Rokus.
- Navodila za prilagojeno izvajanje programa OŠ z dodatno strokovno pomočjo (2003). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- *O cerebralni paralizi* (2021). Maribor: Društvo Sonček. Pridobljeno 6. 9. 2021 s spletne strani: <https://www.soncek-maribor.si/o-cerebralni-paralizi.html>.
- *Pravilnik o normativih in standardih za izvajanje vzgojno-izobraževalnih programov za otroke s posebnimi potrebami v osnovnih šolah s prilagojenim programom in zavodih za vzgojo in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami* (2007). Pridobljeno 6. 9. 2021 s spletne strani: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV7972>.

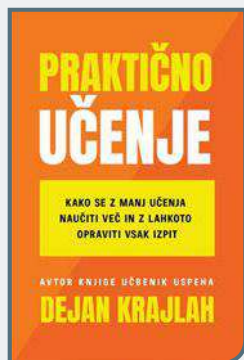
Dejan Krajlah

Praktično učenje

Kako se z manj učenja naučiti več in z lahkoto opraviti vsak izpit

Trbovlje: 5KA, Katapult, 2021
130 strani, cena: 14,90 €

Učenja se lotevamo vedno znova, le da se tega ne zavedamo ali pa ga ne pojmuje tako. Če imamo možnost, da učenje opravimo lažje, hitreje, z manj truda in boljšim izplemom, potem skoraj ni razloga, da tega ne bi izkoristili. Zato se je smiselno poučiti o učenju.

John C. Lennox

Ali lahko znanost razloži vse?

Log pri Brezovici: Društvo
Zaživi življenje, 2021
141 strani, cena: 16,90 €

Kot je pogosto slišati, ne potrebujemo več verovanja, saj nam je znanost pojasnila neštete skrivnosti tega vesolja. Znanost in verovanje preprosto nista združljiva. Toda ali je res tako? Avtor kot znanstvenik in kristjan pokaže, kako lahko ta domnevna sovražnika postaneta dobra prijatelja in kako sta tako združena za nas neprecenljiva.

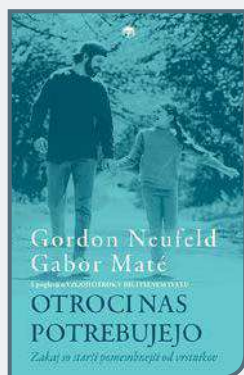
Gordon Neufeld,
Gabor Maté

Otroci nas potrebujejo

Zakaj so starši pomembnejši od vrstnikov

Brežice: Primus, 2021
415 strani, cena: 29,00 €

Sodobni fenomen je sledenje vrstnikom: pojav, ko otroci in najstniki svoje vrednote, identiteto, vzorce vedenja in načela, kaj je prav in kaj narobe, prevzemajo od vrstnikov in ob tem popolnoma ignorirajo starše. Avtorja pojasnjujeta vzroke za upad starševskega vpliva in pokažeta, kako se navezati na otroke, vzpostaviti ustrezno hierarhijo, jim dati občutek varnosti in razumljenosti ter si pridobiti njihovo privrženost in ljubezen.

Ilana Zoya Glisik

Ne glej stran: Življenje z avtizmom

Spodnji Duplek:
IGM Legacy, 2021
226 strani, cena: 24,00 €

To je osebna izpoved dekleta, ki se zaradi motnje avtističnega spektra spopada z ovirami, ki ga spremljajo od rojstva. Velikokrat je nerazumljena in deležna pomenljivih pogledov, bori se z obsesivno-kompulzivno motnjo, čustvenimi izpadi, motnjo senzornega procesiranja, tesnobo in paničnimi napadi. Knjiga je osebno povabilo v njen notranji svet, njena občutja, razmišljanje in dojemanje okolice. Spoznajte, kako tuj je lahko videti svet skozi oči 'čudnega' dekleta.

Mojca Glisik

Ne glej stran: Napadi pošast pod posteljo

Spodnji Duplek: IGM Legacy, 2021
180 strani, cena: 24,00 €

Ilana Zoya Glisik

Miss Machine

An aspie's attempt at a personal journey

Spodnji Duplek: samozaložba, 2021
164 strani, cena: 19,90 €

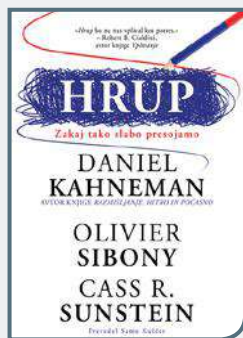
Daniel Kahneman, Olivier
Sibony, Cass R. Sunstein

Hrup

Zakaj tako slabo presojava

Ljubljana: UMco, 2021
539 strani, cena: 28,90 €

Knjiga o ugotovitvah, zakaj se na-
pačno odločamo ter kako lahko
obvladamo hrup kot kognitivno
pristranskost. Čeprav na hrup nale-
timo povsod, kjer se ljudje odločajo,
se posamezniki in organizacije pra-
viloma ne menijo za njegovo vlogo
pri presojah in dejanjih, ga zaposta-
vljajo. Z nekaj preprostimi prijemi
je mogoče zmanjšati hrup in pri-
stranskost ter se bolje odločati.

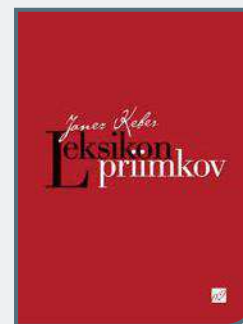

Janez Keber

Leksikon priimkov

Celje: Društvo Mohorjeva
družba, Celjska Mohorjeva
družba, 2021
992 strani, cena: 75,00 €

Tovrstno knjigo smo v Sloveniji
čakali več kot 75 let, zapisana je
bila med najpomembnejšimi na-
logami ob ustanovitvi SAZU-ja in
Inštituta za slovenski jezik (1945).
Avtor se je v etimološki in leksiko-
loški sekciji Inštituta za slovenski
jezik za to nalogo kalil skoraj 40
let. Knjiga prinaša zapise o več kot
19.000 priimkih. Avtor v njej po-
jasnjuje priimke glede na izvor in
obliko, pogostnost in prostorsko
razporejenost, prve zapise v starih
dokumentih oz. virih. Leksikon je
uporaben za poljudno ali strokov-
no raziskovanje.

Janez Keber

Leksikon imen

Celje: Društvo Mohorjeva
družba, Celjska Mohorjeva
družba, 2008
936 strani, cena: 37,00 €

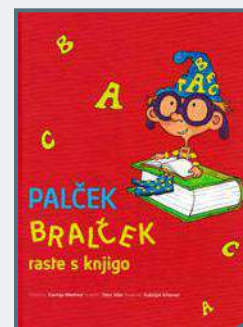
To je četrta, dopolnjena izdaja,
ki je bila ob izidu med najbolj iz-
posojanimi knjigami. Osnovne
oblike, skrajšane, manjšalne in
ljubkovalne ter redka imena ob-
segajo več kot 40.000 ženskih in
moških imen. Avtor razlaga nastan-
ek imen, dejavnike, ki vplivajo na
spreminjanje imen ter številne raz-
lične oblike imen (vzdevki, hišna
imena, psevdonimi ipd.). Izdaji sta
dodana Leksika in frazeologija iz
osebnih imen ter Abecedni seznam
imen državljanek in državljanov RS.

Ksenija Medved, Sten Vilar
Palček Bralček
raste s knjigo

Medvode:
Studio Anima, 2021
24 strani, cena: 17,00 €

Palček Bralček je simpatičen
možiček, ki v rimah popelje
bralce skozi slikanico. S svojimi
pesmicami pomaga spoznati be-
sede, ki so povezane s knjigami
in branjem. Zanimive ilustracije
podkrepijo besedilo in otrokom
omogočajo lažje razumevanje
prebranega.

Ana Krivec Pristov

Samozavestna v starševstvo

Moj milni mehurček med epidemijo

Brežice: Primus, 2021
165 strani, cena: 23,00 €

Sten Vilar

Močerad Ferdinand

Zgodba iz mojega življenja

Medvode: Studio Anima, 2021
25 strani, cena: 16,95 €

OS Tolmin

Mini župnijski svetopisemski maraton (MSM) v Tolminu 2022

V tednu Božje besede smo v Tolminu pripravili MSM in ga v sredo in četrtek izvedli v župnijski cerkvi Marijinega vnebovzetja. Vsakokrat smo po večerni sveti maši ostajali v cerkvi do 21. ure. Brali smo Knjigo preroka Daniela, Dodatke k Danielu in Razodetje, vse na predlog našega gospoda kaplana Blaža Kernela. Razlog je bil navezovanje na letošnje geslo svetopisemskega maratona. Zelo smo mu hvaležni za uvod, ki ga je vsak dan pripravil na začetku branja. Še lepše doživeti nas je pričakalo naslednji dan, ko smo brali Razodetje. Za vsako prebrano poglavje je pripravil kratke razlage. Vsak dan smo branje začeli z molitvijo za svetopisemski maraton, končali pa z zahvalno molitvijo za dar Svetega pisma in blagoslovom. Poslušalcev je bilo oba dneva okoli 20, saj so se nam nekateri pridružili kasneje, nekateri pa so prej odšli. Prvi dan je bralo 11 oseb, drugi dan 13, oba dneva nekateri dvakrat. Oba dneva sta bila z nami tudi gospod vikar Silvij Čibej in gospod župnik Damijan Bajec. Hvaležni smo gospodu župniku, ki nas v izvedbi podpira, in vsem, ki so se MSM udeležili. MSM je organizirala OS DKPS Tolmin.

Marija Pisk

Foto: Katja Podobnik

OS Celje

Spletni svetopisemski maraton v Zrečah

Letošnji svetopisemski maraton pod geslom Glej, vse delam novo (Raz 21, 5) je v okviru vseslovenske akcije branja Svetega pisma pod okriljem *Svetopisemske družbe Slovenije* potekal od sobote, 22. 1., do četrтка, 27. 1. 2022. V župniji Zreče smo se v branju in razmišljanju ob prebranem zbirali preko videopovezave, in sicer od nedelje, 23. 1., do torka, 25. 1. 2022, v organizaciji župnije Zreče, Društva katoliških pedagogov Slovenije, Katoliškega kulturnega društva Zreče in Kolpingove družine Zreče.

Srečanja so se začela s kratkim uvodom, nadaljevala z uvodno molitvijo, branjem Svetega pisma, z delom po skupinah, skupnim pogovorom po predstavitvi dela v skupinah ter z zaključno molitvijo. Vsak dan smo prebrali eno poglavje iz prve Mojzesove knjige.

Z nami je bil osrednji gost g. nadškof msgr. dr. Marjan Turnšek, ki nam je podal razlage prebranih poglavij, odgovoril na številna vprašanja, nas spodbudil k nadaljnjemu razmišljanju ter zaključil večere z zaključno molitvijo in blagoslovom.

Za uvodne molitve je poskrbel Martin Mrzdovnik, delo v skupinah so vodili Karolina Črešnar, Nives Felič, Marija Kovačič, Martin Mrzdovnik, Ivan Olup, Branka Roškar, Matevž Vidmar, program pa sta povezovala Ivan Olup in Martina Petelinek.

V župniji Zreče z branjem Svetega pisma nadaljujemo v okviru biblične skupine, ki se srečuje vsak drugi ponedeljek v mesecu po večerni sveti maši. Prisrčno vabljeni k sodelovanju.

Martina Petelinek

OS Ljubljana

- Novembra smo se aktivno vključili v izvedbo 3. mednarodne konference Vzgoja za ljubezen do domovine in države, ki je bila profesionalno pripravljena in izvedena.
- Decembra je bila v sodelovanju z dr. Janezom Bogatajem in sodelavci izvedena delavnica pletenja košar. O delavnici je na spletni strani DKPS in v tej številki Vzgoje, več napisala ga. Dragica Motik.

- Izpeljali smo pet srečanj intervizije. Intervizorka je bila Darja Barborič Vesel, mag. socialne pedagogike. Srečanja so bila prijetna in spodbudna. Intervizijo bomo preko Zooma še nadaljevali (6. 4. 2022 in 4. 5. 2022).
- Januarja so člani OS Ljubljana DKPS sodelovali na svetopisemskem maratonu.
- 5. 2. 2022 smo s hojo med Bledom in Bohinjem praznovali kulturni praznik. Vodil nas je Vido Kregar.
- 16. 2. 2022 smo izvedli delavnico Diamant na dlani, ki jo je vodil Leon Kernel. Delavnica je potekala preko Zooma.
- 5. 3. 2022 smo sodelovali na sinodalnem dnevu, ki smo ga pripravili v DKPS.

Karmen Koprivec

Glej, vse delam novo (Raz 21,5)

»Glej, vse delam novo« je geslo letošnjega svetopisemskega maratona (SM), ki je potekal preko Zooma od sobote, 22. 1., do četrтка, 27. 1. 2022. DKPS sodeluje pri svetopisemskem maratonu od začetka. »Svete besede nas napolnijo s svetostjo. Kdor izpolnjuje svete besede, je pameten človek. Kako naj hiša ostane, Evropa ostane, če nima temelja? Skrbimo za svoj temelj tudi v času pandemije« (Silvo Šinkovec).

Vse območne skupnosti se niso odločile za spletno branje Svetega pisma. V OS Kranj so brali Lukov evangelij v živo v župnijski cerkvi svetega Kancijana, prav tako so v živo brali v OS Ljutomer (v župnijski cerkvi) in OS Tolmin (v cerkvi Marije Vnebovzete v Tolminu).

OS Sveti Hieronim je kombinirala srečanje preko Zooma in srečanje v živo. Člani OS Mozirje so se poleg svojega MSM udeležili tudi nedeljskega nočnega branja na SM. V OS Zahodna Dolenjska so brali Lukov evangelij prvi dan maratona, v soboto.

Člani DKPS smo na SM brali v torek med 16. in 17. uro. Koordinatorica je bila Marjana Korošec.

MSM na Krki je v maratonsko bralno skupnost povezal nekaj osnovnošolcev, njihovih staršev in učiteljico. Nekate-

ri naši člani zaradi bolezni niso mogli sodelovati na svetopisemskem maratonu. Naj jim Gospod obnovi moči, saj je obljubil: »Glej, vse delam novo.«

Magdalena Jarc

Pedagoška sveta maša

Nova ekipa OS Ljubljana je v januarju pripravila pedagoško sveto mašo za potrebe vzgoje. Pred mašo smo se ubrali na

'interviziji' ob rožnem vencu. Lepa orgelska glasba je spodbudila petje božičnih pesmi. Pri sveti maši smo se spomnili pokojnega člana upravnega odbora in dolgoletnega predsednika OS Celje Stanka Pirnata, ki je bil vzor zvestobe društvu. V srcu nam bodo še dolgo odmevale ganljive prošnje za mlade. Zanje molimo in prosimo, naj jih Gospod varuje!

Magdalena Jarc

Foto: Petra Duhannoy

Napovedni *koledar*

OS Ljubljana

- Nadaljevali bomo z intervizijo (6. 4. 2022 in 4. 5. 2022), ki jo vodi Darja Barborič Vesel. Potekala bo preko Zooma.
- Pri Sv. Jakobu v Ljubljani bodo ob 18.30 svete maše za potrebe vzgoje:
 - 18. 3. 2022 za modrost in sočutje med nami;
 - 7. 4. 2022 za pogum in moč vseh učiteljev, vzgojiteljev, katehetov, duhovnikov;
 - 12. 5. 2022 za dobre sadove in uspešne zaključke na preverjanjih, izpitih in maturi;
 - 9. 6. 2022 v zahvalo za minulo šolsko leto.
- Vsako prvo soboto v mesecu bo ob 16.00 sveta maša za domovino v ljubljanski stolnici.

Več informacij bo objavljenih na spletni strani www.dkps.si.

Seminarji DKPS 2021/2022

* Seminarji, označeni z zvezdico, so uvrščeni v katalog Katis 2021/2022.

Medkulturni dialog v šoli*

Obseg: 8 ur

Izvedba: Ljubljana oz. preko spleta, 2. 4. 2022, prijave do: 25. 3. 2022

Predavateljice: Sara Bevc Jonan, Dragica Motik, Irma Veljić

Umetnost približati na svež način: kako klasično glasbo vzljubi otrok, mladostnik, pedagog*

Obseg: 8 ur

Izvedba: Ljubljana, 9. 4. 2022, prijave do: 1. 4. 2022

Predavatelja: Dalibor Miklavčič, Matjaž Barbo

Vpliv gibanja na razvoj in učenje otrok*

Obseg: 8 ur

Izvedba: Ljubljana oz. preko spleta, 23. 4. 2022, prijave do: 14. 4. 2022

Predavateljici: Marjeta Krejči Hrstar, Tatjana Jakovljević

Osebni dnevnik*

Obseg: 32 ur

Izvedba: Ljubljana:

1. del: 20.–22. 5. 2022, prijave do: 12. 5. 2022
2. del: 10.–12. 6. 2022

Predavatelj: dr. Silvo Šinkovec

Nevrotaktilna integracija refleksov MNRI

Obseg: 20 ur

Izvedba: Ljubljana, 3. in 4. 6. 2022, prijave do: 26. 5. 2022

Predavateljica: Marjeta Krejči Hrstar

Pedagoški delavci lahko udeležbo na seminarjih uveljavljate pri predlogu za napredovanje zaposlenih v vzgoji in izobraževanju. Seminarje izvajamo tudi za učiteljske zbornice in zaključne skupine. Podrobnejši podatki so objavljeni na naši spletni strani.

Informacije in prijave:

Društvo katoliških pedagogov Slovenije (DKPS), Rožna ulica 2, 1000 Ljubljana, 01/43 83 983
dkps.seminarji@gmail.com
<http://www.dkps.si>

66. srečanje SIESC-a

66. srečanje SIESC-a bo potekalo od 23. do 29. julija 2022 v Tirani (Albanija). Naslovili so ga »Brez spomina na preteklost ni prihodnosti«. Prijavite se lahko do 10. junija 2022 v pisarni društva. Za člane SIESC-a je cena 380 € v dvoposteljni sobi, 430 € v enoposteljni sobi. Za nečlane SIESC-a je cena v dvoposteljni sobi 405 € ali 455 €. Ob prijavi je treba plačati 80 €.

Magdalena Jarc

Mateja Kolmanič

Analiza videoposnetkov za asinhrono poučevanje glasbene umetnosti na portalu Razlagamo.si

Magistrsko delo

Univerza v Mariboru,
Pedagoška fakulteta, 2022

Pod mentorstvom doc. dr. Bojana Kovačiča smo pripravili magistrsko delo, v sklopu katerega smo preučevali videoposnetke za asinhrono poučevanje glasbene umetnosti na portalu Razlagamo.si (<https://razlagamo.si/>). Želeli smo pridobiti globlji vpogled v pouk glasbene umetnosti na daljavo v času epidemije covid-19. Ugotavljali smo obstoj morebitnih statistično pomembnih razlik med razredi (1.–4. razred), in sicer glede na vsebino učne ure ter preko različnih postavk, kot so učne metode in oblike, učni cilji, glasbene dejavnosti učitelja, ustvarjalne dejavnosti učencev ter ostale postavke. Za potrebe raziskave smo izdelali t. i. kontrolno listo. Pregledali smo 141 videorazlag za poučevanje glasbene umetnosti na daljavo.

Ugotovili smo, da pri vseh pregledanih videorazlagah prevladuje frontalna oblika ter da je najpogostejše zastopano kognitivno področje učnih ciljev. Avtorji so najpogostejše uporabili metodo prikazovanja ter instrumentalno glasbo, saj so v povprečju pogostejše igrali kot peli. Manj poudarka je na ustvarjalnih dejavnostih učencev, pri katerih prevladuje poustvarjalno izvajanje. Redko je bilo v posnetke vključeno učbeniško gradivo, nismo pa zasledili individualizacije in diferenciacije. V videoposnetkih so pogosto razloženi tudi številni glasbeni pojmi, pogosto je vključeno tudi glasbeno opismenjevanje. Na portalu se nahajajo dobri posnetki, ki učencem nudijo dovolj znanja, da usvojijo določeno učno enoto glasbene umetnosti in uspešno zapolnijo vrzeli, ki jih prinaša pouk na daljavo.

Summary

In the *Editorial*, the editor Silvo Šinkovec reflects upon the personal name, its meaning and identification role, as well as on the names of institutions.

The *Focus Theme* of the 93rd Issue of the *Vzgoja* magazine is 'The Meaning of the Name'.

In the introductory article, Jože Ramovš writes about addressing by name in personal conversation, which creates a genuine personal relationship. Jože Faganel acquaints us with moments of reflection on names and surnames related to his rich experience. Dejan Hozjan analyses the names of public primary schools in Slovenia and asks himself how naming affects the identity of the teachers and pupils. Dragica Motik presents personal names as a means of identification and concludes the article with examples of social games that are suitable for learning names in the group. Anton Medved has prepared an article in which the members of the Sončnica marriage community highlight how choosing a child's name is a responsible task. Bernarda Mal thinks about personal names and presents the pupils' thoughts on this topic.

In *Our Interview* Silvo Šinkovec talked to Gašper Hrastelj, Director of the Office for Unesco and Secretary General of the Slovenian National Commission for Unesco. His answers wrap up the topic of the previous issue of the *Vzgoja*, which was dedicated to Unesco pedagogy.

In the *Teachers* section, Bogomir Novak acquaints us with the antique, biblical and existential pedagogical foundations of resilience, as we often wonder about resilience during the pandemic. We present Erika Ašič's article on responsible preservation of Slovenian identity, which was the topic of the third international conference Education for Love of Homeland and Country. The proceedings of the conference bring more insights into this topic.

In the section *Educational Plan*, Eva Zaman writes about reading motivation as the foundation of school success and the importance of fostering it. Barbara Režek thinks about a stimulating learning environment and a positive school climate, as well as the home and family environment. Dragica Motik presents a seminar for mentors to students who will participate in the competition Basket – a Product of Slovenian Weaving Art. In addition to the theoretical part, all participants also did the practical part and weaved each their own baskets.

In the *Parents* section, Bojan Kovačič acquaints the readers with family learning of folk and original children's songs with the help of the videos on the Razlagamo.si portal. The portal helps parents introduce children to the world of singing. Jana Mlačnik talks about a better transfer of knowledge into practice and lifelong learning. Informal education of

adults has to strive for the usefulness of the knowledge.

In *Fields of Education*, dr. Milček Komelj presents the work of the painter Ivan Grohar: The Larch. The painter's signature on the tree perfectly complements with the Focus Theme, which deals with names. Zorko Vičar writes about astronomy at school and presents his view on its neglect among other subjects.

In the *Spiritual Challenge* section Slavko Rebec presents an exercise that encourages awareness of God's presence, titled Do not be afraid, and invites us to do one of the activities.

In the *Experience* section, Nevenka Tomšič Iskra focuses on a case study and accentuates the possibilities of free-choice texts. During the class, students were introduced to the poetry of Niko Grafenauer. Nuša Rutar writes about physically challenged students in the educational process and presents the levels of mobility impairment.

In the *Reading Tip* section, we highlight some good books on education, which will help parents and teachers alike, as well as two books for the youngest readers.

In the *New Insights* section, we present Mateja Kolmanič's master's thesis, titled Analysis of Videos for Asynchronous Teaching of the Art of Music on the Razlagamo.si portal. ◀

Written by: Tatjana Fajdiga
Translated by: Tanja Volk

VIŠJE PLAČE

VERJAMEM
N.Si

za vse!

Izračunajte si višjo
plačo na **www.nsi.si**

Letna naročilnica na revijo Vzgoja

Ime in priimek oz. naziv ustanove: _____

Naslov (ulica in hišna št.): _____

Poštna številka: _____ Pošta: _____

E-naslov: _____

ID za DDV (za davčne zavezance): _____

Datum in podpis: _____

Revija VZGOJA izhaja štirikrat letno.

Naročnina za leto 2022 je 23 €.

Naročilnico pošljite na naslov:

Revija VZGOJA

Rožna ulica 2, 1000 Ljubljana

Naročite lahko tudi preko spleta

revija.vzgoja@gmail.com

<http://www.revija-vzgoja.si>

S podpisom soglašam z uporabo mojih podatkov izključno v povezavi z naročilom revije Vzgoja. Moji podatki se hranijo do preklica. Uporabo teh podatkov lahko na uradništvu revije Vzgoja kadarkoli prekličem, zahtevam izbris, izpis ali prenos podatkov.

Ob
sklenitvi letne
naročnine do
konca aprila
prejmete
darilo Koledar
Vzgoja.

Še vedno najhitrejši internet

v paketu v Sloveniji

Oranžni Diamant s hitrostjo do 750/150 Mbit/s

Raziskava paketne ponudbe v Sloveniji na dan 1.2.2022. Paket Oranžni Diamant na fiksnem optičnem omrežju T-2 ponuja hitrosti kar do 750/150 Mbit/s. Hitrosti na Wi-Fi omrežju se zaradi tehničnih dejavnikov ali drugih vplivov lahko razlikujejo.

Slovenska demokratska stranka gradi družbo znanja

Spoštovani pedagoški delavci!

Epidemija koronavirusa je v zadnjih dveh letih ostro zarezala v področje vzgoje in izobraževanja. V tem času je bilo potrebno veliko prilagajanja, samoiniciativnosti in požrtvovalnosti s strani celotne družbe. Kljub razmeram smo v SDS, skupaj s koalicijskimi partnerji, uvedli spremembe, ki bistveno izboljšujejo kakovost vzgojno izobraževalnega dela.

V Zakonu o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja smo končno uredili financiranje zasebnih osnovnih šol. Na ta način smo prekinili kršitev temeljnih ustavnih pravic otrok in njihovih staršev, ki so za šolanje izbrali zasebne osnovne šole. V cilje sistema vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji smo dodali dva nova cilja. Sedaj je med cilji tudi vzgajanje in izobraževanje s poudarkom na slovenski kulturi in evropskih vrednotah ter negovanje radovednosti, raziskovalnega duha, domišljije in intuicije ter razvijanje neodvisnega mišljenja.

Uvedli smo možnost napredovanja pomočnic vzgojiteljic v naziv mentor in svetovalec. Na tak način prepoznavamo delo in trud pomočnic vzgojiteljic, ki so v paru z vzgojiteljicami nepogrešljiv del vzgojnega procesa.

V skladu s politiko digitalizacije uvajamo informacijski sistem Pametna šola, ki bo služil spremljanju in načrtovanju pedagoškega dela, raziskavam ter statističnim obdelavam.

S spremembo Zakona o vrtcih smo omogočili brezplačni vrtec za drugega otroka iz iste družine, ki je hkrati v vrtcu s starejšim otrokom in uvedbo brezplačnega vrtca za vsakega tretjega in nadaljnjega otroka iz družine, ne glede na to, ali je še kateri otrok v vrtcu ali ne.

Naša skrb je usmerjena tudi v zagotavljanje ustreznih prostorov za izvajanje vzgojno-izobraževalnega procesa. Marsikateri vrtec in šola delujeta namreč v neprim-

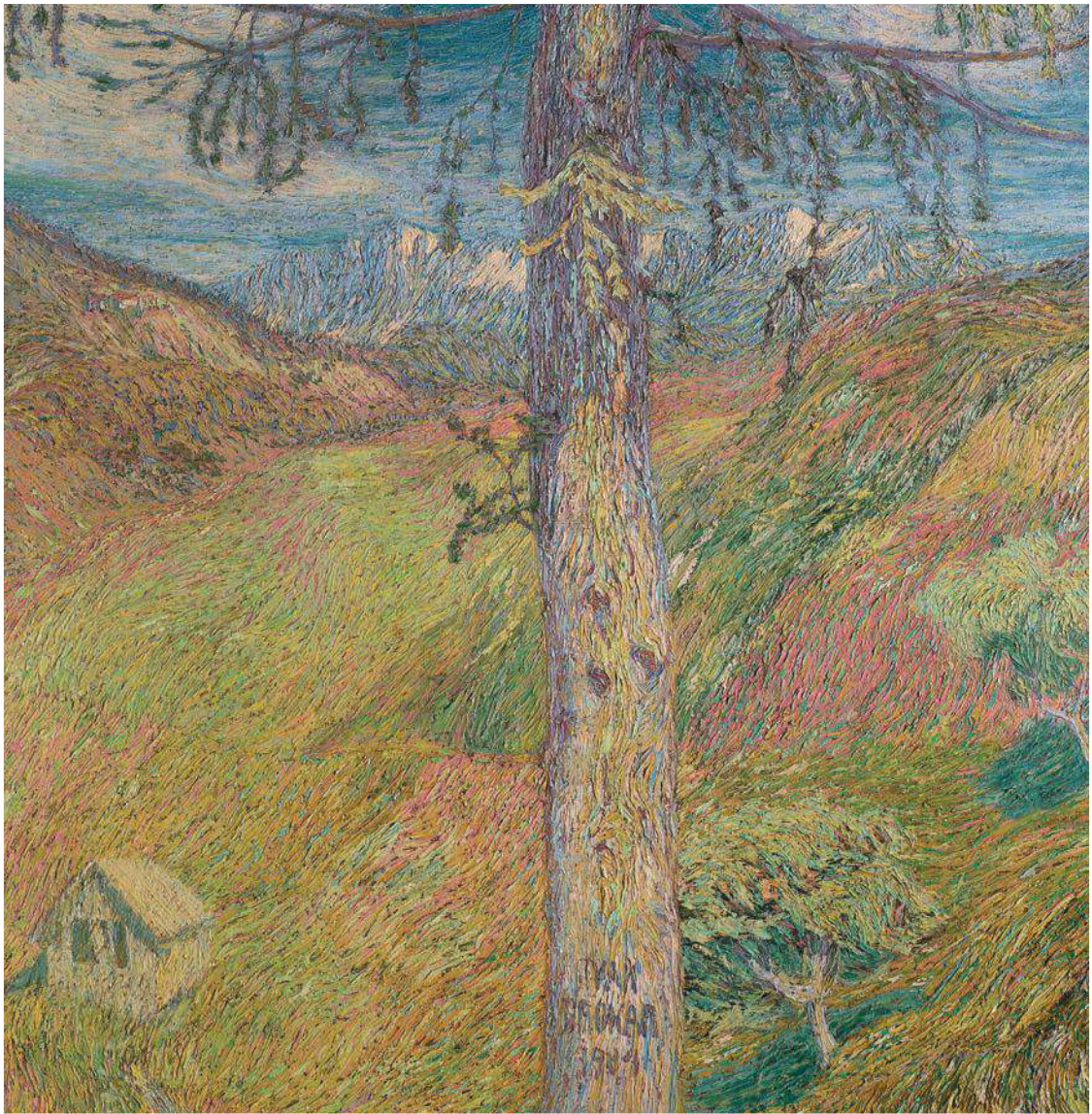
Uredili smo financiranje zasebnih osnovnih šol.

Intenzivno obnavljamo in gradimo vrtce in osnovne šole.

Uvedli smo možnost napredovanja pomočnic vzgojiteljic v naziv mentor in svetovalec.

Omogočili smo brezplačen vrtec za drugega in vse nadaljnje otroke iz iste družine.

ernih pogojih, zato je vlada za obnovo in gradnjo vrtcev ter šol namenila kar 114,7 milijona evrov. Kar bo na slovenskih šolah in vrtcih omogočilo izvedbo 126 projektov. Naše delovanje bo še naprej usmerjeno k zagotavljanju pogojev enakih možnosti, kjer posameznik pridobiva kakovostna znanja, vrline in kompetence za uspešno delovanje v družbenem okolju in se tako celostno razvija skozi proces vzgoje in izobraževanja.

Ivan Grohar: Macesen, 1904
olje na platnu, 110 x 98 cm
© Narodna galerija, Ljubljana